

**MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM LİSELERİ PROGRAMININ HAMMOND
PROGRAM DEĞERLENDİRME MODELİ DOĞRULTUSUNDA
DEĞERLENDİRİLMESİ
Yüksek Lisans Tezi**

**Sibel KÜÇÜKKAYHAN
Eskişehir 2020**

**MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM LİSELERİ PROGRAMININ HAMMOND
PROGRAM DEĞERLENDİRME MODELİ DOĞRULTUSUNDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Sibel KÜÇÜKKAYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Haziran 2020**

Bu tez çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1805E141 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

ÖZET

MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM LİSELERİ PROGRAMLARININ HAMMOND PROGRAM DEĞERLENDİRME MODELİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Sibel KÜÇÜKKAYHAN

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran 2020

Danışman: Prof. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL

Bu araştırmanın amacı mesleki açık öğretim liseleri programlarının Hammond program değerlendirme modeli doğrultusunda değerlendirilmesidir. Araştırmada karma araştırma desenlerinden yakınsayan paralel karma araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını mesleki açık öğretim liselerinde görevli öğretmen/yöneticiler ile mesleki açık öğretimde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Nicel araştırma katılımcılarını mesleki açık öğretimde görev yapan 9'u kadın, 77'si erkek 86 öğretmen/yönetici ve mesleki açık öğretimde öğrenim gören 398 öğrenci oluşturmaktadır. Anketi yanıtlayan öğrencilerden cinsiyetlerini belirtenlerin 148'i kadın, 242'si ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. 8 kişi ise cinsiyetini belirtmemiştir. Araştırmanın nitel katılımcıları ise 3 öğretmen/yönetici ve 9 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ve anketler aracılığıyla toplanmıştır. Ayrıca araştırma süreci boyunca araştırmacı tarafından araştırma günlükleri yazılmıştır. Nitel verilerin analizinde ikinci düzey tümevarım analizi kullanılmıştır. Nicel boyutta kullanılan anketler ise istatistik çözümleme programında analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda Hammond program değerlendirme modelinin temel boyutu olan öğretim boyutunun organizasyon, içerik, yöntem ve imkân alt boyutlarında elde edilen bulgular sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Mesleki Açık Öğretim, Mesleki Eğitim, Uzaktan Eğitim, Hammond Program Değerlendirme Modeli, Karma Desen Araştırması.

ABSTRACT

EVALUATION OF VOCATIONAL OPEN EDUCATION HIGH SCHOOL PROGRAMS IN HAMMOND PROGRAM EVALUATION MODEL

Sibel KÜÇÜKKAYHAN

Department of Educational Sciences

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, June 2020

Supervisor: Prof. Dr. Oktay Cem ADIGUZEL

The purpose of this study is to evaluate vocational open education high schools programs in accordance with the Hammond program evaluation model. The study was conducted through convergent parallel mixed method design. The participants are teachers/administrators in vocational open education high schools and students studying in vocational open education. The quantitative participants are 9 women, 77 male teachers/managers and 398 students studying in vocational open education. Of the students who answered the survey, 148 of them were female and 242 were male students. 8 did not specify gender. Qualitative participants are consist of 3 teachers/administrators and 9 students. In the study, the data was collected through semi-structured individual interviews and surveys. In addition, research logs were written by the researcher during the research process. Second-level induction analysis was used in the analysis of qualitative data. Surveys used in quantitative dimensions were analyzed in the statistical analysis program. As a result of the study, the findings of the organisational, content, method and possibilities as of the teaching dimension, which is the basic dimension of the Hammond program evaluation model, were presented.

Keywords: Vocational Open Education, Vocational Education, Distance Learning, Hammond Program Evaluation Model, Mixed Pattern Research.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bana danışmanlık eden, beni destekleyen, sabırla dinleyen, anlamaya çalışan ve yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL'e teşekkürlerimin en büyüğünü borçluyum. Sizin gibi bir hocayla çalışma fırsatı bulmaktan dolayı gurur duyuyorum.

Ayrıca yüksek lisans öğrenimim boyunca bende emeği olan Anadolu Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim anabilim dalında görev yapan tüm hocalarıma saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri alanında görev yapan Prof. Dr. Meral GÜVEN, Prof. Dr. Bahadır ERİŞTİ, Dr. Öğretim üyesi Dilruba Kürüm YAPICIOĞLU, Dr. Öğretim üyesi Derya Atik KARA, Dr. Öğretim üyesi Demet SEVER, Doç. Dr. Bilge Çam AKTAŞ, Dr. Öğretim üyesi Çetin TERZİ, Dr. Öğretim üyesi Yücel ŞİMŞEK'e, Gazi Üniversitesinde görevli Dr. Öğretim üyesi Handan KOCABATMAZ, Osmangazi Üniversitesi'nde görevli Dr. Öğretim görevlisi Onur ERGÜNAY, Osmangazi Üniversitesi'nde görevli Dr. Öğretim görevlisi Meral GÜRSES, Uşak Üniversitesinde görevli Dr. Öğretim üyesi Fatma ÖZÜDOĞRU ve Araştırma görevlisi Seray TATLI DALIOĞLU'na değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tüm öğrenim hayatım boyunca benden maddi manevi desteklerini esirgemeyen, arkamdaki en büyük güç olan canım annem Hatice, sevgili kız kardeşlerim Yasemin, Polen ve Selen'e her zaman yanımda oldukları için çok teşekkür ediyorum. Sizler olmasaydınız buralara kadar gelemezdim.

Son olarak da sadece bu süreçte değil uzun zamandır karşılaştığım tüm zorluklarda yanımda duran sevgili yol arkadaşım Akif YALNIZ'a teşekkür ederim.

16/06/2020

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Sibel KÜÇÜKKAYHAN

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç.....	18
1.3. Önem	19
1.4. Varsayımlar	20
1.5. Sınırlılıklar.....	20
1.6. Tanımlar.....	20
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	22
2.1. Mesleki Açık Öğretim Liseleri ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	22
2.2. Hammond Program Değerlendirme Modeli ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	25

3. YÖNTEM	28
3.1. Araştırma Modeli	28
3.2. Katılımcılar	29
3.2.1. Nicel araştırma katılımcıları.....	29
3.2.2. Nitel çalışma grubu	31
3.2.2.1. Öğretmen/yöneticiler.....	31
3.2.2.2. Öğrenciler.....	31
3.3. Veri Toplama Araçları	32
3.3.1. Anket	32
3.3.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler	33
3.3.3. Araştırma günlükleri.....	35
3.4. Verilerin Analizi	35
3.4.1. Anket	35
3.4.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin analizi	36
3.4.3. Araştırma günlükleri.....	37
3.5. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik.....	37
3.6. Araştırmada Etik	40
3.7. Araştırmacı Rolü	40
4. BULGULAR VE YORUM.....	42
4.1. Organizasyon Boyutuna İlişkin Bulgular	42
4.1.1. Nicel bulgular	42

4.1.2. Nitel bulgular.....	45
4.2. İçerik Boyutuna İlişkin Bulgular	48
4.2.1. Nicel bulgular	48
4.2.2. Nitel bulgular.....	53
4.3. Yöntem Boyutuna İlişkin Bulgular.....	55
4.3.1. Nicel bulgular	55
4.3.2. Nitel bulgular.....	57
4.4. İmkân Boyutuna İlişkin Bulgular.....	60
4.4.1. Nicel bulgular	60
4.4.2. Nitel bulgular.....	66
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	71
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	71
5.1.1. Organizasyon boyutuna ilişkin sonuçlar	71
5.1.2. İçerik boyutuna ilişkin sonuçlar	75
5.1.3. Yöntem boyutuna ilişkin sonuçlar.....	77
5.1.4. İmkân boyutuna ilişkin sonuçlar	79
5.2. Öneriler	83
5.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler	83
5.2.1.1. Organizasyon boyutunda uygulamaya yönelik öneriler.....	83
5.2.1.2. İçerik boyutunda uygulamaya yönelik öneriler.....	84
5.2.1.3. Yöntem boyutunda uygulamaya yönelik öneriler.....	84

<i>5.2.1.4. İmkân boyutunda uygulamaya yönelik öneriler.....</i>	<i>85</i>
5.2.2. İleriye dönük çalışmalar için öneriler	85
KAYNAKÇA.....	87
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1. Örgün Mesleki ve Teknik Liseler-Açık Öğretim Liseleri-Mesleki Açık Öğretim Liseleri karşılaştırılması	6
Tablo 1.2. Mesleki açık öğretimde 2018-2019 öğretim yılında kayıtlı genel öğrenci sayıları.....	8
Tablo 1.3. Program değerlendirme yaklaşımları ve örnek program değerlendirme modelleri	14
Tablo 3.1. Anket uzman değerlendirme formu örneği.....	33
Tablo 3.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşme uzman değerlendirme formu örneği.....	35
Tablo 3.3. Kodlama anahtarı çizelgesi örneği	37
Tablo 3.4. Geçerlik ve güvenirlik konusunda nicel ve nitel araştırmada kabul gören kavramların karşılaştırılması.....	38
Tablo 4.1. Öğretmen/yönetici ve öğrenci anketlerinden elde edilen görüşler	42
Tablo 4.2. Ankette yer alan dereceleme sorularından elde edilen bulgular.....	43
Tablo 4.3. Anketlerde yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen verilere göre öğretim/organizasyon boyutunda elde edilen temalar	44
Tablo 4.4. Öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen verilerden organizasyon boyutu altında elde edilen temalar.....	45
Tablo 4.5. Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler sonrasında elde edilen organizasyon boyutunda yer alan temalar	47
Tablo 4.6. Organizasyon/içerik boyutunda öğretmen/yönetici ve öğrenci anketlerinden elde edilen görüşler.....	48

Tablo 4.7. Öğretim/içerik boyutu altında yer alan dereceleme sorularına öğretmen/yönetici ve öğrenciler tarafından verilen yanıtlar	49
Tablo 4.8. Ankette yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen öğretim/içerik boyutu altında yer alan temalar	52
Tablo 4.9. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğretmen/yöneticilerden elde edilen temalar	53
Tablo 4.10. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğrencilerden elde edilen temalar	54
Tablo 4.11. Öğretim/yöntem boyutunda yer alan anket dereceleme sorularına öğretmen/yönetici ve öğrenciler tarafından verilen yanıtlar	55
Tablo 4.12. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden (öğretmen/yönetici) yöntem boyutu altında elde edilen temalar	57
Tablo 4.13. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen yöntem boyutu altında yer alan temalar	59
Tablo 4.14. İmkân boyutunda ankette yer alan sorulardan elde edilen veriler	60
Tablo 4.15. Öğretim/İmkân boyutunda yer alan anket dereceleme sorularına öğretmen/yönetici ve öğrenciler tarafından verilen yanıtlar	62
Tablo 4.16. Ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda elde edilen temalar	63
Tablo 4.17. Öğretmen/yöneticilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden imkân boyutu altında yer alan temalar	66
Tablo 4.18. Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen temalar	68

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Hammond'un Program Değerlendirme Modelindeki temel boyutlar ve alt boyutlar	16
Şekil 3.1. Veri toplama süreci.....	28
Şekil 3.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin hazırlık aşamaları.....	34
Şekil 3.3. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin analiz adımları	36

KISALTMALAR DİZİNİ

AÖL: Açık Öğretim Liseleri

İHL: İmam Hatip Liseleri

MAÖL: Mesleki Açık öğretim Liseleri

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TİSK: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Günümüz dünyasını bilgi ve teknoloji çağı olarak adlandırabiliriz. Önceleri tarım toplumu, sanayi toplumu gibi süreçlerden geçen, şimdilerde ise bilgi toplumu olarak adlandırılan insanoğlu hızla gelişen teknolojiyle beraber değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir. Tüm bu süreçlerden geçerken her zaman ihtiyaç duyduğu şey ise eğitim olmuştur. Her çağda, her toplumda, her koşulda eğitime ihtiyaç duyulmuştur. Eğitim kavramı tüm bu süreçlerden geçerken farklı şekillerde tanımlanmış ve eğitimin kullanım şekli değişmiştir. Taşpınar (2014), eğitimi, bireyin yaşam için sahip olması gereken davranışları kazandığı ve bu davranışların oluşumunda kendine özgü nitelikleriyle aktif rol aldığı, yaşam boyu devam eden süreç olarak tanımlamaktadır. En yaygın tanımıyla eğitim bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972). Eğitimin tanımı değişse ya da farklılaşsa da eğitimin önemi her zaman ve her alanda hissedilmiştir. Özellikle tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüs (Covid-19) virüsünün, ülkemiz de dahil olmak üzere getirdiği koşullar, çarpıcı şekilde uzaktan eğitime ve bilime olan ihtiyacı ortaya koymuştur. Eğitim, pandemi sürecinde en çok etkilenen alanlardan biri olmuştur. Bu süreçte, ülkemizde eğitimle ilgili önlemler hızla alınmıştır. Öncelikle okullarda yüz yüze eğitime ara verilmiş, daha sonrasında ise tamamıyla uzaktan eğitime geçilmiştir. Bu süreçte uzaktan eğitimin, hayat boyu öğrenme kavramının, mesleki eğitimin, gelişen ve değişen dünyaya, teknolojiye uyum sağlamanın önemi ortaya çıkmış ve bu kavramlar bir tartışma konusu olmaktan öteye geçerek bir ihtiyaç ve zorunluluk halini almıştır. Yıllardır uzaktan eğitim, hayat boyu öğrenme, eğitimde dijital dönüşüm gibi kavramların önemi ile ilgili çalışmalar yapılmış olsa da okullar, aileler, öğretmenler, yöneticiler ve öğrenciler açısından bu sürece geçiş ve süreç içerisinde yaşanan sorunlar, olası durumlarda yeterince hazırlıklı olunmadığını ortaya çıkarmıştır. Yeterli teknolojik alt yapının olmaması, eğitimcilerin uzaktan eğitim ve teknoloji kullanımında yaşadığı sorunlar, ailelerin ve öğrencilerin teknolojik kaynaklara ulaşımında yaşadığı zorluklar, eğitim içeriklerinin ve eğitimde gerekli materyallerin hazırlanması ve bunlara ulaşım kolaylığının sağlanması gibi konularda yetersizlikler yaşanmıştır. Özellikle öğretmenler, teknoloji kullanımı ve uzaktan eğitimle ilgili bilgi ve donanım konusunda

yetersizlikler yaşamışlar, uzaktan eğitimde kullanılacak ders materyalleri, ders içeriklerinin aktarılmasında kullanılan yöntemler, ölçme-değerlendirme yaklaşımları, uzaktan eğitimde öğrenci motivasyonunu sağlama gibi konularda hazırlıksız yakalanmışlardır. Bu süreçte yıllardır vurgulanan ancak ihmal edilen mesleki eğitimin önemi anlaşılmıştır. Meslek liselerinde, pandemi sürecinde sağlık ve hijyen koşulları için önlemlerin alınmasında önemli rol oynayan gerekli araç-gereç ve materyal üretimi yapılmaya başlanmıştır. Böylece mesleki eğitimin ve meslek liselerinin gerekli imkânlar ve koşullar oluşturulduğunda ülkeye katkıları gözle görülür bir hal almıştır.

Kısaca içinde bulunduğumuz bu süreçte, eğitimde önemi kavranan iki kavram öne çıkmıştır; mesleki eğitim ve uzaktan eğitim. Uzaktan eğitim kavramını İşman (2011), "bireylere kendi kendine öğrenme imkânlarının tanındığı, geleneksel eğitime göre daha esnek ve birey koşullarına uygulanabilir eğitim" olarak tanımlamaktadır. Kaya (2002, s. 12)'e göre ise uzaktan eğitim, "geleneksel öğrenme-öğretme yöntemlerinin sınırlılıkları sebebiyle sınıf içi etkinliklerini yürütme imkânının bulunmadığı durumlarda, eğitim etkinliklerini planlayıcılar ile öğrenciler arası iletişim ve etkileşimin uzaktan ve özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belirli bir merkezden bir öğretme yöntemidir." Uzaktan eğitim zaman, mekân sınırlarını ortadan kaldırarak, ailevi, ekonomik, sağlık vb. sebeplerle örgün eğitimden faydalanamayan bireylere çalışma zamanları dışında eğitim alma ve bunu belgeleme olanağı sunan, sadece örgün eğitim dışında kalan bireylere değil, bilgi ve kültür seviyesini geliştirmek, meslek edinmek, kıdem, statü sahibi olmak gibi sebeplerle eğitim almak isteyen bireylere eğitim imkânı vermektedir. Uzaktan eğitim bireylere kendi öğrenme seviyelerine, öğrenme biçimi ve öğrenme hızına göre da öğrenme fırsatı sunmaktadır. Ayrıca bireyler uzaktan eğitimde, eğitim materyallerine daha kolay ve hızlı şekilde, yine zaman ve mekân sınırlaması olmadan ulaşabilmektedir. Uzaktan eğitim yaşam boyu öğrenme kavramının önemli bir parçasıdır.

Bir ülkenin sahip olduğu insan kaynaklarının niteliği kalkınmışlık düzeyini belirlemede kullanılan en önemli ölçütlerden biridir. Toplumsal kalkınmayı gerçekleştirebilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi büyük ölçüde eğitim sisteminin görevidir (Şimşek, 1999). Bütün ülkelerin mal sektörü, hizmet sektörü ve enformasyon sektörlerinde çalışacak ve bu sektörleri canlı tutacak insan kaynağına yatırım yapması gerekmektedir ve insan kaynağını ayakta tutacak eğitim kurumu ise mesleki eğitim kurumlarıdır (Yörük vd., 2002). Mesleki ve teknik eğitim, bir mesleğin

gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama becerilerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyo-ekonomik ve kişisel yönleriyle geliştirme sürecidir (Alkan vd., 1998). Mesleki eğitim, bireylere iş yaşamında geçerliliği olan bir meslek için gerekli bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandırma ve bireyin yeteneklerini, işi bir araç olarak kullanarak çeşitli yönleri ile geliştirme sürecidir (MEB, 1990). Mesleki ve teknik eğitim, eğitimin bilimsel, teknolojik ve uygulama yönlerini belirli bir bütünlük içerisinde ele alan, bireye belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve uygulama yetenekleri kazandırarak, bireyi zihinsel, duygusal, sosyo-ekonomik, kişisel yönlerini geliştirmesine imkân sağlayan bir süreçtir (Adıgüzel, 2011). Mesleki ve teknik eğitim, her alanda gereksinim duyulan mesleklerde istihdam edilecek nitelikli ve vasıflı insan gücünün yetiştirilmesi için gerekli bilgi, beceri ve yetkinliklerin verildiği eğitimi ifade etmektedir, bundan dolayı mesleki eğitim, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel olarak kalkınmasında, bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunarak topluma katılımlarının ve topluma katkılarının sağlanmasında, gelişen ve değişen bilimsel ve teknolojinin anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017).

Mesleki ve teknik eğitimin Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemi'ne ve günümüze uzanan bir geçmişi vardır. Zamanın getirdiği koşullar ve ihtiyaçlar çerçevesinde değişen mesleki ve teknik eğitim 12'inci yüzyıldan ve 18. yüzyıl sonlarına kadar geleneksel usuller doğrultusunda esnaf ve sanatkâr teşkilatlar tarafından yürütülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu döneminde işgücünün yetiştirilmesinde temel yaklaşım çıraklık eğitimi olmuştur (MEB, 1990). Osmanlı İmparatorluğu döneminde meslek öğretimi, önceleri yaygın eğitim kurumlarıyla sağlanırken 1860'lı yıllardan itibaren örgün eğitim kurumları olarak değerlendirilen meslek ve sanat okullarında verilmiştir (Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017). Cumhuriyetten önceki mesleki eğitim genel olarak, eğitim sisteminin dışında düşünülmüş ve okullar valilerin özel girişimleri ile geliştirilmiştir. Mesleki eğitim için gerekli parasal kaynaklar yerel düzeyde sağlanmış ve okullar yerel ihtiyaçlara göre kurulmuştur ve bu sistem içerisinde eğitim programı, öğretmen, tesis ve öğrenci nitelikleri için ortak standartlar oluşturulmamıştır (Doğan, 1983).

Cumhuriyet döneminde, mesleki teknik eğitimin planlanmasında, kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi için gerekli insan gücünün yetiştirilmesine ve teori-uygulama bütünlüğünün sağlanmasına önem verilmiş ve mesleki eğitimin bireyleri bir

mesleğe hazırlamanın ötesinde, onun çok yönlü gelişiminde de etkili bir araç olarak görülmüştür (MEB, 1990). Cumhuriyet döneminde mesleki eğitimde görülen başlıca gelişmeler uzman çalışmaları, öğretmen yetiştirme, örgütlenme ve planlı gelişim olmak üzere dört alanda gerçekleşmiştir (Alkan vd., 1998). Mustafa Kemal Atatürk mesleki ve teknik eğitimin önemine inanarak dünyanın en önde gelen mesleki ve teknik uzmanlarını ülkemize getirtmiştir. Bunlar; 1924'te John Dewey, 1925'de Köhne, 1926'da Ömer Buyse, 1930'da Jung ve bir Amerikan heyeti bulunmaktadır (MEB, 2005). Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte mesleki ve teknik eğitim devlet politikası olarak ele alınmaya başlanarak Milli eğitim bakanlığının görev ve hizmet kapsamına alınmıştır (Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017). 1933 yılında 2287 sayılı yasayla Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1941 yılında ise Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur (Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017). 1940-1950'li yıllarda mesleki ve teknik eğitimin hızla geliştiği ve yaygınlaştığı görülmektedir (Yörük vd., 2002). 1970'li yıllarda mesleki ve teknik eğitim, gereksinimlere uygun programların geliştirilmesi, gerekli kaynakların temini, hazırlanan programın uygulanması, mezunların izlenmesi, elde edilen sonuçlara göre yeniden planlamanın yapılması ilkeleri üzerine planlanmıştır (MEB, 2019). 1977'de köy kursları dahil tüm kurslar Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlanmış ve 1977'de 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Usta Kanunu ile Çırak, Kalfa ve Usta Yetiştirme görevi Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir. 1986'da çıkarılan Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile öğrencilerin işyerlerinde uygulama yapmaları sağlanarak ilk defa yasal bir dayanakla okul-iş hayatı meşrulaştırılmıştır. Bu kanun, 2001 yılında "Mesleki Eğitim Kanunu" adını almıştır (MEB, 2019). 2011 yılında çıkarılan 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Milli Eğitim Bakanlığında mesleki ve teknik eğitimin yürütülmesinden sorumlu altı ayrı birim, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü adı altında birleştirilmiş ve yaygın mesleki eğitim ile açık öğretim kurumları da Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde toplanmıştır (Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017). Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkarttığı 2014/8 sayılı genelge ile mesleki ve teknik eğitim okul türleri, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi, çok programlı lise ve mesleki eğitim merkezleri çatısı altında toplanmıştır. 6467 sayılı kanunla 2016 yılında çıraklık eğitimi örgün eğitim kapsamına alınmış, 2018

yılında güzel sanatlar liseleri ve spor liseleri de Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır (MEB, 2019).

Mesleki ve teknik eğitim, sektörler ile iş birliği yaparak ulusal ve uluslararası düzeyde mesleki yeterliğe, meslek ahlakına ve değerlere sahip, yenilikçi, girişimci, üreten, içinde bulunduğu topluma ve ekonomisine katkı sağlayan, sektörün ve mesleğin ihtiyaç duyduğu nitelikli, gerekli bilgi, beceri ve donanımına sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü, 2018). Mesleki ve teknik eğitimin sahip olması gereken temel nitelikler arasında, uygulamalı olması, ekonomiklik, gelişmelere uyumlu, geniş bir meslek dünyasını kapsama, topluma dönüklük, devamlılık, uygulama yönünden gereksinime, zamana ve ihtiyacın şekline bağlı olma, hedeflere yönelik olma ve hayata hazırlama sayılabilir (Alkan vd., 1998).

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitim, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Mesleki ve teknik eğitim kapsamında verilen örgün eğitim, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri, Çok Programlı Anadolu Liseleri ve Mesleki Eğitim Merkezleri olmak üzere üç okul türünde gerçekleştirilmektedir. Yaygın eğitim kapsamında mesleki ve teknik eğitim ise Mesleki Açık Öğretim Liselerinde verilmektedir. Mesleki açık öğretim liseleri örgün mesleki eğitim liseleri ile aynı içeriğe sahip öğretim programlarına sahip olan, kültür dersleri ve ortak dersleri uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştiren, meslek derslerini ise kurumların kararları doğrultusunda örgün eğitim kurumlarında, örgün eğitimden sonra akşamları, hafta sonları ya da yaz aylarında yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleştiren eğitim kurumlarıdır. Mesleki açık öğretim liseleri 2006 yılına kadar Açık Öğretim Lisesi bünyesinde hizmet vermiştir. 2006 yılında ise Eğitim Teknolojileri Genel müdürlüğü bünyesine alınarak Mesleki Açık Öğretim liseleri kurulmuştur. Mesleki açık öğretim liseleri programları içerik olarak örgün eğitim meslek liseleri ile aynı içeriğe sahiptir ancak işleyiş ve yapısal olarak hem örgün meslek liselerinden hem de açık öğretim liselerinden farklılaşmaktadır.

Tablo 1.1. Örgün Mesleki ve Teknik Liseler-Açık Öğretim Liseleri-Mesleki Açık Öğretim Liseleri karşılaştırılması

	Örgün Mesleki ve Teknik Liseler	Açık Öğretim Liseleri	Mesleki Açık Öğretim Liseleri
Kimler kayıt yaptırabilir ?	- Anadolu Meslek Programlarına sınavsız geçiş ve mahalli yerleştirme ile kayıt yapılır. - Anadolu Teknik Programına merkezi sınav ile yerleştirme yapılır.	- İlköğretim okulu/ortaokuldan mezun olanlar ile ortaokul veya imam-hatip ortaokulunu tamamlayanlar, - Bakanlığa ve diğer bakanlıklara bağlı orta öğretim düzeyindeki okullardan ayrılanlar ile mezun olanlar, - Bir yüksek öğretim kurumundan ayrılanlar veya mezun olanlar, - Yurt dışında öğrenim görmüş olanlar, denklik belgelerinde belirtilen öğretim düzeylerinin yukarıdaki şartlardan birisini taşıması durumunda kayıt yaptırabilir.	- İlköğretim okulu/ortaokul mezunu olanlar, - Orta öğretim düzeyindeki okullardan (lise) ayrılanlar (tasdikname alanlar), - Orta öğretim düzeyindeki okullardan (lise) mezun olanlar, - Bir yüksek öğretim kurumundan ayrılanlar veya mezun olanlar
Öğrenim süresi	4 yıldır. - Okuldan mezun olamayanların ilişiği kesilerek açık ortaöğretim kurumlarına veya mesleki eğitim merkezine yönlendirilir.	- Lisenin öğrenim süresi 8dönemdir. - Açık Öğretim Lisesinde sınıfta kalma, okuldan atılma yoktur. Öğrenci kayıt yenilediği takdirde mezuniyet şartlarını tamamlanıncaya kadar okuyabilir.	8 dönemden oluşmaktadır. - Öğrenim süresi sınırsızdır. - Sınıfta kalma, okuldan atılma yoktur. Öğrenci kayıt yenilediği takdirde mezuniyet şartlarını tamamlanıncaya kadar okuyabilir.
Öğretim yılı/mezuniyet		Öğrenci 8 dönem sonunda mezuniyet kredisine ulaştığı takdirde mezun olur.	- Mesleki Açık Öğretim Lisesine 1995-2005 yılları arasında kayıt yaptıran öğrenciler en erken 3 yıl (6 dönem) sonunda mezun olabilirler. - Mesleki Açık Öğretim Lisesine 2006 yılından sonra Ortaokul/İlköğretim Okulu mezunu olarak kayıt yaptıran öğrenciler en erken 4 yıl (8 dönem) sonunda mezun olabilirler.
Dersler	Tüm dersler yüz yüze eğitim şeklinde gerçekleştirilmektedir.	Tüm dersler uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmektedir.	- Kültür dersleri uzaktan eğitim yoluyla - Meslek dersleri yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleştirilmektedir.

[Tablo 1.1. (Devam) Örgün Mesleki ve Teknik Liseler-Açık Öğretim Liseleri-Mesleki Açık Öğretim Liseleri karşılaştırılması]

Yaş sınırı	Ortaöğretim kurumlarına kaydolmak için ortaokulu veya imam-hatip ortaokulunu bitirmiş ve öğretim yılının başlayacağı tarihte 18 yaşını bitirmemiş olma şartı aranır. Yaş şartını taşımayan öğrencilerin örgün ortaöğretim kurumlarına kayıtları yapılmaz.	Yaş sınırı bulunmaz.	Yaş sınırı bulunmaz.
Sınavlar	- Tüm derslerin sınavları okullarda yüz yüze gerçekleştirilir - Öğrencilerin başarıları; öğretim programı öğrenme kazanımları esas alınarak dersin özelliğine göre yazılı sınavlar, uygulamalı sınavlar, performans çalışmaları ve projeler ile işletmelerde beceri eğitiminde/stajda alınan puanlara göre tespit edilir.	Sınavlar, dönem sonlarında ve sınavları yürütmekle görevli birimce belirlenecek okul veya kurumlarda merkezi sistem ve test yöntemiyle yapılır.	- Uzaktan eğitimle verilen derslerin sınavları merkezi sistemle ve test olarak gerçekleştirilir. - Yüz yüze eğitimle verilen alan derslerin sınavları eğitimin verildiği okul/kurum müdürlüğünce yapılır.

Mesleki açık öğretim liselerinde ders geçme ve kredi sistemi uygulanmaktadır. Mesleki açık öğretimde programlar; ortak (kültür), alan (meslek) ve seçmeli derslerinden oluşmaktadır. Mesleki açık öğretimde alan dersleri (meslek dersleri) kayıtlı oldukları alana göre tanımlanmış meslek derslerini ifade eder, öğrenciler bu dersleri yüz yüze eğitimle almak zorundadırlar. Alan dersleri ise örgün eğitim programlarına paralel olarak okul müdürlüğü tarafından belirlenmektedir. Ortak (kültür) dersleri öğrencilerin uzaktan eğitim ile almaları gereken zorunlu dersleri ifade etmektedir. Mesleki Açık Öğretim Lisesinden mezun olabilmek için alınması gereken genel kültür dersleridir. Ortak (kültür) dersleri öğrenciler tarafından maol.meb.gov.tr adresinden seçilir. Kültür derslerine öğrenci kendi imkânları ile çalışmaktadır, test sınavına, maol.meb.gov.tr adresinde belirtilen yerde girmektedir. Öğrenciler kültür derslerinin kitaplarını halk

eğitim merkezinden almaktadırlar. Seçmeli dersler ise mezuniyet kredisini tamamlamak için, ortak ve alan derslerinin yanında alınan derslerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açıklanan 2018-2019 yılında açıklanan verilere göre Türkiye'de okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde, 9 milyon 394 bin 125'i erkek, 8 milyon 714 bin 735'i kız olmak üzere toplam 18 milyon 108 bin 860 öğrenci örgün eğitim almaktadır. Örgün eğitimdeki öğrencilerden 15 milyon 88 bin 592'si resmi, 1 milyon 440 bin 577'si özel ve 1 milyon 579 bin 691'i ise açık öğretim kurumlarında öğrenim görmektedir. Açık öğretimde kayıtlı aktif öğrencilerin 878 bin 894'ünü erkekler, 700 bin 797'sini kızlar oluşturmaktadır. Örgün eğitimdeki öğrencilerin 1 milyon 564 bin 813'ü okul öncesi eğitimde, 5 milyon 267 bin 378'i ilkokulda, 5 milyon 627 bin 75'i ortaokulda, 5 milyon 649 bin 594'ü ortaöğretimde öğrenim görmektedir. Ortaöğretimdeki 5 milyon 649 bin 594 öğrencinin ise 3 milyon 250 bin 334'ü genel liselerde, 1 milyon 793 bin 391'i mesleki ve teknik liselerde, 605 bin 869'u da imam hatip liselerinde öğrenim görmektedir. Bu okulların arasında araştırmaya konu olan mesleki açık öğretim liselerinin 2018-2019 yılı genel öğrenci sayılarına baktığımızda ise sayılar şu şekildedir:

Tablo 1.2. Mesleki açık öğretimde 2018-2019 öğretim yılında kayıtlı genel öğrenci sayıları
(<http://maol.meb.gov.tr/www/sayisal-veriler/icerik/15>. Erişim tarihi: 07.04.2020)

2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Mesleki Açık Öğretim Lisesi Genel Öğrenci Sayıları	
Aktif Öğrenci Sayısı	158.473
Mezun Öğrenci Sayısı	277.510
Tutuklu/Hükümlü Öğrenci Sayısı	387
Donuk Öğrenci Sayısı:	29.295
Yeni Kayıt Yaptıran Öğrenci Sayısı	41.893
Kayıt Yenileyen Öğrenci Sayısı	116.578

Tablo 1.2'de yer alan mesleki açık öğretimin 2018-2019 yılındaki istatistikî bilgilerine baktığımızda mesleki açık öğretimde kayıtlı aktif öğrenci sayısı 158.473, mezun öğrenci sayısı 277.510, tutuklu/hükümlü öğrenci sayısı 387, donuk öğrenci sayısı 29.295, yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 41.893 kayıt yenileyen öğrenci sayısı 116.578'dir.

2019 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre kadın nüfusu 41 milyon 433 bin 861 kişi, erkek nüfusu 41 milyon 721 bin 136 kişidir yani toplam nüfusun %49,8'ini kadınlar, %50,2'sini ise erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, Mart ayı bülteni 2020). 2019 yılında çalışma çağı olarak tanımlanan 15-64 yaş grubundaki

nüfusun oranı %67,8'dir, çocuk yaş grubu olarak tanımlanan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı %23,1 ve 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı ise %9,1'dir. (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Şubat 2020). Türkiye İstatistik Kurumu'nun Kasım 2019 verilerine göre ülkemizde işgücüne katılma oranı erkeklerde %71,6, kadınlarda %34,1, toplamda ise %52,5'tur. Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz sayısı 2020 yılı Ocak ayında 4 milyon 362 bin kişi olarak açıklanmıştır (TÜİK, Ocak ayı bülteni, 2020).

Türkiye genç nüfusu yoğunlukta olan bir ülkedir. Kalkınma için bir fırsat olarak değerlendirilmesi gereken bu genç nüfus, mesleki eğitime teşvik edilmeli ve bu okullara gidecek kişilere de mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetleri sağlanmalıdır, böylece işgücü arz ve talep dengesi sağlanabilmesi adına bireylerin bilgi ve becerilerini ve işgücü piyasasının gereksinimlerini dikkate alarak bilinçli şekilde yönlendirilmeleri sağlanabilir (TİSK, 2013). Eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin zayıflığı ülkemizde işsizlik probleminin sebeplerinden biridir ayrıca herhangi bir formel eğitim almamış kişilerin, çalışarak kazandıkları bilgi, beceri ve yetkinlikleri belgelendirme imkânı bulamamaktadır (TİSK, 2013). Bireylerin çalıştıkları işte kıdem, statü sahibi olabilmeleri ve ilerleyebilmeleri için sahip oldukları meslek alanında sahip oldukları bilgi ve becerileri belgelemek için diplomaya ihtiyaçları vardır.

TİSK, (2013, s. 120), çalışma raporuna göre ülkemizde genç işsizliğin temel nedenleri şu şekilde özetlenebilir:

- İşverenler ve girişimciler için başta vergilerin yüksekliği, ağır kıdem tazminatı ve sigorta prim yükleri, bürokratik işlemlerin fazlalığı ve çalışma mevzuatında güvenceli esneklik yöntemlerine yeterince yer verilmemesi ve mevcutların da uygulanmaması gibi önemli zorluklarla dolu olması nedeniyle yeterli sayıda istihdam ve iş alanı yaratılamaması,
- İşgücü piyasasının katılığının gençlerin işe girişini zorlaştırması,
- Eğitim sisteminin işletmelerin işgücü ihtiyaçlarını karşılayamaması dolayısıyla gençlerin beceri uyumsuzlukları,
- Mesleki eğitimin gençler açısından çekiciliğinin zayıf olması,
- Eğitim esnasında ve sonrasında işbaşı eğitimini sağlayacak staj olanaklarının yetersizliği,
- Eğitimden istihdama geçişi kolaylaştıracak destek mekanizmalarının (mesleki rehberlik ve danışmanlık, iş arama yardımı gibi) zayıflığı,
- Gençlerin deneyim eksikliği,
- Gençlerin eğitimlerinden sonra ilk iş aramaya başladıklarında kariyerli ve yüksek ücretli iş beklentileri.

Ulusal Eğitim İstatistikleri veri tabanı sonuçlarına göre; en az bir eğitim düzeyini tamamlayan 25 ve daha yukarı yaştaki bireylerin toplam nüfus içindeki oranı 2018 yılında %90,1 olmuştur. En az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranı cinsiyete göre incelendiğinde ise 2018 yılında kadınlarda %84,5 ve erkeklerde %95,9'dur (TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2018). 2018 yılında gerçekleştirilen hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %47,4 olup bu oran kadınlarda %29,4, erkeklerde ise %65,7 olarak açıklanmıştır (TÜİK, Hane Halkı Araştırması, 2018). Tüm bu istatistiklere baktığımızda kadınların eğitim durumu ve istihdam edilme oranlarının erkeklerle göre düşük olduğu görülmektedir. Günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin giderilmesi için alınan önlemlere rağmen hala her alanda kendini göstermektedir. Oysa ekonomik ve toplumsal kalkınma için toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Kadınların eğitime erişimleri sağlanmadan ve istihdam edilme imkânları artırılması sağlanmadan, fırsat eşitsizliği, şiddet, ayrımcılık gibi sorunların çözümü güçtür. Kadının aile içinde ve toplumdaki konumunun iyileşmesi için eğitimlerini tamamlamaları ve ekonomik açıdan özgürlüğü elinde bulundurması gerekmektedir çünkü kadınların eğitim seviyesinin düşüklüğü, kadınların işgücü piyasasında ve toplumda aktif olarak yer alamamasının önemli nedenlerinden biridir, bu yüzden kadınların mesleki niteliklerinin geliştirilmesi ve hayat boyu eğitim imkânlarının artırılması istihdam artışı için gereklidir (TİSK, 2013). Kadınların eğitiminde ve işgücüne katılımlarının sağlanmasında mesleki eğitim ve uzaktan eğitimin büyük önemi bulunmaktadır. TÜİK'e (2017) göre, okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %15,2, lise altı eğitimli kadınların işgücüne katılım oranı %27,2, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %33,6, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %41,4 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %71,3'dür.

Kadınların gelişiminde uzaktan eğitimin önemli bir işlevi vardır. Kadınlar yer ve zaman sınırlılıkları, kaynak yetersizlikleri, evdeki sorumluluklarının erkeklerle oranla fazlalığı nedeniyle örgün eğitimden yeterince yararlanamamaktadırlar. Bu nedenle zaman ve mekan sınırlılığı olmayan uzaktan eğitim sistemiyle kadınlara evlerinde ulaşılarak, eğitimden yararlanmaları, yarım kalan eğitimlerini tamamlamaları ve kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir. Kadınlara yönelik yalnızca ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde değil, meslek kazandırma ve çalışmaya özendirme, hakları konusunda bilinçlendirme, toplumda kendilerine güvenen, sosyal yaşamda başarılı, çağdaş bireyler olarak yetişmelerine büyük katkısı olacak eğitim programlarının da açılması gereklidir (Demiray, 2013, s. 156).

Mesleki ve teknik eğitime olan gereksinim ulusal, sosyal, ekonomik, kültürel ve bireysel gereksinimlerden kaynaklı olabilmektedir. Özellikle bireysel farklılıklardan kaynaklı, bireysel gereksinimleri olan bireyler beş grup altında toplandığında, birinci grup; on üç ve on sekiz yaş arasında tam gün öğrenim görenler, ikinci grup; orta eğitim sonrası genç ve yetişkinlerin oluşturduğu grup, üçüncü grup; lise çağında öğrenimini tamamlamadan okuldan ayrılmış ve iş hayatına atılmış bireyler, dördüncü grup yetişkinlerin oluşturduğu ve çalıştıkları mesleklerde gelişme gereksinimi duyan bireyler ve bu gruplar arasında beşincisi zamanla oluşan bedensel, zihinsel, sosyal ve psikolojik engeller nedeniyle çalışamaz durumunda olan, mesleğini kaybetmiş özen problemleri olan bireylerin oluşturduğu gruptur (Alkan, 1998). Dezavantajlı olarak adlandırılan ve gerek eğitim sistemine gerekse iş sektörüne uyumda çeşitli zorluklar ve engellerle karşılaşılın bu bireylere yönelik mesleki eğitim seçeneklerinin sunulması bir anlamda bu bireylere yaşamlarını düzenlemede ikinci bir şans verilmesi, alternatifler sunulması ve daha ileri düzeylerde öğrenim görme imkânlarının sağlanması oldukça önemlidir (Adıgüzel, 2014).

Kadınlar gibi, özel gereksinimli bireyler ve dezavantajlı gruplar da hem eğitim hayatında hem de istihdam konusunda sorun yaşamaktadırlar. Oysa birçok konuda daha fazla destek ve ihtiyaca gereksinim duyan bireylerin desteklenmesi, eğitimlerini tamamlamaları ve sonrasında istihdamlarının sağlanması gerekmektedir (Çarkçı, 2011). 2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre, en az bir engeli olan (3 ve daha yukarı yaş) nüfusun oranı %6,9 (4.876.000 kişi)'dur. 2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması'na göre en az bir engeli olan nüfusun işgücüne katılma oranı erkeklerde %35,4, kadınlarda %12,5, toplamda ise %22,1'dir (TUİK, 2019). Engelli bireylerin eğitimi ve istihdamı konusunda ülkemizde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Engelli bireylerin daha iyi koşullarda yaşamlarını sürdürebilmeleri için genel eğitim, mesleki eğitim, rehabilitasyon ve istihdam hizmetlerinin sağlanması ile mümkündür (Demir, 2016). Toplumun dezavantajlı gruplarından olan engelli bireyler, birçok alanda olduğu gibi çalışma hayatına da tam ve etkin bir katılım sağlayamamaktadır. Sosyal, ekonomik ve kültürel problemle başa çıkma zorunluluğu olmasının yanında, temel ve mesleki eğitime yeterince erişememe sorunu da engelli bireylerin işgücü piyasasına katılımını ve istihdam edilebilirliğini zorlaştırmaktadır oysa işgücü piyasasında geçerli bir meslek sahibi olmak ve mesleki bilgi ve becerileri gelir elde etmek amacıyla kullanmak her birey gibi engellilerin de temel haklarından biridir

(Çarkçı, 2011). Ülkemizde engelli istihdamında ilerleme kaydedilememesinin nedenleri arasında şunlar sayılabilir; engelli bireylerin hangi meslek alanları ve de işlerde başarılı olacaklarının belirlenmesi ve engel durumlarına uygun mesleki eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin verilmemesi, engelli bireylere sınırlı biçimde verilen mesleki eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayamaması, İŞKUR'dan işyerlerine gönderilen engelli bireylerin mesleki niteliklerinin işyerlerinin ihtiyaçlarına uyumlu olmaması, mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olmasıdır (TİSK, 2013).

Hükümlüler de dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Eşitsizliğe ve mesleğe yönelme konusunda ayrıma tabi tutulan gruplardan biri de hükümlülerdir (Altun, 2013). Günümüzde cezaevleri, insanların özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları yerlerdir ancak cezaevleri spor, sosyal ve kültürel etkinlikler, bilgi yarışmaları ve daha önemlisi ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim çalışmalarının yapıldığı yerler olarak da faaliyet göstermektedir (Balaban ve Özen, 2015). Eski hükümlülerin toplumsal yaşama döndüklerinde karşılaştıkları ilk ve önemli sorunlardan biri de kendilerine gelir sağlayabilecekleri bir iş bulabilmek veya bulmuş oldukları işi ellerinde tutabilmektir. (Altun, 2013). Bu yüzden cezaevlerinde verilen eğitimler hükümlülerin hayatında özellikle topluma kazandırılmalarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Cezaevlerinde eğitim çalışmaları genel eğitim ve meslek eğitimi kapsamında gerçekleştirilmekte ve temel eğitim çalışmaları da okuma yazma eğitiminden, lisans ve lisansüstü eğitim dahil olmak üzere her alanda verilmektedir (Kamer, 2015).

Bu eğitimler kapalı ceza infaz kurumlarında uzaktan eğitim, açık ceza infaz kurumlarında uzaktan veya örgün eğitim yoluyla sürdürülmektedir. Eğitim çalışmalarının bir bölümünü “mesleki eğitim” faaliyetleri oluşturmaktadır. Hükümlülerin ceza infaz kurumlarından salıverildikten sonra iş bulabilmeleri veya kendi işlerini kurabilmeleri amacıyla; hükümlülerin geçmişte aldıkları eğitim, bireysel becerileri ve istekleri, salıverildikten sonra yaşayacakları yerdeki istihdam olanakları dikkate alınarak “mesleki ihtiyaç değerlendirmeleri” yapılmakta, bu değerlendirme kapsamında hükümlüler meslek kurslarına yönlendirilmektedir. Ceza infaz kurumlarında sürdürülen meslek edindirme kursları Milli Eğitim Bakanlığı Halk Eğitim Müdürlükleri ve Türkiye İş Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir. Hükümlüler meslek edindirme kursları tarafından kendilerine verilen teorik eğitimi işyurtlarında çalışarak pratiğe dönüştürmekte, bizzat mesleğini uygulayarak mesleki tecrübesini artırmakta, yine işyurtlarında çalışma sayesinde ekip çalışması, iletişim, zaman yönetimi gibi becerilerini geliştirmektedir (Kamer, 2015, s. 151).

Günümüzde dezavantajlı gruplar arasında sayabileceğimiz ve ülkemizin de son yıllarda gündeminde olan bir diğer grup da göçmenler ve mültecilerdir. TUİK, (2019)

verilerine göre, Uluslararası Göç İstatistikleri 2018 yılında yurt dışından Türkiye'ye 577 bin 457 kişi göç etmiştir. Bu nüfusun %52,7'sini erkek, %47,3'ünü ise kadın nüfus oluşturmuştur. Türkiye'ye en fazla 25-29 yaş grubundaki nüfus göç etmiştir (TUIİK, Uluslararası Göç İstatistikleri 2018). Türkiye'ye 2018 yılında göç edenlerin yaş grubu incelendiğinde, göç edenlerin %11,9 ile 25-29 yaş grubu, %11,5 ile 20-24 ve %10,3 ile 30-34 yaş grubu olduğu görülmüştür. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de kayıt altına alınan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 3 milyon 630 bin 575 kişidir. Türkiye'deki kayıtlı Suriyelilerin 1 milyon 965 bin 595'u erkeklerden, 1 milyon 664 bin 980'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığında 819 bin 60 kişi bulunmaktadır. Suriyeli genç nüfusun toplam Suriyeli nüfusuna oranı %22,56'dır. Bu istatistiklere bakıldığında göç edenlerin büyük kısmının genç nüfus olduğu görülmektedir. Bu genç nüfusun eğitimi ve istihdam edilme imkânları hakkında gerekli alternatifler oluşturulmasının ve imkân sağlanmasının gerekliliği öne çıkmaktadır.

Gerek dezavantajlı gruplar için gerek çeşitli sebeplerle örgün eğitimini yarıda bırakmış ve belirli bir yaşı aşmış kişiler ya da herhangi bir alanda kendini geliştirmek ya da mesleki beceri kazanmak isteyenler için olsun herkese açık bir sistem olması ile mesleki açık öğretim büyük bir potansiyele sahiptir. Mesleki açık öğretim programlarının etkili ve başarılı olması için de programlarının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu araştırmada da amaç mesleki açık öğretim liseleri programının değerlendirilmesidir. Böylece programın başarılı ve etkili olup olmadığı, amaçlanan hedeflere ulaşp ulaşmadığı, yetersiz kalan yönlerinin ve bunların hani öğelerden kaynaklandığını belirlemek için programa dönük gerçek ihtiyaçlar tespit edilebilir, güçlü yönlerin de daha etkili olması için de neler yapılabileceği yönünde tespitler yapılabilir. Nitelikli eğitim, nitelikli eğitim programları yoluyla gerçekleştirilebilir. Örgün ve yaygın eğitim kurumları, gelişen dünya, bilim ve teknolojinin getirdiği yeniliklere uyum sağlayabilen bireyleri ülkenin kalkınma hedefleriyle tutarlı eğitim programlarıyla yetiştirebilirler (Yüksel, 2010).

Program değerlendirme programın etkililiği hakkında karar verme süreci olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2015; Hunkins ve Ornstein, 2016). Program değerlendirme, öğretim programının uygulama öncesi ve sonrasında güçlü ve zayıf yanlarını belirlemektedir (Hunkins ve Ornstein, 2016). Eğitim programının başarılı ve etkili olup olmadığı, amaçlanan hedeflere ulaşp ulaşmadığı, yetersiz kalan yönlerinin ve bunların

hani ögelerden kaynaklandığını belirlemek için programın değerlendirilmesi gerekmektedir (Demirel, 2015). Değerlendirme, program geliştirme sürecinin önemli ve devamlı bir yönünü meydana getirir ve bu süreçte elde edilen veriler programın daha etkili geliştirilmesi için kullanılır (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). Sanders ve Nafziger (1976), uygun değerlendirme yapıldığında sağlayacağı faydaları şu şekilde belirtmektedir:

1. Programların güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi,
2. Sorunların düzeltilmesinin zor veya imkânsız hale gelmeden önce tespit edilmesi,
3. Eğitimsel ihtiyaçların belirlenmesi,
4. Eğitimde etkin bir şekilde kullanılabilecek insan ve diğer kaynakların tanımlanması,
5. İstenen eğitim çıktılarının belgelenmesi,
6. Eğitim uygulamalarında ve karar vermede kullanılacak yararlı bilgileri toplamak,
7. Eğitim giderlerini azaltabilecek maliyet bilgilerini toplamak.

"Program değerlendiricilerin, değerlendirme konusundaki bilgi ve beceri düzeyleri, benimsedikleri değerlendirme kuramları ve felsefi değerleri, onların program değerlendirme yaklaşımlarını yapılandırmaktadır ve her yaklaşımın altında farklı araştırmacılar/alan uzmanları tarafından geliştirilen program değerlendirme modelleri bulunmaktadır" (Yüksel, 2010, s. 36). Bu yaklaşımlar tablo 1.3.'de gösterilmektedir:

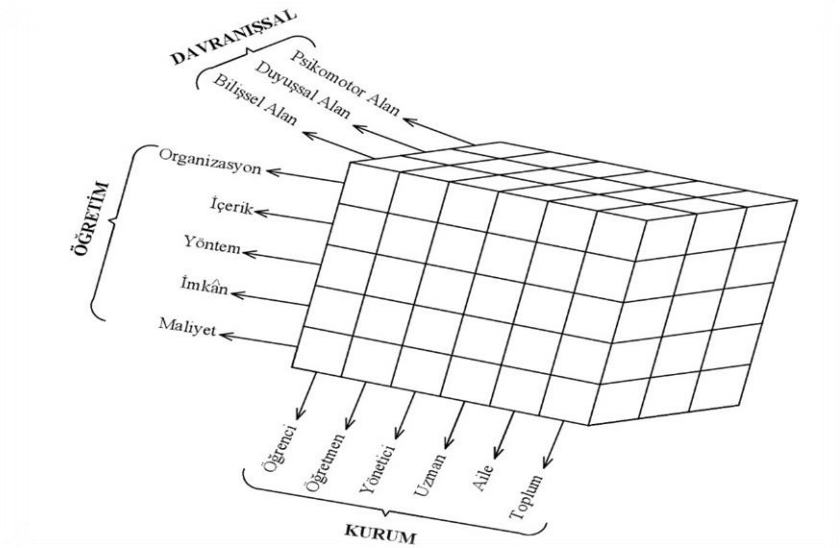
Tablo 1.3. Program değerlendirme yaklaşımları ve örnek program değerlendirme modelleri (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016).

Temsilcisi	Yaklaşımlar	Örnek modeller
Gredler (1996)	Faydacı Sezgisel/Çoğulcu	Farklar Yaklaşımı, CIPP, Uygunluk, Amaçtan Bağımsız Eğitsel Eleştiri Modeli, Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli
Cronbach (1982)	Bilimsel İnsancıl	Stake'in Uygunluk Modeli, Stufflebeam'ın CIPP Modeli Eğitsel Eleştiri Modeli, Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli
Scriven	İçsel Sonuç	Eğitsel Eleştiri Modeli, Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli Tyler Modeli, Farklar Yaklaşımı
Fitzpatrick, Sanders ve Worthen (2004)	Amaç Yönetim Tüketici Uzman Katılımcı	Tyler Modeli, Metfessel-Michael Program Değ. Modeli, Hammond Değerlendirme Modeli CIPP, Ucla Modeli Scriven'in Kontrol Listeleri Eğitsel Eleştiri Modeli İhtiyaca Cevap Verici Değ. Modeli, Aydınlatıcı Değ. Modeli

Faydacı değerlendirme yaklaşımları programdan en fazla sayıda bireyin yararlanmasına önem vermektedir ve bu yaklaşımlar karar vericilerin kullanacağı nicel verileri sağlamakla ilgilenmektedirler (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). Bu yaklaşımlara örnek program değerlendirme modelleri arasında Provus'un Farklar Yaklaşımı Modeli, Stufflebeam'ın CIPP (Context, Input, Process, Product) Modeli, Stake'in Uygunluk Modeli ve Scriven'in Amaçtan Bağımsız Değerlendirme Modeli yer almaktadır. Sezgisel/Çoğulcu değerlendirme yaklaşımları bir program ya da yenilikle ilgili tüm paydaşların görüşleri ve bilgi gereksinimlerine odaklanmaktadır. Sezgisel/Çoğulcu değerlendirme yaklaşımda programın değeri, farklı paydaşlarca, farklı amaçlarla ve farklı şekillerde algılanmaktadır. Sezgisel/Çoğulcu değerlendirme yaklaşımda değerlendiriciler, programın bireyler ya da küçük gruplar üzerindeki etkisini değerlendirmek için veri toplamaktadırlar (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). Sezgisel/Çoğulcu değerlendirme yaklaşımlarına örnek olarak Stake'in İhtiyaca Cevap Verici Değerlendirme Modeli (Responsive Evaluation), Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeli ve Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli gösterilebilir. Bilimsel değerlendirme yaklaşımları öğrenen üzerine odaklanmaktadır ve genel olarak nicel verilere dayalı bir değerlendirmedir (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). Bilimsel program değerlendirme yaklaşımlarına örnek olarak Stake'in Uygunluk Modeli, Stufflebeam'ın CIPP Modeli verilebilir. İnsancıl yaklaşımlarda programın uygulandığı sosyal ve kültürel ortam dikkate alınmaktadır ve nitel verilere dayalı olarak programın değerlendirilmesi amaçlanmaktadır (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). İnsancıl program değerlendirme yaklaşımlarına ise Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeli ile Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Program Değerlendirme Modeli örnek olarak verilebilir. İçsel değerlendirme yaklaşımda değerlendiriciler "program ne kadar iyi?" sorusuna yanıt vermeye çalışmaktadırlar. İçsel değerlendirmede, değerlendiriciler sadece programın amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini değil aynı zamanda bu amaçların değerli olup olmadığını da önemsemektedirler (Özüdoğru ve Adıgüzel, 2016). İçsel değerlendirme modeline örnek olarak Eğitsel Eleştiri Modeli ve Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli verilebilir. Sonuç değerlendirme yaklaşımına örnek olarak Tyler'in Program Değerlendirme Modeli ve Provus'un Farklar Yaklaşımı Modeli verilebilir. Yönetime dayalı program değerlendirmede program hakkında karar verme yetkisine sahip bireylerin ya da kuruluşların bilgilendirilmesi amacıyla program değerlendirme yapılmaktadır (Yüksel, 2010). Yönetim odaklı program değerlendirme

yaklaşımına örnek olarak Stufflebeam'ın CIPP Modeli ve Alkin'in UCLA Değerlendirme Modeli verilebilir. Tüketici odaklı program değerlendirme yaklaşımında temel amaç bir şeyin kalitesini değerlendirmek, bir ürünün, programın veya politikanın değerini belirlemektir (Fitzpatrick ve diğerleri, 2004). Tüketici odaklı program değerlendirme yaklaşımına örnek olarak Scriven'in Kontrol Listeleri verilebilir. "Uzmanlığa dayalı program değerlendirme yaklaşımı, bir kurum, program, ürün veya etkinliği değerlendirmede alandaki uzmanların mesleki uzmanlıklarını temel alan program değerlendirme yaklaşımıdır" (Yüksel, 2010, s. 58). Uzmanlığa dayalı program değerlendirme yaklaşımlarına örnek olarak Eğitsel Eleştiri Modeli verilebilir. "Katılımcı program değerlendirme yaklaşımının temel amacı bireye yönelik hizmetlerle ilgili beklentileri, sorunları ve çözümleri gözlemlemek ve tanımlamaktır" (Yüksel, 2010). Katılımcı odaklı değerlendirme yaklaşımına örnek olarak Stake'in Uygunluk Modeli ile İhtiyaca Cevap Verici Değerlendirme Modeli ve Parlett ve Hamilton'un Aydınlatıcı Değerlendirme Modeli verilebilir.

Hedefe dayalı program değerlendirme yaklaşımı ve değerlendirme modelleri, program hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedefler doğrultusunda gerçekleşen çıktıların değerlendirilmesini temel almaktadır (Yüksel, 2010). Amaç odaklı program değerlendirme yaklaşımına örnek olarak Tyler'ın Program Değerlendirme Modeli, Metfessel-Michael Program Değerlendirme Modeli, Provus'un Farklar Yaklaşımı Modeli ve Hammond program değerlendirme modeli verilebilir. Hammond, (1968) değerlendirme modelini 3 boyutlu bir küp ile açıklamaktadır.

Şekil 1.1. Hammond'un Program Değerlendirme Modelindeki temel boyutlar ve alt boyutlar

Hammond, (1967) davranışsal boyutu bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranış alt boyutları tarafından tanımlamaktadır. Değerlendirme yapısının gelişiminde bu noktada, bu hedefleri sınıflandırmak için üç alt boyut tanınmaktadır. Bu alt boyutların ilki bilişsel davranıştır. Bilişsel davranış hatırlama, anlama, bilginin uygulanması ve analiz, sentez, değerlendirme gibi entelektüel becerileri kullanmaktan oluşur. Bu boyuttaki ikinci alt boyut duyuşsal davranıştır. Duyuşsal davranış, çıkar, tavırlar, değerler, minnettarlık ve bireyin adaptasyonu üzerinden tanımlanır. Bu boyuttaki üçüncü alt boyut psikomotor davranıştır.

Öğretim boyutu, yeniliği belirli alt boyutlar üzerinden tanımlayan modelin temel boyutudur. Bu alt boyutların ilki organizasyondur. Organizasyon, eğitimin gerçekleşebilmesi için gerekli olan, öğretmen ve öğrencilerin bir araya getirildiği matriks (anayapı) olarak tanımlanır (Hammond, 1967). Organizasyonel matriks zaman ve alan olarak ikiye ayrılabilir:

1. Zaman öğretilen konulara ayrılan zamanın süresi ve sekansı anlamına gelmektedir. Süre, belirli bir periyodun uzunluğu olarak tanımlanabilir. Sekans ise konuların öğretildiği sıra olarak tanımlanabilir. Süre ve sekans, hem günlük hem haftalık programlar bakımından düşünülebilir. (Örnek: Fen Bilgisi haftada sadece iki kez öğretilir.) (Hammond, 1967).
2. Alan öğrencilerin yatay ve dikey olarak organize edilmesine (sıralanmasına, yerleştirilmesine) denir. Dikey organizasyon öğrencileri sınıflandırmaya ve giriş noktasından çıkış noktasına doğru yukarı hareket ettirmeye yarar. Yatay organizasyon ise öğrencileri öğretmenler arasında böler. İki gruplandırma aşaması da homojen, heterojen veya ikisinin kombinasyonu olabilir (Hammond, 1967).

Öğretim boyutunda yer alan ikinci alt boyut içeriktir. İçerik, belirli bir sınıf seviyesinde işlenecek olan belirli konular üzerinden tanımlanabilir. Öğretim boyutunda yer alan üçüncü bir alt boyut yöntemdir. Yöntem, öğrenmeyi hızlandırmak adına tasarlanan süreçtir. Üç seviyeye ayrılabilir: eğitim aktiviteleri, etkileşim çeşitleri ve öğrenme prensipleri veya kullanılan teoriler. Dördüncü ve beşinci alt boyutlar imkânlar ve maliyettir. İmkânlar, eğitimsel bir programı desteklemek için gerekli olan alan, özel ekipman ve tek kullanımlık malzemeler olarak tanımlanır. Maliyet ise bir görevi yerine getirmek için kullanılan imkânlar, bakım ve personel için gerekli olan paradır (Hammond, 1967).

Kurumsal boyut; öğrenci, yönetici, eğitim uzmanı, aile ve toplum alt boyutları tarafından tanımlanan modelin boyutudur. Herhangi bir yenilik ilgili bireylerin kendilerine mahsus özelliklerinden etkilenecektir. Değerlendirme amacıyla, her bir alt boyut verilen program üzerinde direkt etkisi olabilecek alt boyutlar üzerinden tanımlanır. Eğitimsel programlarda meydana gelen değişikliklerle, öğretmenin, yöneticinin, ailenin ve toplumun yenilik üzerindeki etkisi ile ilgili daha fazla veriye ihtiyaç vardır (Hammond, 1967).

Türk eğitim sisteminde programlar hedef odaklı olarak yapılandırılmıştır. Bu araştırmada hedefe dayalı program değerlendirme yaklaşımlarından Hammond program değerlendirme modeli kullanılmıştır. Hammond program değerlendirme modelinde öğretim boyutunda yer alan organizasyon, içerik, yöntem ve imkân alt boyutları temel alınarak mesleki açık öğretim liseleri programlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Hammond program değerlendirme modeli sadece programın hedeflere ulaşım sağlamadığına değil, ayrıca ulaşılan ve ulaşılamayan hedeflerin neler olduğuna da odaklanmaktadır. Hammond program değerlendirmede programın içerik, eğitim durumu gibi diğer öğelerinin de değerlendirilmesi gerektiğini belirterek, program değerlendirmeye bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Hammond değerlendirme küpünde üç temel boyut bulunmaktadır. Hammond modeli istenilen boyut seçilerek, o boyut üzerinde derinlemesine araştırma yapabilme olanağı sağlamaktadır. Değerlendirici bu temel boyutlardan herhangi birine ya da temel boyutlarda yer alan alt boyutlardan birine de odaklanabilmektedir. Hammond program değerlendirme modeli değerlendiricilere esneklik sağlamaktadır. Hammond programların içerik, yöntem, ölçme ve değerlendirme boyutlarının yanında, programın imkân ve organizasyon boyutlarını da değerlendirme imkânı sunmaktadır. Bu araştırmada da programın sunduğu imkânlar ve programın organizasyon boyutunda programın işleyişinin ve yapılanmasının da değerlendirmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Türkiye’de gerçekleştirilen program değerlendirme çalışmaları incelendiğinde, bu modeli kullanan sınırlı sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Bu sebeplerden dolayı araştırmanın amacına ve kuramsal yapısına uygun olarak bu araştırmada Hammond program değerlendirme modeli kullanılmıştır.

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı mesleki açık öğretim mesleki açık öğretim liseleri programlarının Hammond program değerlendirme modeli doğrultusunda

değerlendirilmesidir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

Mesleki açık öğretim programlarının öğrenci mesleki yeterliklerinin geliştirilmesi için;

1. Organizasyon boyutunda öğretim programları ile ilgili öğretmen/yönetici ve öğrenci görüşleri nelerdir?
2. İçerik boyutunda öğretim programlarının işleyişi ile ilgili öğretmen/yönetici ve öğrenci görüşleri nelerdir?
3. Yöntem boyutunda öğretim programlarının işleyişi ile ilgili öğretmen/yönetici ve öğrenci görüşleri nelerdir?
4. İmkân boyutunda öğretim programlarının işleyişi ile ilgili öğretmen/yönetici ve öğrenci görüşleri nelerdir?

1.3. Önem

Koronavirüs (Covid-19) virüsünün önemini ortaya koyduğu ve tüm dünya için ihtiyaç ve zorunluluk halini alan iki kavram vardır; uzaktan eğitim ve mesleki eğitim. Yalnızca Türkiye’de değil tüm dünyada mesleki eğitim büyük bir öneme sahiptir. Özellikle pandemi sürecinde mesleki eğitimin, virüsle mücadelede ortaya koyduğu ürünler, gerekli koşullar oluşturulduğunda ve destek sağlandığında, mesleki eğitimin önemi ve işlevini ortaya koymuştur. Gelişen teknoloji, değişen dünya düzeni, sanayide ve iş piyasasında yaşanan gelişim ve değişimlerle birlikte mesleki bilgi ve becerinin gerekliliği de nitelikli işgücünü gerekli kılmaktadır.

Uzaktan eğitim ise örgün eğitimi destekleyici bir sistem olarak kullanılmasının yanında açık öğretim kurumları ile özdeşleşmiş bir sistem iken, bu süreçte tüm dünyada örgün eğitimin yeri alan bir sistem haline gelmiştir. Neredeyse tüm dünyada eğitim sistemleri uzaktan eğitim sistemiyle devamlılığını sürdürmüştür.

İşte bu iki önemli kavramın birlikte kullanılarak bütünsel bir işleyişe sahip olduğu kurumlar mesleki açık öğretim liseleridir. Mesleki açık öğretim liseleri sahip olduğu öğrenci sayısı, işleyiş şekli ve yapısı bakımından mesleki eğitimde önemli bir yere sahiptir. Mesleki açık öğretimde mesleki becerilerin uygulamalı olarak kazanılmasında yüz yüze eğitimden ve işletmede beceri uygulamalarından, teorik bilgilerin edinilmesinde ise uzaktan eğitimden faydalanılmaktadır. Mesleki açık öğretim liseleri yaş sınırı olmaksızın herkese açıktır. Bireylere çalışırken öğrenim görme fırsatı

sunmaktadır. Ayrıca sağlık sorunları, ailevi problemler, maddi sorunlar vb. sebeplerle örgün eğitim sistemine hiç dahil olamamış ya da örgün eğitimini yarıda bırakmış bireylere ikinci bir şans ve alternatif sunmaktadır. Özellikle dezavantajlı grupların eğitim sisteminin dışında kalmamaları, sosyo-ekonomik olarak topluma kazandırılmaları için büyük potansiyele sahiptir. Bireylerin topluma kazandırılmaları, ülkenin refahına ve ekonomisine de katkı sağlayacaktır.

Mesleki açık öğretim liseleri hem mesleki eğitimi hem de uzaktan eğitimi içinde barındıran bir sistem olarak farklı bir işleyişe sahiptir. Mesleki açık öğretim liselerinin işleyişinin daha iyi anlaşılması, sistemin yetersiz ve güçlü yönlerinin ortaya konulması, güçlü yönlerinin devamının sağlanması, programın amaçlarına ulaşıp ulaşmadığının anlaşılması ancak program değerlendirme ile mümkündür. Ancak mesleki açık öğretim liseleri ile ilgili yapılmış az sayıda araştırma bulunmaktadır. Alanyazında mesleki açık öğretim liselerine yönelik program değerlendirme çalışmalarının sınırlı olması dikkate alındığında çalışma özgün bir nitelik kazanmaktadır. Bu yüzden araştırmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Anketi yanıtlayan ve yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelere katılan öğretmen/yönetici ve öğrencilerin sorulara içtenlikle cevap verdiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma Eskişehir ilinde bulunan mesleki açık öğretim liseleri ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Yaygın eğitim: Örgün eğitim imkânlarından hiç yararlanmamış olanlara, öğrenimlerini yarıda bırakarak bu kurumlardan erken ayrılanlara ya da örgün eğitim kurumlarında öğrenim görenlere ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitimidir (Demirel ve Kaya, 2012).

Örgün eğitim: Belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir (Erdem, 2008).

Uzaktan eğitim: Uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrencinin aynı mekânlarda bulunmak zorunda olmadığı ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin posta hizmetleri ve bilgi iletişim teknolojileri sayesinde yürütülen bir eğitim sistemi modelidir (İşman, 2011).

Mesleki eğitim: Bir toplumda yaşayan bireyin yaşam gereksinimlerinin sağlanmasında gerekli olan belirli bir mesleğe yönelik gerekli bilgi, beceri ve uygulama yeteneklerini kazandırmak amacıyla zihinsel, duygusal, sosyo-ekonomik ve kişisel yönlerden geliştirme sürecidir (Doğan vd., 1980).

Mesleki Açık Öğretim (MAÖL): Bireylere meslek kazandırmak, mesleklerinde ilerlemek ve kendilerini geliştirmek isteyenlere bir mesleğin gerektirdiği gerekli mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla mesleki ve teknik eğitim veren açık öğretim kurumlarıdır.

Yüz Yüze Eğitim: İmam Hatip Liseleri [İHL] ile Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Okul /Kurumlarda öğrencilere sınıf ve atölyelerde yaptırılan eğitimidir (Mesleki Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği).

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde alanyazın taraması sonucunda ulaşılan mesleki açık öğretim ve Hammond program değerlendirme modeli ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Mesleki Açık Öğretim Liseleri ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Özkahveci (2001), Açık Öğretim Lisesi Mesleki Açık Öğretim Programı ile Kız Meslek Lisesi Öğrencilerinin akademik başarılarının karşılaştırılması adlı yüksek lisans tezinde Mesleki Açık Öğretim Programı ile Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin akademik başarılarının karşılaştırılmasını amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini giyim bölümünde öğrenim gören 25 Mesleki açık öğretim öğrencisi ile giyim bölümünde öğrenim gören 36 Kız meslek lisesi öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada bilgi düzeyi belirleme testi, süreç değerlendirme ölçekleri ve ürün değerlendirme ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmada mesleki açık öğretim öğrencilerinin kız meslek lisesi öğrencilerine göre daha fazla bilgiye sahip olduğu ancak dönem sonunda kız meslek lisesi öğrencilerinin, mesleki açık öğretim öğrencilerine göre daha fazla ilerleme kaydettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çiçek (2005) “Kız meslek lisesi açık lise programı uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri (Elâzığ, Malatya ve Diyarbakır illeri örneği)” isimli yüksek lisans çalışmasında, kız meslek lisesi açık öğretim programı uygulamalarında karşılaşılan sorunları tespit etmek ve sorunlara çözüm önerileri geliştirebilmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini; Elâzığ, Malatya ve Diyarbakır il merkezindeki Kız Meslek Lisesi Açık Lise Çocuk Gelişimi Bölümü’nde okuyan öğrenciler ve bu okullardaki öğretmenler ve bu bölümde öğrenim gören 539 öğrenci ve çalışan 20 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmacı, araştırma verilerini anketler aracılığıyla elde etmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sınıf ortamının çocuk gelişimi bölümünün özelliklerine yeterince uygun olmadığı, mevcut araç gereçlerin yetersiz olduğu, farklı öğrenim mezunlarıyla ve yaş gruplarından öğrencilerin aynı ortamda öğrenim görmesinin sorun olduğu, farklı öğrenim mezunlarının becerileri, öğrenme hızları ve derse ilgileri arasında kısmen farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada teorik ve beceri eğitiminin kısmen yeterli olduğu, teorik eğitimi pratiğe dönüştürmede öğrencilerin kısmen zorlandıkları ve uygulamada öğrencilere yeterince imkân sağlanmadığı, rehberlik konusunda sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bedel (2006), “Açık öğretim lisesi mesleki açık öğretim programı akademik danışmanlık hizmetlerinin etkililiğinin değerlendirilmesi” ile ilgili yüksek lisans tezinde Açık Öğretim Lisesi Mesleki Açık Öğretim Programı’na devam eden öğrenci ve bu okullarda görevli öğretmenlerin akademik danışmanlık ve yüz yüze eğitim hizmetlerinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi ve bu doğrultuda hizmetlerin daha etkili bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak için öneriler geliştirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Ankara ilinde verilen Açık öğretim Lisesi Mesleki Açık öğretim Programı akademik danışmanlık ve yüz yüze eğitim hizmetlerinden faydalanan 2763 öğrenci ve okullarda bu hizmeti veren öğretmenler araştırmanın çalışma evrenini oluşturmuştur. Araştırmada 600 öğrenci örneklem alınmıştır, öğretmenler için örneklem alınmamış ve çalışma evreninin tamamı örneklem olarak kabul edilmiştir. Araştırmada Açık öğretim Lisesi Mesleki Açık öğretim Programında akademik danışmanlık ve yüz yüze eğitim hizmetlerinin daha etkili bir şekilde yerine getirilmesi için bazı düzenlemeler yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şentürk (2009), “Mesleki Açık Öğretim Lisesi Bilişim Teknolojileri Alanında Verilen Eğitimin Etkililiğine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezini Bursa ilinde mesleki açık öğretim lisesi bilişim teknolojileri alanı öğrencilerinin alandaki eğitime yönelik görüşlerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmacı verilerini anketler aracılığıyla elde etmiştir. Araştırma, Bursa ilinde Mesleki Açık Öğretim Lisesi Bilişim Teknolojileri bölümüne devam eden 294 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Mesleki Açık Öğretim Lisesi Bilişim Teknolojileri alanı eğitimine yönelik görüşler cinsiyet, bir işte çalışma durumu, bilgisayar ve internet imkânı değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonunda sonuçlara dayalı olarak araştırmacı tarafından öneriler sunulmuştur.

Yılmaz (2009), “Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin insani değer profillerinin karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tezinde Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin “insani değerlerle” ilişkisinin yaşantılarındaki yeri ve algılanışının ne durumda olduğu ve insani değer yönelimleriyle birlikte tutumlarını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmanın evrenini, İstanbul’da Açık Öğretim Lisesi ve Mesleki Açık Öğretim Lisesinde öğrenim gören ve kayıt işlemlerini Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla gerçekleştiren öğrenciler,

örnekleme ise bu öğrencilerden Anadolu yakasındaki ilçelerde kayıt işlemlerini yürüten 248'i erkek, 152'si kadın 400 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, Kişisel Bilgi Formu ve İnsani Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma grubunun insani değerlere ilişkin algıları; cinsiyet, yaş, medeni durum, devam edilen lise türü, alan, ebeveynin eğitim ve sosyo-ekonomik durumu vb. değişkenlerine göre ortaya konmuştur.

Sarıhan (2010), “Mesleki Açık Öğretim Lisesindeki Öğrenci Hizmetlerinin Etkililiği Konusunda Öğrenci Görüşleri (Ankara İli Örneği)” başlıklı yüksek lisans tezi Mesleki Açık Öğretim Lisesindeki öğrenci hizmetlerinin yeterliliğinin ve etkililiğinin, öğrenci görüşleri dikkate alınarak değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma, tarama modelindedir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anketlerden yararlanılmıştır. Araştırma, Ankara ilinde Mesleki Açık Öğretim Lisesine kayıtlı olan 380 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öğrencilerin çoğunluğunun yarım kalan eğitimlerini tamamlamak, bir lise diplomasına sahip olmak ve yüksek öğrenime devam etmek amacıyla Mesleki Açık Öğretim Lisesi'ni tercih ettikleri, öğrencilerin, okulda yapılan yüz yüze eğitimden genel anlamda memnun oldukları, araştırmaya katılan öğrencilerin, Mesleki Açık Öğretim Lisesi tarafından verilen öğrenci hizmetlerinin yeterliliği konusundaki görüşlerinin genel olarak olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Soylu (2014), “Mesleki açık öğretim lisesi muhasebe eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri” yüksek lisans tezinde araştırmanın amacını, Mesleki Açık Öğretim Lisesi'nde yüz yüze verilen muhasebe eğitimi esnasında gerek öğrenciler gerekse öğretmenler açısından yaşanan sorunları tespit etmek ve bunlara çözüm önerileri getirmeye çalışmak olarak belirtilmektedir. Araştırmada veriler amacıyla anketler aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma 2012–2013 öğretim yılında Ankara ili merkezinde bulunan 10 Ticaret Meslek Lisesi'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada anketleri Muhasebe ve Finansman Alanında görev yapan 40 öğretmen ile bu alanda öğrenim gören 172 son sınıf öğrencisine yanıtlamıştır. Araştırmada, yüz yüze verilen muhasebe eğitiminde, eğitimin genel durumunda, ders içeriği ve modüllerde, uyum ve disiplinde sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yavuz (2014), “Mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin sunulan hizmetlerin etkililiği konusunda görüşleri ve motivasyon düzeyleri” yüksek lisans tezinde Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerine sunulan öğrenci hizmetleri ile öğrencilerin motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi öğrenci görüşlerine dayalı olarak

değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Çubuk ve Pursaklar ilçelerinde Mesleki Açık Öğretim Lisesine devam eden 805 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada çalışma grubunu 320 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada öğrenci hizmetlerinin etkililiğini ölçmeye yönelik anket ve Akademik Motivasyonu ölçmek için olmak üzere iki anket kullanılmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar neticesinde, Mesleki Açık Öğretim Lisesi tarafından sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılması için yeni kayıt ve kayıt ücretinin düşürülmesi, işletmelerde yapılan stajlar için ücret ödenmesi, mezuniyet kredilerinin düşürülmesi, uzaktan eğitim derslerinin de yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleştirilmesi gibi öneriler sunulmuştur.

Adıgüzel (2016), yüksek lisans tezinde Mesleki Açık Öğretim Lisesindeki öğrencilerin bulundukları okulu tercih etme sebeplerini incelemiştir. Araştırma tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler internet sitesi üzerinden doldurulan bir anket formu aracılığıyla elde edilmiştir. Bu anketleri 284 öğrenci yanıtlamıştır. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin mesleki açık öğretim lisesini tercih etme nedenlerinin gündüzleri bir işte çalışabilme imkânı sunması, derslerin akşam saatlerinde veya hafta sonu olması, örgün eğitimini tamamlayamamış bireylere eğitimlerini tamamlama fırsatı tanınması gibi sebepler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sipahi (2019), “Mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik algıladıkları engeller ile tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin karşılaştıkları çevrimiçi engelleri tespit etmek ve bu engellerin uzaktan eğitime karşı olan tutumlarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerine eğitim veren 5 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde 459 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak çevrimiçi öğrenme öğrencilerinin karşılaştıkları engeller ölçeği ve uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı olan görüşleri ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğrencilerin önemli ölçüde çevrimiçi engeller ile karşılaştıkları görülmüştür.

2.2. Hammond Program Değerlendirme Modeli ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Eser (2011) “Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarının Hammond modeliyle değerlendirilmesi” isimli çalışmasında Bilim Sanat Merkezleri'nin

programlarının öğrenci, öğretmen, yönetici, sınıf öğretmeni ve velilerin görüşlerine göre Hammond Modeliyle değerlendirilmesini Bilim ve Sanat Merkezleri'nin programlarının işlerliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Eser (2011), araştırmasında tarama yöntemi kullanmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde faaliyetlerine devam eden 57 Bilim ve Sanat Merkezi'nde eğitimlerine devam eden 4. ve 5.sınıf öğrencileri ile bu kurumlarda görevli yönetici ve öğretmenler, öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumlarındaki sınıf öğretmenleri ve bu öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırma, 2010-2011 öğretim yılı bahar yarıyılı içerisinde gerçekleştirilmiştir ve araştırmaya 205 öğrenci, 115 BİLSEM öğretmeni, 35 yönetici, 88 sınıf öğretmeni ve 100 veli katılmıştır. Araştırmanın verileri ise anketler aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda ise bu kurumların faaliyetlerine devam etmelerinden katılımcıların memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Altay (2018) “Dokuzuncu sınıf İngilizce öğretim programının Hammond küp modeli ile değerlendirilmesi” isimli araştırmasında 2015-2016 akademik yılında uygulanmaya başlayan 9. sınıf İngilizce öğretim programının Hammond Küp Modeli ile değerlendirilmesini amaçlamıştır. Çalışmada, Hammond Değerlendirme Modelindeki öğretim boyutunda yer alan organizasyon, içerik, yöntem ve imkan değişkenlerinin, kurum boyutunda yer alan öğrenci ve öğretmen değişkenlerinin ve davranışsal boyutta yer alan bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alan değişkenlerinin, araştırma kapsamında geliştirilen üstbiliş, motivasyon, çaba ve kaygı alt boyutlarından oluşan İngilizce öğrenmeye yönelik öz-bilgi ölçeği ve okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerine ilişkin alt boyutlardan oluşan İngilizce ile ilgili öz-yeterlik ölçeği ile gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla kapsamlı ve sistematik olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma araştırma modeli kullanılmış ve üçgenleme (çeşitleme) yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Aydın ili merkezinde bulunan 7 Anadolu lisesi oluşturmaktadır. Araştırmada 8 İngilizce öğretmeni ve 9 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, 9. Sınıf İngilizce öğretim programının kapsamlı ve işlevsel olduğu, fakat eğitim-öğretim durumlarında, öğrencilerin hedeflenen iletişimsel yeterliğe erişebilmelerine engel teşkil eden birçok öğenin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ünal (2019), “Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin hak, sorumluluk ve katılımcılık bağlamında vatandaşlık bilincine ilişkin görüşlerinin Hammond modeliyle değerlendirilmesi” isimli araştırmasında ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin hak, sorumluluk

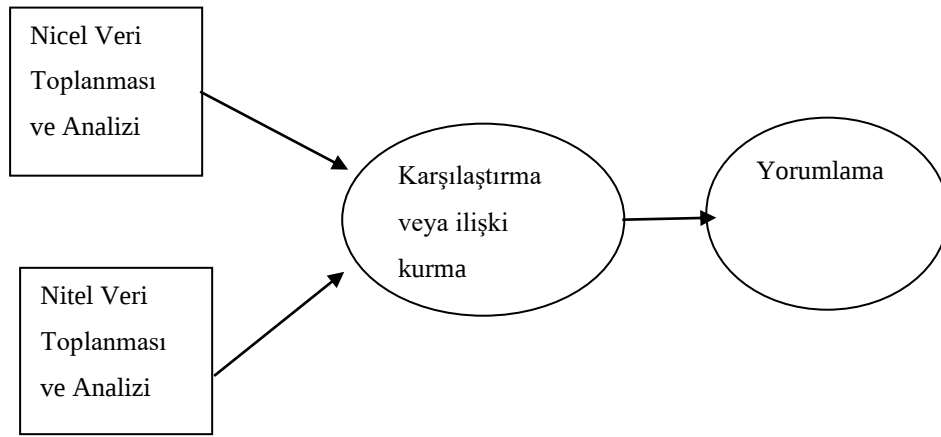
ve katılımcılık bağlamında vatandaşlık bilincine ilişkin görüşlerinin Hammond modeliyle değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırmada karma araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma nicel verilerinin toplanmasında 634 öğrenci, nitel verilerin toplanmasında ise 54 sekizinci sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kişisel bilgi formu, Vatandaşlık Bilinci Ölçeği, görüşme ve olay metinleri formu ile veriler toplanmıştır. Araştırmada; Vatandaşlık Bilinci Ölçeğinin genel ortalamasının “çok yüksek” olduğu, öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmeye yönelik bilincinin daha yüksek düzeyde olduğu, kız ve erkek öğrencilerin vatandaşlık bilincinin alt boyutları olan hak, sorumluluk ve katılımcılık boyutlarına ilişkin görüşlerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğu, şehir merkezinde öğrenim gören öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu, anne-baba eğitim düzeyi ile okulun yeri değişkenlerine göre anlamlı fark olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin hak kavramını, doğuştan veya sonradan sahip olunan ve sınırları olan özgürlükler; sorumlulukları görevini yapma, katılımcılığı görüş bildirme şeklinde algıladıkları ortaya çıkmıştır. Bunun yanında araştırmada öğrencilerin; hak arama bilgi, beceri ve değerlerine sahip olmadıkları, insanlara ve hayvanlara yardım etmenin, aile, okul ve iş yerinde sorumlulukları yerine getirmenin önemli olduğunu düşündükleri, seçimlerde oy kullanma katılımını bir vatandaşlık görevi olarak önemli gördükleri, yurt dışında yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etme davranışı sergileyebilecekleri, katılımcılık boyutuna ilişkin açıklama ve örnek vermede zorlandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın katılımcıları, veri toplama araçları verilerin analizi, araştırmada geçerlik ve güvenirlik, araştırmada etik ve araştırmacı rolü yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada karma araştırma desenlerinden yakınsayan paralel karma araştırma modeli kullanılmıştır. Olay ve olguların derinlemesine anlaşılabilmesi ve bütüncül bir şekilde değerlendirilebilmesi için hem nitel hem de nicel boyutunun araştırılması gerekmektedir. Farklı araştırma yöntemlerinin kullanılarak çalışmalarda elde edilen verilerin birbirini desteklemesi ve sahip oldukları zayıf yönlerin giderilmesi karma desen yönteminin önemli özelliklerindendir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada veriler yakınsayan paralel karma araştırma modeline uygun olarak nicel ve nitel veri toplama süreçlerinden elde edilmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda anketler kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ise yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ve araştırma raporları kullanılmıştır.

Şekil 3.1. Veri toplama süreci (Creswell ve Plano, 2007)

Yakınsayan paralel tasarımda, araştırmacı araştırma sürecinin aynı aşamasında nicel ve nitel verileri beraber toplamaktadır. Yakınsayan paralel karma araştırmada yöntemlere eşit öncelik verilir. Verilerin analizi birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirilir ve yorumlama sırasında sonuçlar ilişkilendirilir (Creswell ve Plano, 2007). Bu araştırmada da nicel ve nitel veriler eş zamanlı olarak elde edilmiştir.

Verilerin analizi birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirilmiş ve yorumlama aşamasında sonuçlar ilişkilendirilmiştir.

3.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını mesleki açık öğretim liselerinde görevli öğretmen/yöneticiler ile mesleki açık öğretimde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde ilk olarak mesleki açık öğretim liselerinin resmi internet sayfasından Eskişehir ilinde bulunan ve bünyesinde yüz yüze eğitim veren okullar listelenmiştir. Daha sonra Mesleki Açık Öğretim Müdürlüğünden Eskişehir'de yüz yüze eğitim veren kurumlarda öğrenim gören ve aktif kaydı bulunan öğrenci sayıları, öğrenim gördükleri bölümler elde edilmiştir. Elde edilen bilgilere göre Eskişehir ilinde yüz yüze eğitim verilen toplam 16 okul bulunmaktadır. Okulların seçiminde mesleki açık öğretimde yüz yüze öğrenim gören öğrenci sayıları ve ulaşılabilirlik ölçütleri dikkate alınmıştır. Araştırma toplam 9 okulla yürütülmüştür. Araştırma için okullara öncesinde telefon aracılığıyla araştırma hakkında bilgi verilmiş, yüz yüze derslerin gün ve saatleri netleştirilmiştir. Okullardan araştırma kapsamında veri toplayabilmek adına hem okul hem de mesleki açık öğretimde görev alan öğretmen/yöneticiler için uygun gün ve saatler için randevu alınmıştır. Belirlenen gün ve saatlerde okullara gidilerek daha önce belirlenen ölçütler dikkate alınarak katılımcılar belirlenmiştir. Belirlenen okullarda, görev yapan öğretmen/yönetici katılımcıların belirlenmesinde ise mesleki açık öğretim programlarında öğretmen/yönetici olarak görev yapıyor olmak ve bu programlarda yüz yüze ders veriyor olmak ölçütleri dikkate alınmıştır. Öğrenci katılımcıların belirlenmesinde ise mesleki açık öğretimde yüz yüze ders görüyor olmak ölçütü dikkate alınmıştır.

3.2.1. Nicel araştırma katılımcıları

Nicel araştırma kapsamında anket uygulaması için okullara gidilmeden önce okullar tek tek aranmış ve yüz yüze derslerin gün ve saatleri hakkında bilgi alınmıştır. Anketler mesleki açık öğretimden sorumlu yöneticilerin katkılarıyla araştırmacı tarafından, okullarda araştırmacının bizzat katılımıyla uygulanmıştır. Katılımcılara anket gönüllü katılım onam formu uygulanmıştır. Anket uygulamasına geçilmeden önce katılımcılara araştırmanın içeriği ve anket hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcılara gönüllülüğün esas olduğu ve istedikleri zaman da vazgeçebilecekleri belirtilerek kendilerini güvende ve rahat hissetmeleri adına da bilgi verilmiştir. Araştırmacının

anketler yanıtlanırken de orada olması katılımcıların karşılaştıkları bir sorunda kendisine sorularını direkt yöneltme fırsatı sağlamıştır.

Anket 9'u kadın, 77'si erkek öğretmen/yönetici tarafından yanıtlanmıştır. Ankete yanıt veren katılımcıların 3'ü müdür yardımcısı, 5'ü bölüm şefi, 75'i meslek dersleri öğretmeni olarak görevlerini yürütmektedir. 3 kişi ise hangi dalda görev yaptıklarını belirtmemişlerdir. Bu dallarda görev yapan tüm öğretmen/yöneticiler mesleki açık öğretim liselerinde aktif olarak ders vermektedir.

Ankete katılan öğretmen/yöneticilerin %3,6'sı 5 yıldan az bir süredir, %10,8'i 6 ile 10 yıl arasında, %30,1'i ise 11 ile 20 yıl arasında, %55,5'inin ise 21 yıl ve üstünde meslek liselerinde görev yapmaktadır.

Toplamda anketleri yanıtlayan öğrenci sayısı 398'dir. Anketi yanıtlayan öğrencilerden cinsiyetlerini belirtenlerin 148'i kadın, 242'si ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. 8 kişi ise cinsiyetini belirtmemiştir. Bu öğrencilerden yaş sorusuna yanıt verenlerin ise 235'i 16-24 yaş aralığında, 27'si 25-32, 28'i 33-41 yaş aralığında yer alırken, 9'u ise 42 yaş ve üstüdür. 99 kişi ise yaşını belirtmemiştir.

Anketi yanıtlayan öğrencilerin 126'sı 10. Sınıf, 154'ü 11. sınıf, 99'u ise 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. 19 kişi ise bu soruya yanıt vermemiştir. Anketi yanıtlayan öğrencilerin %48,1'i öğrenime devam ederken bir işte çalışmakta olup %51,9'u ise herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Anketi yanıtlayan öğrencilerin %67,8'i 5 yıl ve altı, %21,2'si ise 6 ile 10 yıl arasında, %4,6'sı 11 ile 15 yıl arasında çalışma deneyimine sahipken, %6,4'ü de 16 yıl ve üstü çalışma deneyimine sahip oldukları görülmektedir.

Anketleri yanıtlayan mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin %68,7'sinin aylık toplam gelirleri 3700 tl ve altındadır. Öğrencilerin %23,6'sının aylık toplam geliri 3701-7400 tl arasında, %7,7'sinin ise aylık toplam geliri 7401 tl ve üzeridir.

Anketi yanıtlayan öğrencilerin annelerinin %3,5'i okur-yazar iken %9,8'inin annesi okur-yazar değildir. Bu öğrencilerin %35,6'sının anne öğrenim düzeyi ilkökul, %26,9'u ortaokul, %18,5'i lise, %3,8'i üniversite, %1,9'unun ise öğrenim düzeyi lisansüstüdür. Anketi yanıtlayan öğrencilerin babalarının %3,5'i okur-yazar, %1,9'unun babası okur-yazar değildir. Bu öğrencilerin %26,9'unun baba öğrenim düzeyi ilkökul, %28,2'si ortaokul, %29'u lise, %7,8'i üniversite, %2,7'sinin ise lisansüstüdür.

Mesleki açık öğretimde öğrenim gören ve anketi yanıtlayan öğrencilerin %20,9'u bir meslek sahibi olmak için, %15,4'ü lise diploması alabilmek, %11,8'i kendisini geliştirebilmek, %11,6'sı yarım kalan eğitimini tamamlamak, %10'u iş imkânlarını artırmak, %9,2'si yükseköğrenime devam edebilmek, %8,2'si iş bulabilmek, %8,2'si çalıştığı işte başarılı olmak ve ilerlemek için, %3,1'i sağlık sorunları, çalışma zorunluluğu vb. nedenlerle örgün eğitime devam edemediği için, %1,6'sı ise askerde kalmak, hem çalışıp hem okuyabilmek gibi diğer sebeplerle mesleki açık öğretimde öğrenim görmektedir.

3.2.2. Nitel çalışma grubu

Araştırma kapsamında 3 öğretmen/yönetici ve 9 öğrenciden yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler aracılığıyla veri toplanmıştır. Görüşmeler benimsenen karma araştırma modeli doğrultusunda anketlerle eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasına gidilen okullarda görüşmeyi kabul eden katılımcılar ile kendilerine uygun gün ve saatlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, görüşmeye katılmayı kabul eden ve ses kaydı alınabilen 3 öğretmen/yönetici ve 9 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

3.2.2.1. Öğretmen/yöneticiler

Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde ölçüt olarak mesleki açık öğretimde ders veriyor olmak ve ulaşılabilirlik esas alınmıştır. Araştırma kapsamında çalışma yapılan mesleki açık öğretim liselerindeki öğretmen ve yöneticilere görüşme talebi iletilmiş ancak bu talep genel olarak kabul görmemiştir. Bu durumun kendilerini ses kaydı alınırken ve kişisel bilgilerinin paylaşılması gibi konularda rahat hissetmedikleri gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir. İletilen görüşme talepleri sonrasında sadece 3 öğretmen/yönetici ile yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilebilmiştir. Öğretmenlerin ikisi hem mesleki açık öğretimden sorumlu müdür yardımcılığı görevi yürütmekte olup hem de mesleki açık öğretimde yüz yüze dal dersleri vermektedir.

3.2.2.2. Öğrenciler

Araştırma kapsamında 4 farklı mesleki açık öğretim lisesinde öğrenim gören 9 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden 4'ünün

mesleki açık öğretimde ilk yılıyken, 3'ü mesleki açık öğretimde 2 yıldır, biri üç yıldır, bir diğer öğrenci ise mesleki açık öğretimde 4 yıldır öğrenim görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ve anketler aracılığıyla toplanmıştır. Ayrıca araştırma süreci boyunca araştırmacı tarafından araştırma günlükleri yazılmıştır. Bu bölümde araştırmada kullanılan her bir veri toplama yöntemine ve sürecine ilişkin ayrıntılı bilgiler açıklanmıştır.

3.3.1. Anket

Veri toplama sürecinde katılımcılardan anket yoluyla veriler toplanmıştır. Anketler mesleki açık öğretim liselerinde görev yapan öğretmen/yöneticiler ile bu liselerde öğrenim gören öğrencilere yönelik iki ayrı formda hazırlanmıştır. Anketler üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm mesleki açık öğretim programına; ikinci bölüm yüz yüze eğitim ile ilgili konulara; üçüncü bölüm ise kişisel bilgilerine yönelik sorular içermektedir. Öğretmen/yöneticiler için hazırlanan anketin birinci bölümünde mesleki açık öğretim programına yönelik toplamda 10 soru yer almaktadır. Bu 10 sorunun 3'ü açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Öğretmen/yöneticilere yönelik hazırlanan anketin ikinci bölümü ise yüz yüze eğitim ile ilgili 24 adet dereceleme sorularından oluşmaktadır. Anketin üçüncü bölümü ise kişisel bilgilere yönelik 6 adet sorudan oluşmaktadır. Öğrencilere yönelik hazırlanan anketlerin ilk bölümünde mesleki açık öğretim programına yönelik 9 adet soru, ikinci bölümünde ise yüz yüze eğitim ile ilgili 24 adet dereceleme sorularından oluşmaktadır. Anketin üçüncü bölümünde ise kişisel bilgilere yönelik 12 adet sorudan oluşmaktadır. Anketler araştırmanın konu ve kapsamı doğrultusunda alanyazın taramasına dayalı olarak hazırlandıktan sonra uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşü öncesi anket uzman değerlendirme formu hazırlanmıştır. Uzman değerlendirme formunda araştırmanın amacı ve araştırma deseni hakkında bilgi verilmiştir. Her bir sorunun karşısında "Uygundur", "Uygun değildir" ve "Uygun ancak düzeltilmeli" ve "Öneri/Açıklama" şeklinde dört sütun bulunmaktadır.

Tablo 3.1. Anket uzman değerlendirme formu örneği

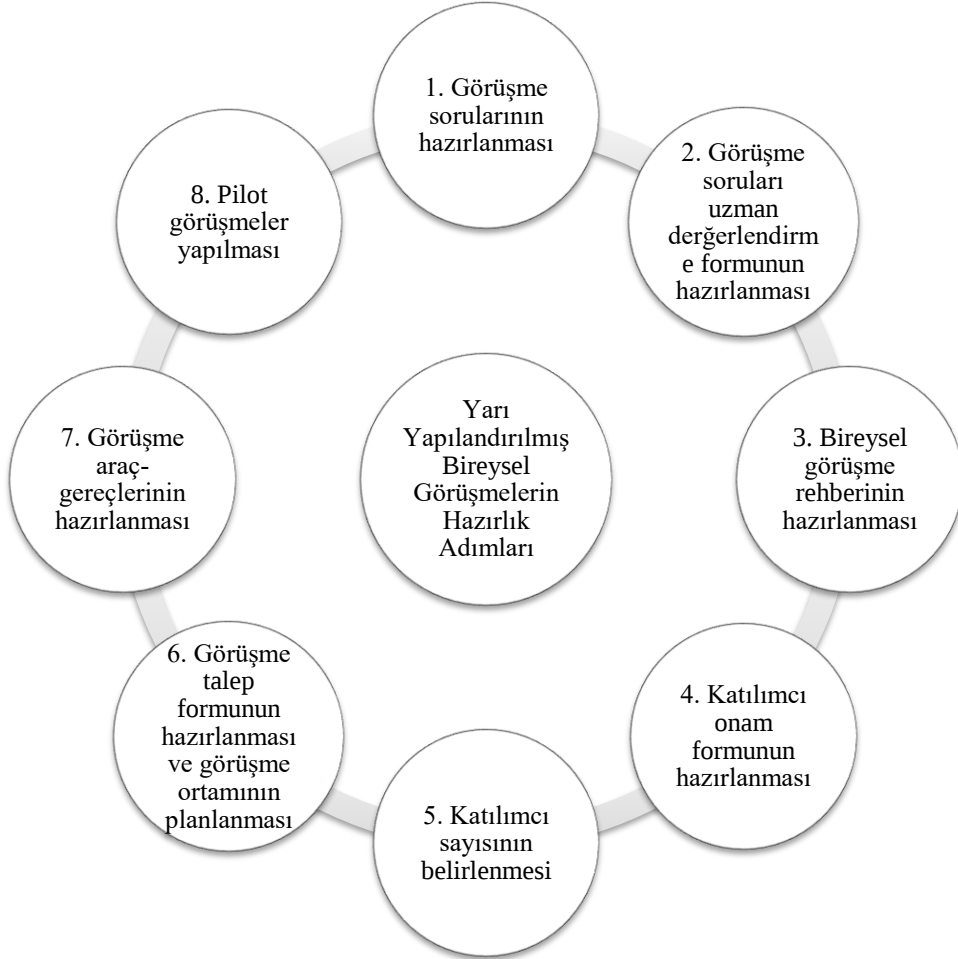
I. MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM İLE İLGİLİ GENEL GÖRÜŞLER				
Sorular	Uygundur	Uygun değildir	Uygun ancak düzeltilmeli	Öneri/açıklama
1. Okuduğunuz programı hangi amaçla tercih ettiniz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.) a. ☐ Bir meslek sahibi olmak için, b. ☐ Daha kolay iş bulabilmek için, c. ☐ Sağlık, çalışma zorunluluğu vb. nedenlerle örgün eğitime devam edemediğim için, d. ☐ Lise diploması alabilmek için, e. ☐ Yarım kalan eğitimimi tamamlamak için, f. ☐ Kendimi geliştirmek için, g. ☐ Çalıştığım işte başarılı olmak ve ilerlemek için, h. ☐ Yükseköğrenime devam etmek için, i. ☐ İş imkânlarımı artırmak için, j. ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz .....)				

Uzman görüşü kapsamında 12 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlar, eğitim bilimleri alanında görev yapan bir profesör, bir doçent ve 10 doktor öğretim üyesinden oluşmaktadır. Geri bildirimler sonrasında anketler düzenlenerek son hali verilmiştir. Uzmanlardan alınan dönütler sonrasında soru maddelerinden uygun görülmeyenler çıkarılmış, diğer soru maddeleri de yeniden gözden geçirilerek düzenlenmiştir. Anket sorularının bazıları araştırmanın amacına ve araştırma sorularına uygun olmaması ve de tekrara düşmesi nedeniyle anket sorularından çıkartılmıştır. Uzman görüşlerinden sonra bazı sorular düzenlenerek yeniden yazılmıştır. Soruların sıralaması da alınan dönütler sonrasında yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca genel yazım hataları ve anlamsal bozukluklar da öneriler doğrultusunda düzelmiştir. Soruların basit ve anlaşılır olmasına özenle dikkat edilmiştir. Tüm öneriler ve düzenlemeler sonucunda ankete son hali verilmiştir.

3.3.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler

Verilerin toplanmasında anketlerle eş zamanlı olarak yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ile sınırlı bir süre içerisinde elde edilebilecek en fazla verinin alınması ve katılımcılardan derinlemesine

bilgi almak hedeflenmektedir (Adıgüzel, 2016). Bu araştırmada Adıgüzel (2016)'nın belirttiği 8 adımdan oluşan hazırlık sürecinden faydalanılmıştır. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce yapılan hazırlık çalışmaları görüşme sürecinin ve analiz sürecinin daha etkili ve verimli hale gelmesinde önemlidir.

Şekil 3.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin hazırlık aşamaları (Adıgüzel, 2016, s. 19).

Araştırma kapsamında öncelikle araştırmacı ve danışman öğretim üyesi tarafından kuramsal çerçeve, araştırmanın amacı ve araştırma soruları dikkate alınarak öğretmen/yönetici ve öğrencilere farklı iki formda olmak üzere görüşme soruları hazırlanmıştır. İkinci aşama olarak uzman değerlendirme formu oluşturulmuştur. Uzman değerlendirme formunda araştırmanın amacı, araştırma deseni hakkında bilgi verilmiştir. Her bir sorunun karşısında "Uygundur", "Uygun değildir" ve "Uygun ancak düzeltilmeli" ve "Öneri/Açıklama" şeklinde dört sütun bulunmaktadır. Uzmanlardan ikisi de Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Doktor unvanıyla görev yapan

öğretim üyesidir. Görüşme soruları iki uzmana e-posta yoluyla gönderilmiştir. Uzmanlardan gelen görüş ve öneriler sonrasında görüşme sorularına son hali verilmiştir.

Tablo 3.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşme uzman değerlendirme formu örneği

ÖĞRETMEN/YÖNETİCİ YARI YAPILANDIRILMIŞ BİREYSEL GÖRÜŞME SORULARI				
Soru Tema ve Alt Temaları Sorular	Uygundur	Uygun değildir	Uygun ancak düzeltilmeli	Öneri/açıklama
1. Görüşmenin amacının özetlenmesi ve katılımcının kendini tanıtmaması				
1.1. Bize kendinizi tanıtabilir misiniz?				
1.2. Branşınız nedir?				
1.3. Kaç yıldır görev yapmaktasınız?				
1.4. Yüz yüze eğitimde hangi derse girmektesiniz?				

Öğretmen/yöneticilere ve öğrencilere yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış bireysel görüşme soruları, görüşmenin amacının özetlenmesi ve katılımcının kendini tanıtmaması, mesleki açık öğretim programının amacı/işlevi, mesleki açık öğretim programlarının içeriğine, öğrenme-öğretme ve ölçme değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşler, mesleki açık öğretim programının güçlü-yetersiz ve geliştirilebilir yönleri, mesleki açık öğretim programının sorunları temaları altında yapılandırılmıştır.

3.3.3. Araştırma günlükleri

Araştırmada veri toplama süresince araştırmacı tarafından araştırma günlükleri yazılmıştır. Günlükler araştırma için gidilen okullarda verilerin toplanmasından önce ve sonra olmak üzere iki bölüm halinde yazılmıştır. Bu günlüklerde araştırmacının araştırma sürecinde deneyimleri, gözlemleri ve ses kaydı alınmadan kişiler tarafından kendisine aktarılan bilgi ve görüşler yer almaktadır. Bu veriler elde edilen verilerin desteklenmesi açısından önemlidir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu bölümde araştırmadan elde edilen verilerin analiz süreci anlatılmaktadır.

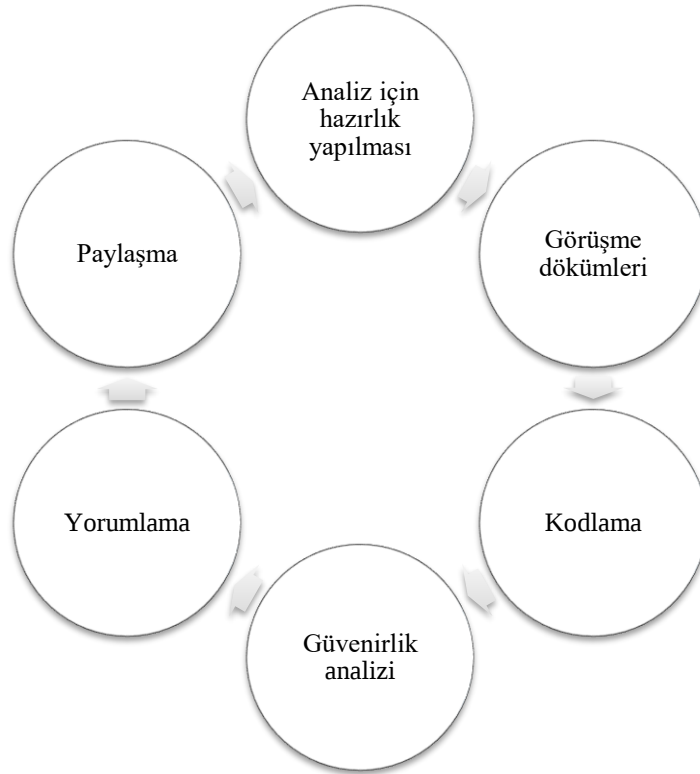
3.4.1. Anket

Anket verilerinin analizinde araştırmacı anketten elde edilen verileri istatistik çözümleme programına girmiştir. Tüm veriler programa girildikten sonra danışman öğretim üyesi tarafından gerekli kontroller yapılmıştır. Daha sonra verilerin betimsel

analizleri yapılmıştır. Ankette yer alan açık uçlu sorular ayrı olarak ele alınmış ve analiz edilmiştir.

3.4.2. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin analizi

Görüşme verilerinin analizinde ikinci düzey tümevarım analizi kullanılmıştır. İkinci düzey analiz, ön analizler ile önceden belirlenmiş temaların, görüşme dökümleri yapıldıktan sonra ortaya çıkan yeni temalar ile zenginleştirilerek analiz edilmesini içermektedir (Anadon ve Savoie-Zajc, 2009'dan aktaran Adıgüzel, 2016). Bu araştırmada Adıgüzel'in (2016), yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin analiz adımları izlenmiştir.

Şekil 3.3. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin analiz adımları (Adıgüzel, 2016, s. 33).

Araştırma kapsamında yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin analizinde gerçekleştirilen adımlar şunlardır:

- Analiz sürecinin ilk adımı olarak tüm görüşmeler ses dosyası olarak bilgisayara aktarılmıştır.
- Görüşmeler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra ses kayıtlarının yazılı olarak dökümü yapılmıştır.

- Görüşmeler yazılı olarak aktarılırken hata oluşma ihtimaline karşı en az 3 kere olmak üzere tekrar dinlenilmiş ve olası eksikler ve yazım hataları düzeltilmiştir.
- Tüm görüşmelerin dökümleri yapıldıktan sonra katılımcılara kodlar verilerek, görüşme izleme çizelgesi oluşturulmuştur.
- Daha sonra kodlama anahtarı çizelgesi oluşturulmuştur.
- Görüşmelere ait kodlama anahtarı çizelgesi oluşturulduktan sonra analiz çizelgesi oluşturulmuştur.
- Görüşmeler ikinci düzey tümevarım analizi kullanılarak kodlanmış ve kodlama sonrasında tema listesi güncellenmiştir.

Tablo 3.3. *Kodlama anahtarı çizelgesi örneği*

ÖĞRETMEN/YÖNETİCİ YARI YAPILANDIRILMIŞ BİREYSEL GÖRÜŞME SORULARI KODLAMA ANAHTARI ÇİZELGESİ		
Temalar	Alt temalar	Kodlar
T1 Görüşmenin amacının özetlenmesi ve katılımcının kendini tanıtmayı	a. Görev yapmakta olduğu branş	T1-a
	b. Görev yılı	T1-b
T2 Mesleki açık öğretim programının amacı/işlevi	a. Mesleki açık öğretimin amaç ve işlevlerine ulaşılabilmesi yapılması gerekenler	T2-a

3.4.3. Araştırma günlükleri

Araştırma günlükleri nitel ve nicel veri toplama araçlarından elde edilen verileri desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Ancak araştırma günlükleri diğer veri toplama araçlarından elde edilen veriler gibi ayrı bir analize tabi tutulmamıştır. Araştırma kapsamında veri toplama araçlarından elde edilen temalar doğrultusunda araştırma günlüklerinden faydalanılmıştır.

3.5. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği artırmak için izlenebilecek birçok strateji bulunmaktadır. Bunlar araştırmanın hangi yöntemle gerçekleştirildiğine bağlı olarak değişebilmektedir.

Tablo 3.4. Geçerlik ve güvenirlik konusunda nicel ve nitel araştırmada kabul gören kavramların karşılaştırılması (Erlandson, Harris, Skipper ve Allen, 1993'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Ölçüt	Nicel araştırma	Nitel araştırma	Kullanılan yöntemler
Araştırma sonuçları yoluyla gerçeğin doğru temsili	İç geçerlik	İnandırıcılık	Uzun süreli etkileşim Derinlik odaklı veri toplama Çeşitleme Uzman incelemesi Katılımcı teyidi
Sonuçların uygulanması	Dış geçerlik (genelleme)	Aktarılabirlik (transfer edilebilirlik)	Ayrıntılı betimleme Amaçlı örnekleme
Tutarlılığı sağlama	İç güvenirlik	Tutarlık	Tutarlık incelemesi
Nesnel, yansız olma	Dış güvenirlik (tekrar edilebilirlik)	Teyit edilebilirlik	Teyit incelemesi

Araştırmanın nitel boyutunda inandırıcılığı artırmak adına veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin analizi gibi araştırmanın her aşamasında danışman öğretim üyesinin görüşlerini alınmış, danışman öğretim üyesinin dönütleri ve önerileri doğrultusunda araştırmada yol izlenmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşme soruları araştırmanın kuramsal çerçevesi ve araştırmanın amacı doğrultusunda geliştirilmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda kullanılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşme soruları geliştirilirken eğitim bilimleri alanında uzman öğretim üyelerinden görüşler alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüş ve öneriler doğrultusunda yine danışman öğretim üyesi rehberliğinde görüşme soruları son halini almıştır. Araştırmanın nitel boyutunda inandırıcılığı artırmak adına yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler farklı okul türlerinde mesleki açık öğretimde yüz yüze öğrenim gören öğrenciler ve farklı okul türlerinde ve farklı dallarda görev yapan öğretmen/yöneticilerle gerçekleştirilerek çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirilirken de katılımcı teyidine sık sık başvurulmuştur. Böylece görüşlerin farklı ya da yanlış algılanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler gerçekleştirildikten sonra görüşmelerin dökümleri yapılmıştır. Görüşme dökümleri yapıldıktan sonra teyit amaçlı araştırmacı tarafından iki defa daha dinlenilmiştir. Ayrıca danışman öğretim üyesi tarafından da görüşmeler dinlenilmiş ve kontrol edilmiştir. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerin analizinde kodların oluşturulması ve temaların belirlenmesinden sonra da danışman öğretim üyesi tarafından tekrar kontrol edilmiştir.

Araştırmada aktarılabirliğin sağlanması adına veriler ayrıntılı şekilde sunulmuştur. Bu kapsamda verilerden elde edilen bulgular katılımcıların doğrudan alıntılarıyla betimlenmiştir. Ayrıca araştırmanın yöntem bölümünde araştırma süreciyle ilgili açıklamalar detaylı şekilde verilmiştir. Aktarılabirlik ölçütü kapsamında araştırmacının katılımcıları belirlenirken amaçlı örnekleme ve uygun örnekleme kullanılmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda belirlenen ölçütler doğrultusunda katılımcılar belirlenmiştir.

Araştırmada tutarlık ölçütü kapsamında veri toplama araçları araştırmanın kuramsal çerçevesi doğrultusunda oluşturulmuştur.

Araştırmada teyit edilebilirlik ölçütüne ilişkin olarak araştırma sürecince araştırmacı tarafından araştırmacı günlükleri yazılması araştırma süresince gerçekleştirilen çalışmaların kayıt altına alınmasını ve desteklenmesini sağlamıştır. Araştırma süresince elde edilen ses kayıtları, ses kayıtlarının yazılı dökümleri, araştırma günlükleri, araştırmada elde edilen belgeler gibi veriler farklı depolama alanlarında güvence altına alınmıştır.

Araştırmanın nicel boyutunda geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için çeşitli önlemler alınmıştır. Öncelikle araştırmanın nicel boyutunda kullanılan anketler araştırmanın amacına ve kuramsal çerçevesine uygun olarak oluşturulmuştur. Anketler oluşturulurken anket maddelerinin araştırmanın amacına uygun ve araştırma sorularına cevap verecek şekilde yapılandırılmıştır. Anket sorularında kapalı uçlu sorular, açık uçlu sorular ve dereceleme soruları kullanılarak çeşitlilik sağlanmıştır. Anket soruları danışman öğretim üyesi danışmanlığında sürekli kontrol edilmiştir. Anketler araştırmanın konu ve kapsamı doğrultusunda alanyazın taramasına dayalı olarak hazırlandıktan sonra uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşü kapsamında 12 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlar, eğitim bilimleri alanında görev yapan bir profesör, bir doçent ve 10 doktor öğretim üyesinden oluşmaktadır. Geri bildirimler sonrasında anketler düzenlenerek son hali verilmiştir. Anketler betimsel istatistik programına girildikten sonra ve anketlerin analizinde danışman öğretim üyesi tarafından gerekli kontroller yapılmıştır. Anketlerin geçerliği ve güvenilirliği konusunda gerekli test ve kontroller danışman öğretim üyesi rehberliğinde gerçekleştirilmiştir. Anketler uygulanmadan önce araştırmanın amacı ve yönergesi araştırmacı tarafından katılımcılara açıklanmıştır. Katılımcılara anketleri yanıtlamaları için yeterli süre sağlanmıştır. Anketlerde

eksik veya hatalı olarak doldurulduğu belirlenen anket maddeleri analiz kapsamından çıkarılmıştır.

3.6. Araştırmada Etik

Araştırma sürecinde etik ilkelere uymak adına gerekli önem verilmiş ve şu önlemler alınmıştır:

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçları geliştirildikten sonra Anadolu Üniversitesi Bilimsel Etik Kurulu'ndan araştırmanın etik ilkelere uygunluğu konusunda onay alınmıştır. Daha sonra Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Anadolu Üniversitesi aracılığıyla, mesleki açık öğretim liselerinde verilerin toplanabilmesi için gerekli araştırma izni alınmıştır. Araştırma süresince verileri toplamak için gidilecek okullar önceden aranarak, yetkili kişilere araştırma ile ilgili bilgiler verilmiş ve araştırma izin belgeleri yetkililere beyan edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen/yönetici ve öğrencilere araştırmanın amacı, verilerin hangi amaçla kullanılacağı açıklanmış ve bu sürece katılmalarının gönüllülük çerçevesinde olacağı belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılara istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri de belirtilmiştir. Toplanan verilerin sadece araştırma kapsamında kullanılacağı bilgisi de katılımcılara verilmiştir.

Araştırma sürecinde katılımcılara ilişkin elde edilen tüm bilgi ve veriler gizlilik ilkesine bağlı olarak araştırmacı ve danışman öğretim üyesi dışındaki kişilerle paylaşılmamıştır. Araştırmada katılımcıların kimlik gizliliğini sağlamak amacıyla gerçek isimleri yerine kod adlar kullanılmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından güvenilir şekilde saklanmıştır.

3.7. Araştırmacı Rolü

Veri toplama sürecinde gerçekleştirilen görüşmelerdeki soruların geliştirilmesinde ve görüşme esnasında da katılımcıların yönlendirilmesinden kaçınılmıştır. Görüşmeler esnasında sık sık katılımcı teyidine başvurulmuştur. Görüşme esnasında katılımcılar etkin olarak dinlenmiş ve görüşme esnasında da notlar alınmıştır.

Veriler bizzat araştırmacı tarafından toplanmıştır. Katılımcılara yeterli süre tanınmış ve bir soruları olduğunda çekinmeden araştırmacıya başvurabileceği belirtilmiştir. Ayrıca veri toplama araçlarında, gerekli olduğu durumlarda araştırmacıya ulaşabilecekleri iletişim bilgileri gerekli bilgiler verilmiştir.

Veri toplama süresi boyunca beklenmedik durumlar ortaya çıkmıştır. Araştırma için gidilen bir okulda o gün yapılması planlanan yüz yüze derse hiçbir öğrenci katılım göstermemiştir. Bu sebeple veri toplama gerçekleştirilememiştir. Özellikle görüşmelere katılım konusunda ve bu görüşmelere katılım esnasında ses kaydı alınması konusunda hem öğretmen/yöneticiler hem de öğrenciler ses kaydı alınmaması ya da not tutulması şartıyla fikirlerini belirtebileceklerini ancak bu şartlar dışında araştırmaya katılım göstermeyeceklerini belirtmişlerdir. Kişilerin kendilerini kayıt altında görüşme yapmaya karşı örtülü bir baskı hissettikleri, bu sebeple de görüşmelere katılım göstermeye gönüllü olmadıkları düşünülmektedir. Kişiler ses kaydı yapılmadığı zamanlarda bilgi aktarımında bulunmuş ancak bunların kayıt altına alınmasını istememişlerdir. Böyle durumlarda araştırmacı katılımcıları zorlamamış, etik ilkelere uygun olarak katılımcıları dinlemiş ancak izinsiz bu bilgileri araştırmada kullanmamıştır. Araştırma süreci boyunca etik ilkelere bağlı kalmak için gerekli önlemler alınmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgular eş zamanlı olarak toplanan nitel ve nicel veri toplama araçlarından elde edilen verilerin araştırma günlüklerinden elde edilen verilerle desteklenmesiyle bütün olarak ele alınarak sunulmuştur.

4.1. Organizasyon Boyutuna İlişkin Bulgular

4.1.1. Nicel bulgular

Tablo 4.1. Öğretmen/yönetici ve öğrenci anketlerinden elde edilen görüşler

Anket maddeleri	ÖĞRETİM/Organizasyon	
	Öğretmen/yönetici	Öğrenci
Uygulama derslerinin sayısı ve nitelik olarak yetersizliği	%10,7	%5,0
Teorik derslerin sayısı ve nitelik olarak yetersizliği	%1,0	%5,4
Derslere devam zorunluluğu olması	%6,1	%16,3
Derslere devam zorunluluğuna uyulmaması	%14,8	%7,6
Merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olmaması	%12,2	%6,4

Tablo 4.1'de ankette yer alan sorulardan öğretmen/yönetici ve öğrencilerden elde edilen verilere göre öğretim/organizasyon boyutunda yer alan maddeler görülmektedir. Bu verilere göre uygulama derslerinin sayısı ve nitelik olarak yetersizliği öğretmen/yöneticilerin %10,7'si tarafından vurgulanmıştır. Öğrencilerin %5,0'i de uygulama derslerinin sayısı ve nitelik olarak yetersiz olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %1'i teorik derslerin sayısı ve nitelik olarak yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin ise %5,4'ü teorik derslerin sayısı ve nitelik olarak yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %6,1'i derslere devam zorunluluğu olmasını bir sorun olarak belirtirken, öğrencilerin %16,3'ü derslere devam zorunluluğunun olmasını bir sorun olarak belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %14,8'i, öğrencilerin %7,6'sı derslere devam zorunluluğuna uyulmamasını bir sorun olarak belirtmişlerdir. Tablo incelendiğinde öğretmenlerin %12,2'si, öğrencilerin ise %6,4'ü merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olmamasını bir sorun olarak belirtmişlerdir.

Tablo 4.2. Ankette yer alan dereceleme sorularından elde edilen bulgular

	ÖĞRETİM/Organizasyon									
	Öğretmen/yönetici					Öğrenci				
Anket dereceleme soruları	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Teorik ders saatleri yeterlidir.	26,5	48,2	19,3	3,6	2,4	40	28,2	16,4	8,4	7,0
Dersler için ayrılan gün ve saatler uygundur.	20,3	35,7	32,1	11,9	0	39,5	25,3	16,2	9,9	9,1
Uygulamalı ders saatleri yeterlidir.	18,6	30,0	23,8	26,3	1,3	45,4	29,1	14,0	7,1	4,4
Yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşanmaktadır.	22,6	31,0	28,6	14,3	3,5	24,5	19,0	16,9	21,9	17,7

Ankette yer alan dereceleme sorularından öğretim/organizasyon boyutunda yer alan maddelere göre elde edilen veriler tablo 4.2.'de görülmektedir. Tablo 4.2. incelendiğinde "Teorik ders saatleri yeterlidir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %94'ü teorik ders saatlerinin yeterli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %6'sı ise teorik ders sayılarının yetersiz olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin %84,6'sı teorik ders saatlerinin yeterli olduğu yönünde görüş belirtirken, %15,4'ü ise teorik ders saatlerinin yetersiz olduğu yönünde eğilim göstermişlerdir.

Tablo 4.2.'e bakıldığında "Dersler için ayrılan gün ve saatler uygundur." maddesine öğretmen/yöneticilerin %88,1'i dersler için ayrılan gün ve saatlerin uygun olduğunu, %11,9'u ise uygun olmadığı yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %81'i dersler için ayrılan gün ve saatlerin uygun olduğu yönünde yanıt verirken, %19'u ise uygun olmadığı şeklinde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.2. incelendiğinde "Uygulamalı ders saatleri yeterlidir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %72,4'ü uygulamalı ders saatlerinin yeterli olduğunu belirtirken, %27,6'sı ise uygulama derslerinin yetersiz olduğu yönünde yanıt vermişlerdir. Aynı maddeye öğrencilerin %88,5'i uygulamalı ders saatlerinin yeterli olduğunu belirtmişken, %11,5'i ise yetersiz olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 4.2.'e bakıldığında "Yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşanmaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %82,2'si yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşandığı yönünde yanıt vermişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %17,8'i ise yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşanmadığı yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %60,4'ü yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşandığını belirtirken, %39,6'sı yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşanmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.3. Anketlerde yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen verilere göre öğretim/organizasyon boyutunda elde edilen temalar

ÖĞRETİM/Organizasyon			
Açık uçlu anket soruları			
Temalar			
Öğretmen/yönetici	f	Öğrenci	f
Derslere devam/devamsızlık problemi	24	Derslere devam/devamsızlık problemi	9
Derslerin gün ve saatlerinde yaşanan sorunlar	11	Merkezi sistem sınavları kitaplarının zamanında öğrencilere ulaşmaması	8
Meslek ders saatlerinin artırılması	21	Derslerin gün ve saatlerinde yaşanan sorunlar	3
Merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olmaması	5		

Anketlerde yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen verilere göre elde edilen temalar ve frekansları tablo 4.3.'te gösterilmektedir. Bu tabloya göre 24 öğretmen/yönetici derslere devam/devamsızlık durumunda problem yaşandığını belirtmişlerdir. Öğrencilerden ise 9 kişi derslere devam/devamsızlık konusunda sorun yaşandığını belirtmişlerdir. Öğretmen ve öğrenciler bu konuda sorun yaşandığını kendi bakış açılarından farklı şekillerde dile getirmişlerdir. Öğretmenler derslere devam/devamsızlık konusunda önlemler alınması gerektiğini bildirirken, öğrenciler kişisel sebeplerden dolayı derslere devam/devamsızlık konusunda sorun yaşadıklarını, devamsızlık konusunda kendilerine yardımcı olunması gerektiğini belirtmişlerdir. Açık uçlu sorularda bu konu katılımcılar tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

ÖK373: evli olduğum için 12.sınıfta pek fazla gelme imkânım olmadığından devamsızlık konusunda sorun yaşadığımı belirtmek istiyorum.

ÖK301: hafta içi çalışmak durumunda olduğum için şahsi işlerim hafta sonuna kalmak zorunda. Hafta sonu da okul nedeniyle hiçbir işimi halledemiyorum ve devamsızlık yapmak zorunda kalıyorum. Ve bu durum eğitimimi etkilemektedir. Bu sorunlar okul saatlerini hafta içi akşam saatlerine alarak veya devamsızlık hakkını uzatarak çözüm olabilir

ÖYK20: Çalışan öğrencilerin devamsızlığının çok olması

ÖYK58: işten gelenlerin yorgun olması. Öğrenci ilgisizliği ve devamsızlığı

Katılımcıların görüşlerine dayalı olarak açık uçlu sorulardan elde edilen bir diğer tema ise derslerin gün ve saatlerinde yaşanan sorunlar olarak belirtilmiştir. Öğretmenlerin 11'i, öğrencilerin ise 3'ü derslerin gün ve saatlerinde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler derslerin örgün eğitimin hemen ardından olmasının kendileri için sorun oluşturduğunu, örgün eğitimde görev aldıktan sonra yorgun

olabildiklerini, dersler hafta sonu olduğunda ise bu durumun kendilerinin kişisel hayatlarına da olumsuz yönde etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

ÖYK27: Mesleki açık öğretim öğrencilerine özel ders programı (ders saatleri anlamında)

ÖYK50: Ders programları öğrencilere ağır geliyor. Ders saatlerine uymakta zorlanıyorlar.

Açık uçlu sorulardan öğretmen/yönetici görüşlerine göre elde edilen bir diğer tema ise meslek ders saatlerinin artırılması olmuştur. 21 öğretmen/yönetici meslek ders saatlerinin yetersiz olduğunu ve meslek ders saatlerinin artırılması yönünde görüş belirtmişlerdir.

ÖYK4: Uygulama derslerinin sayısı artırılmalı(saatide)

ÖYK11: yüz yüze eğitim ders sayısının ve ders saatlerinin artırılması gerekli.

Açık uçlu anket sorularından elde edilen temalardan biri de "merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olmaması"dır. Açık uçlu sorularda bu sorun şu şekilde dile getirilmiştir:

ÖYK27: yüz yüze eğitimle ilgili yönetmelik vb. husularda tam bir netlik olmaması. Mesleki açık öğretimle ilgili farklı alanlara hakim olunan danışılacak bir birim bulunmaması. (yerel anlamda)

ÖYK29: her ilde mesleki açık öğretim bürosunun olmaması büyük bir eksiklik. İşlerin yürütülebilmesi için her ilde bir büronun olması gerekir.

4.1.2. Nitel bulgular

Tablo 4.4. Öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen verilerden organizasyon boyutu altında elde edilen temalar

ÖĞRETİM/Organizasyon
Öğretmen görüşme temaları
- Mesleki açık öğretim liselerinin tek merkezden yönetilmesi ve merkezi mesleki açık öğretim bürolarının bulunmaması   - Mesleki açık öğretim yüz yüze derslerinin örgün okullarda verilmesi ve kendisine özgü okulları bulunmaması   - Derslerin gün ve saatlerinin problem oluşturması   - Derslere devam/devamsızlık sorunlarının yaşanması

Öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen verilerden organizasyon boyutu altında elde edilen temalar tablo 4.4.'te görülmektedir. Bu temalardan mesleki açık öğretim liselerinin tek merkezden yönetilmesi ve mesleki açık öğretime özgü il merkezlerinde bürolarının bulunmamasıdır. Bir öğretmen/yönetici tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

ÖYK1: ...Biz zaman zaman bu konuda bazı ee meslek açık liselerinde bazı konular muğlak kaldığı için şeyi arıyoruz Ankara'daki merkez okulu arıyoruz ama ordan da yeterince zaman zaman aydınlanamadığımız konular olabiliyor... Yani illerde belki bi meslek açık lisesi anlamında bir birim bulunabilir. Bütün konulara hakim, bütün meslek liselerinde gösterilen alanlarla ilgi olarak. Mesela örneğin ben bi somut bir örnek vermek istiyorum... atıyorum mesela bilgisayarlı muhasebe dersi bu yıl yıldızlı ders bizim muhasebe alanında. Ama önümüzdeki yıl bilgisayarlı muhasebe dersi yıldızlı ders olmaktan çıkarıldı. Şimdi geçtiğimiz yıllarda bilgisayarlı muhasebe dersini almayıp da önümüzdeki sene meslek açık lisesine devam etme kararı alan öğrenciler belli bir dersi almışlar ama bilgisayarlı muhasebeyi almamışlar ve o dönemde o öğrenci için bilgisayarlı muhasebe dersi yıldızlı dersti. Şimdi bu sene de bilgisayarlı muhasebe dersi yıldızlı ders olmaktan çıkarılıyor. Ben önümüzdeki sene ne yapıcım. Örnek veriyorum mesela bu gibi konularda ben ne yapacağımı bazen ben bilemiyorum. Mecburen Ankara'yla görüşmek durumunda kalıyorum. Onda da her zaman ulaşmak mümkün olmuyor. Çünkü orayı da anlıyorum ben. Türkiye'nin birçok yerinden oraya telefon ediliyor. Bazen telefonda muhatap olabileceğimiz kimseyi bulamıyoruz. Yani bu anlamda sıkıntılarımız var mesela. Bazen muallakta olan ne yapacağımızı bilemediğimiz konularda cevap bulabileceğimiz bir yer olursa ve bu genel olursa, mesela Eskişehir'de mesleki açık liseleriyle ilgili bize bilgi verebilecek, danışmanlık yapabilecek bir birim olursa çok memnun oluruz çok seviniriz.

Öğretmen/yöneticilerle yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen bir diğer tema ise "Mesleki açık öğretim yüz yüze derslerinin örgün okullarda verilmesi ve kendisine özgü okulları bulunmaması"dır. Bir öğretmen/yönetici bu sorunu şu şekilde dile getirilmiştir:

ÖYK2: ...ne bilim daha mesela ilde bir okulda yapıp sadece bu işi o okula vermek, o okulda öğretmenlerin işinin o olması daha mantıklı olur. Ben mesela gündüz de çalışıyorum gece de. Ben gündüz çalışsam açık lise eğitim yapan bir okulun öğretmeni olsam, sadece açık lise derslerine girsem, burda benim o saatinde okulda normal düzenim gibi okuldaki düzen durum olsa bence daha mantıklı olur. Mesela burda çıraklık eğitim merkezi var, meslek eğitim merkezi bu işi yapsa sadece. O saatte öğretmenlere belli bir saatten sonra mesai verse sadece bu işi yapsa daha mantıklı olur. Burda sabah sekizde derse girmiş bir öğretmenin akşam 9-10 kadar ders vermesinin bir mantığı yok bundan da verim alamazsınız... Bu saatlerde çalışması lazım. Bu arkadaşlar bu saatlerde çalışacaklar. Mesailer bu saatlerde olacak. Onlar daha verimli olur. Onların yani denetim mekanizması müdür yardımcısından tutun da bütün mekanizması ona göre çalışacağı için bence daha çözümsel olur. Bence daha çözümsel olur. Bizde her şeyde olduğu gibi burda da böyle bir sıkıntı var bence.

Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğretmen/yöneticilerden elde edilen bir diğer tema ise "Derslere devam/devamsızlık sorunlarının yaşanması" olarak ortaya çıkmaktadır. Bir öğretmen/yönetici bu sorunu görüşmelerde şu şekilde dile getirmiştir:

ÖYK1: ee en öncelikli sorun ilk söyleyeceğim hemen aklıma gelen öğrencinin devamsızlığı. Devamsızlık büyük bir sorun öğrenci açısından. Yani çocukların da her birisinin farklı farklı böyle hayat hikayeleri var. Gerçekten çoğu zor şartlarda geliyor. Ya mesela belli bir yaşı aşmış olan insanların sorumlulukları var ev gibi. Ee özel yaşantısında. Diğer öğrenciler belki yine onlar da özel yaşantılarının getirdiği sonuçları yaşıyorlar. Belki de ailelerinin parçalanmış olması bazılarının veyahut da çalışmak zorunda olmak gibi sebepler bunlar öğrencileri birazcık şey yapıyor yani devam noktasında zorluyor. Ne yapılabilir bilemiyorum. Sonuçta mesleki açık öğretimde meslek dersleri yüz yüze görülmek zorunda. Ama belki ııı tabi ki hiç devam etmesin istemiyorum ben ama. Devamsızlık noktasında belki biraz esnek davranılabilir diye düşünüyorum... Yani açık lisesini normal halk eğitimlerdeki düz açık diye tabir ettiğimiz açık gibi düşünüyorlar, mesleki açığı da bu şekilde düşünüyorlar halkımız, insanımız ve dolayısıyla şimdi meslek açıkla düz açık arasında bir fark gözetmeksizin meslek açıkta da derse gelip gitmemenin olduğunu varsayarak tercih ediyorlar. Yani burda bi derse girme zorunluluğun olduğunu bilmiyorlar. Bilmeden bu okulu tercih ediyorlar. Ve dolayısıyla bunun neticesinde öğrencilerimiz devamsızlık yapıyorlar maalesef.

Tablo 4.5. Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler sonrasında elde edilen organizasyon boyutunda yer alan temalar

ÖĞRETİM/Organizasyon	
Öğrenci görüşme temaları	
▪	Derslerin gün ve saatlerinde yaşanan sorunlar
	Derslere devam/devamsızlık konusunda sorunlar yaşanması

Araştırma kapsamında öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler sonrasında elde edilen veriler organizasyon boyutu altında temalandırılmıştır. Tablo 4.5. incelendiğinde temalardan biri derslerin gün ve saatlerinde sorunlar yaşanması olarak belirtilmiştir. Bir öğrenci bu konuda düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir:

ÖK11: Sadece benim sıkıntım şey oluyor. Ben çalıştığım yerlerde şeflik yaptığım için, yani vardiyalı çalışmıyorum tamam ama normal zaten vardiyalı çalışmamak, ama şey oluyor mesela her fabrika kabul etmiyor, yani gece okuluna gidiyorum diyorsun okulun bitsin o zaman gel diyor ve ben şu an 7 aydır evdeyim... Evet yani geldim ve mesela gündüz sabit çalıştığın zaman hocalar gene şey yapabiliyo tolerans geçebiliyor, ama gelmediğin günler işte sınavın oluyor, ya da işte bazı şeylerden derslerden geç kalıyorsun. Yani onlar hep sıkıntı oluyor. Bazı şeylere göz yumman gerekiyor... Ya onun için tam olarak bişi diyemiyorum. Çünkü hocalar da yani gündüz şey...hafta sonu olsa kimseye sıkıntı olmaz mesela yani. İki üç ders... mesela biz üç günde çarşamba, cuma, pazar günleri ayrı ayrı derslere giriyoruz. Yani aynı gün, toplamı mesela... cumartesi pazar olsa iş yerlerine de

kabul ettirebiliyorsun ama hafta içi böyle bir gün arayla olduğu zaman sıkıntı oluyor. Yani ders saatleri yönünden ve de günleri yönünden hani bir gelişme olabilir ama onu da hocalar işte gündüz şey yaptıkları için derse girdikleri için onlar da işte hafta sonu evde kalmak istiyor. Yani orda bir sıkıntı olur ama onu da yani bi tarafın şey yapması gerekiyor kabullenmesi gerekiyor."

Tablo 4.5. incelendiğinde yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen temalardan bir diğeri ise derslere devam/devamsızlık konusunda sorun yaşanması olarak görülmektedir. Öğrenciler bu konuda yaşadıkları sorunları şu şekilde dile getirmişlerdir:

ÖK12: Normal okula zaten haftada beş gün gidiliyor, ben açık öğretim okuduğum halde haftada dört gün geliyorum... Neler yapılabilir...bence zaten açık öğretim öğrencisini fazla sıkımları lazım. Haftada dört gün değil de mesela haftada üç gün en mantıklı şey. Çünkü zaten eğer öğrenci okusaydı normal okuldan da okurdu ki öğrenci zaten çalışıyor. Açık okuduğu, yani açık okuyan bir öğrenci çalışıyor. Haftada dört gün de gelemiyor. Ben mesela. Onları biraz şey yapabilirlerdi.

ÖK3: okurken sadece biraz saatlerinde sıkıntı oluyor. Saat mesela altı, çalışan arkadaşlarımız için, hani ben çalışmıyorum ama, çalışan arkadaşlarım için altı nebilim bi iş çıkış saati olduğu için, tam böyle bitiş saatleri olduğu için biraz sıkıntı oluyor. O yüzden hani ne bilim biraz daha geç saatlerde veya bir gün sadece bir gün belirleyip tamamen bütün dersleri görmek güzel olabilir ama hani bana karşı bir zorluğu yok bu işin. Ben çalışmadığım için sadece.

4.2. İçerik Boyutuna İlişkin Bulgular

4.2.1. Nicel bulgular

Tablo 4.6. Organizasyon/içerik boyutunda öğretmen/yönetici ve öğrenci anketlerinden elde edilen görüşler

ÖĞRETİM/İÇERİK					
Anket soruları					
Öğretmen/yönetici		%	Öğrenci		%
Okulda verilen eğitim sizce mesleki yeterlikleri ne ölçüde kazandırmaktadır? (mesleki yeterlikleri kazandırması)	a. çok az	2,3	Okulda almakta olduğunuz eğitimin mesleki yeterlikleri ne ölçüde kazandırdığını düşünüyorsunuz?	a. kazandırmaktadır	66,8
	b. az	45,9		b. kısmen kazandırmaktadır	28,0
	c. fazla	45,9		c. kazandırmamaktadır	5,2
	d. çok fazla	5,9			

Tablo 4.6.'a baktığımız zaman öğretim/içerik boyutunda ankette hem öğrencilere hem de öğretmenlere okulda verilen eğitimin mesleki yeterlikleri kazandırma durumu sorulduğunda öğretmenlerin %51,8'i verilen eğitimin öğrenim görülen alanda mesleki

yeterlikleri kazandırdığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin %48,2'si ise verilen eğitimin öğrenim görülen alanda mesleki yeterlikleri kazandırmadığı yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %94,8'i de öğretmenlerle aynı doğrultuda görüş bildirmişler ve okulda aldıkları eğitimin mesleki yeterlikleri kazandırdığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %5,2'si ise verilen eğitimin öğrenim görülen alanda mesleki yeterlikleri kazandırmadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.7. Öğretim/içerik boyutu altında yer alan dereceleme sorularına öğretmen/yönetici ve öğrenciler tarafından verilen yanıtlar

	ÖĞRETİM/İÇERİK									
	Öğretmen/yönetici					Öğrenci				
Anket dereceleme soruları	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Derslerde öğrencilere öğrenim görülen meslek alanıyla ilgili nitelikli bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır.	16,9	51,8	30,1	1,2	0	44,8	30,3	18,3	2,9	3,7
Derslerin içeriği mesleği öğrenmek için yeterlidir.	20,5	39,8	34,9	4,8	0	38,1	28,9	20,5	8,2	4,3
Seçmeli dersler öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda gelişimlerine katkı sağlamaktadır.	15,7	28,9	41,0	10,8	3,6	35,0	26,3	20,3	9,5	8,9
Programdaki ders içerikleri ders dışı etkinliklerle desteklenmektedir.	10,8	27,7	37,4	19,3	4,8	28,2	25,3	17,2	16,1	13,2
Dersler meslek alanındaki güncel gelişmeleri kapsamaktadır.	14,3	40,5	32,1	11,9	1,2	38,8	33,8	18,2	5,5	3,7
Ders içerikleri öğrencilerin mesleki gelişimine katkı sağlamaktadır.	17,1	41,5	32,9	8,5	0	41,8	31,9	18,6	3,7	4,0
Ders içerikleri, öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmektedir.	18,1	39,8	32,5	9,6	0	40,2	32,5	16,8	6,0	4,5
Ders içerikleri, öğrencilerin iş dünyasına giriş için hazırlanabilmesine katkı sağlamaktadır.	18,1	33,8	36,1	12,0	0	39,3	29,3	20,1	5,0	6,3
Ders içeriklerinde gelecekte mesleki açıdan işlev görececek bilgiler kazandırılmaktadır.	18,3	36,6	32,9	12,2	0	43,0	29,8	19,8	3,2	4,2
Derslerin işlenişinde öğrenim görülen meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimler dikkate alınmaktadır.	18,1	33,7	31,3	16,9	0	39,0	33,1	18,0	5,9	4,0
Derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alınmaktadır.	15,9	32,9	36,6	14,6	0	39,7	28,3	17,9	8,5	5,6

Tablo 4.7.'de öğretim/içerik boyutu altında yer alan dereceleme sorularına verilen yanıtlar öğretmen/yönetici ve öğrenciler olarak karşılaştırılarak sunulmuştur. Ankette yer alan "Derslerde öğrencilere öğrenim görülen meslek alanıyla ilgili nitelikli bilgi ve

beceriler kazandırılmaktadır sorusuna" öğretmen/yöneticiler %98,8 bir oranla olumlu yönde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin %1,2'si ise öğrenim görülen alanda gerekli mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %93,4'i de öğrenim görülen alanda gerekli mesleki bilgi ve becerilerin kazandırıldığı yönünde olumlu görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin %6,6'sı da öğrenim görülen alanda gerekli mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılmadığı görüşünde yer almışlardır. Hem öğretmenler hem de öğrenciler genel olarak okulda verilen eğitimin öğrenim görülen alanda gerekli mesleki bilgi ve becerilerin kazandırıldığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Bir diğer dereceleme sorusu olan "Derslerin içeriği mesleği öğrenmek için yeterlidir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %95,2'si derslerin içeriğinin mesleği öğrenmek için yeterli olduğu yönünde yanıt vermişlerdir. Öğretmenlerin %4,8'i ise derslerin içeriğinin mesleği öğrenmek için yeterli olmadığı yönünde olumsuz görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin %87,5'i de olumlu yönde yanıt vererek öğretmenlerle aynı görüşte yer almaktadırlar. Öğrencilerin %12,5'lik kısmı ise derslerin içeriğinin mesleği öğrenmek için yeterli olmadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.7.'e baktığımızda öğretmen/yöneticilerin %85,6'sı seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda gelişimlerine katkı sağladığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %14,4'ü ise seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda gelişimlerine katkı sağlamadığı yönünde olumsuz yönde eğilim göstermişlerdir. Öğrencilerin ise %81,6'sı seçmeli derslerin ilgi alanları doğrultusunda gelişimlerine katkı sağladığını belirtirken, %18,4'ü ise seçmeli derslerin ilgi alanları doğrultusunda gelişimlerine katkı sağlamadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 4.7.'de yer alan "Programdaki ders içerikleri ders dışı etkinliklerle desteklenmektedir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %75,9'u olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %24,1'i ise olumsuz yönde eğilim görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin %70,7'si programdaki ders içeriklerinin ders dışı etkinliklerle desteklendiğini belirtmişken, %29,3'ü ise programdaki ders içeriklerinin ders dışı etkinliklerle desteklenmediği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Ankette yer alan dereceleme sorularından "Dersler meslek alanındaki güncel gelişmeleri kapsamaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %86,9'u katılma yönünde eğilim gösterirken, %13,1'i ise bu maddeye katılmama yönünde eğilim göstermişlerdir. Öğrencilerin %90,8'i derslerin meslek alanındaki güncel gelişmeleri

kapsadığını düşünürken, %9,2'si ise derslerin meslek alanındaki güncel gelişmeleri kapsamadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.7.'e bakıldığında ankette yer alan dereceleme sorularından "Ders içerikleri öğrencilerin mesleki gelişimine katkı sağlamaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %91,5'i ders içerikleri öğrencilerin mesleki gelişimine katkı sağladığı yönünde yanıt vermişlerdir. Ancak öğretmen/yöneticilerin %8,5'i bu maddeye katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Aynı maddeye öğrencilerin de %92,3'lük kısmı ders içeriklerinin öğrencilerin mesleki gelişimine katkı sağladığı yönünde yanıt verirken, %7,7'si ise bu maddeye katılmama yönünde yanıt vermişlerdir.

İçerik boyutunda ankette yer alan bir diğer dereceleme sorusu "Ders içerikleri, öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmektedir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %90,4'ü katılma eğiliminde yanıt verirken, %9,6'sı bu maddeye katılamam yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin ise %89,5'i ders içeriklerinin konuları anlamalarını kolaylaştıracak biçimde düzenlendiği yönünde olumlu yanıt verirken, %10,5'i ise bu görüşe katılmamışlardır.

"Ders içerikleri, öğrencilerin iş dünyasına giriş için hazırlanabilmesine katkı sağlamaktadır." maddesine tablo 4.7.'de görüldüğü üzere öğretmen/yöneticilerin %88'i ders içeriklerinin öğrencilerin iş dünyasına giriş için hazırlanabilmesine katkı sağladığı yönünde yanıt vermişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin ise %12'si bu maddeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %88,7'i ise öğretmenlerle benzer şekilde ders içeriklerinin iş dünyasına giriş için hazırlanabilmelerine katkı sağladığı yönünde yanıt verirken, %11,3'ü ise katkı sağlamadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

İçerik boyutunda ankette yer alan dereceleme sorularından "Ders içeriklerinde gelecekte mesleki açıdan işlev görececek bilgiler kazandırılmaktadır." maddesine Öğretmen/yöneticilerin %87,8'i bu maddeye katılma eğiliminde iken, %12,2'si ise katılmama eğiliminde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %92,6'sı "Ders içeriklerinde gelecekte mesleki açıdan işlev görececek bilgiler kazandırıldığı yönünde yanıt verirken, %7,4'si ise kazandırmadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

Dereceleme sorularından "Derslerin işlenişinde öğrenim görülen meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimler dikkate alınmaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %83,1'i katılma yönünde eğilim gösterirken, %16,9'u ise katılmama yönünde eğilim göstermişlerdir. Öğrencilerin ise %90,1'i derslerin işlenişinde öğrenim gördükleri meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimlerin dikkate alındığı yönünde yanıt vermişken,

%9,9'u ise derslerin işlenişinde öğrenim gördükleri meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimlerin dikkate alınmadığı yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.7'e bakıldığında içerik boyutunda yer alan "Derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alınmaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %85,4'ü derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alındığı yönünde olumlu yanıt verirken, %14,6'sı bu görüşe katılmamışlardır. Öğrencilerin %85,9'u ise derslerin işlenişinde iş/yaşam deneyimlerinin dikkate alındığını, %14,1'lik kısmı ise derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alınmadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.8. Ankette yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen öğretim/içerik boyutu altında yer alan temalar

ÖĞRETİM/İçerik	
Açık uçlu anket soruları	
Temalar	
Öğretmen/yönetici	f
▪ Öğrenci seviyesine uygun olmayan ve güncel olmayan öğretim programları	22
▪ Mesleki derslerin yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleşmesinin mesleki becerilerin ediniminde avantaj sağlaması	8
▪ Mesleki yeterlikleri kazandırması	4

Anketlerde yer alan açık uçlu sorulardan öğretmen/yöneticilerden elde edilen verilere göre, öğretim/içerik boyutu altında yer alan 3 temaya ulaşılmıştır. Bu temalar tablo 4.8.'de görüldüğü gibi öğrenci seviyesine uygun olmayan ve güncel olmayan öğretim programları, mesleki derslerin yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleşmesi ve öğrenim görülen alanda mesleki yeterliklerin kazandırılmasıdır. 22 öğretmen/yönetici öğretim programlarının güncel olmadığı ve öğrenci seviyesine uygun olmadığını belirtmiş ve programların bu etkenler göz önünde bulundurularak örgün eğitim programlarından farklı olarak mesleki açık öğretimin yapısına ve öğrenci niteliklerine göre yeniden düzenlenmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Aşağıda öğretmen/yöneticiler bu konu hakkındaki görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

ÖYK27: derslerin ve programların öğrencilerin mesleki açık liseye gelme nedenleri düşünülerek oluşturulması.

ÖYK46: müfredatın örgün eğitim ile aynı olmaması lazım

ÖYK50: öğrenci düzeyleri çok düşük. Anlama algılama düzeyleri düşük. Okuma yazma becerileri çok zayıf. Ders programları öğrencilere ağır geliyor.

ÖYK62: eski müfredat bilgileri, konular güncel değil.

8 öğretmen/yönetici ise mesleki açık öğretimde mesleki derslerin yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleşmesinin öğrenciler için avantaj olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticiler bu konu hakkındaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir:

ÖYK9: bazı meslek derslerinin yüz yüze olmaması

ÖYK18: dal dersleri yüz yüze yapılmaktadır.

4 öğretmen/yönetici mesleki açık öğretimin mesleki yeterlikleri kazandırması yönünden bireylere meslek edinme ve öğrenim gördükleri alanda gerekli bilgi ve becerileri kazandırması yönünden önemli bir yönü olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen/yönetici bu konu hakkındaki görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

ÖYK20: mesleki yeterlilik için önemli bir fırsattır.

Bu konu ile ilgili sadece öğretmen/yöneticilerden açık uçlu sorular yoluyla öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur.

4.2.2. Nitel bulgular

Öğretmen/yöneticilerle yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğretim/içerik boyutu altında aşağıda yer alan tablo 4.9.'daki temalara ulaşılmıştır.

Tablo 4.9. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğretmen/yöneticilerden elde edilen temalar

Öğretim/İçerik
Öğretmen görüşme temaları
▪ Örgün eğitim ile mesleki açık öğretim içeriklerinin aynı olması   ▪ Öğretim programlarının öğrenci seviyesine uygun olmaması   ▪ Güncel olmayan müfredat   ▪ Ders içeriklerinin öğrenci seviyesine uygun olmaması

Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğretmen/yöneticilerden elde edilen temalardan biri örgün eğitim ile mesleki açık öğretim içeriklerinin aynı olmasıdır. Öğretmenler mesleki açık öğretime gelen öğrencilere ve örgün eğitimdeki öğrencilere aynı öğretim programlarını kullandıklarını, bunun mesleki açık öğretimde kendileri için sorun olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen bu konuda görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

ÖYK2: yüz yüze derslerimiz normalde gündüz gösterdiğimiz derslerle aynı fakat açık lisede bu müfredatı uygulamamız mümkün değil. Öğrencilerin hazır oluşluğu yeterli değil ve öğrenci beklentileri değil, öğrenci zaten liseden başarısızlıktan kaldığı için burda da çok fazla sıkıldığınız anda zaten gelmiyor, devam etmiyor ve burda zaten öğrenci bulmak

zorlaşıyor... genelde öğrenci teori içeriğe geldiği zaman sıkılıyor, dinlemek istemiyor, bunla ilgili çok fazla tepki gösteriyor. Sadece uygulamayı istiyor. Uygulamalı derslerde daha başarılı. Onların istedikleri bir an önce gelip uygulama yapıp çıkıp gitmek. Onla ilgili teorik bilgisi... Yani eski çırak sistemine daha çok yatkınlar. Ne diyim yani. Bu öğrencilerimiz genelde bizden büyük bir teori bilgisi istemiyorlar. Zaten aç değiller bilgiye, hiç talep etmiyorlar.

Uygulanan öğretim programlarının öğrenci seviyesine uygun olmaması, güncel olmaması ve gelişen teknolojinin gerisinde kalması, ders içeriklerinin öğrenci seviyesine uygun olmaması öğretmen/yöneticilerin vurguladıkları temalardandır. Öğretmen/yöneticiler bu konuda görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

ÖYK3: mesleki açık öğretimin biz modüllerini megep modüllerini incelediğimizde ee çok fazla detaya inilmiş yerler de var, öğrenci için gereksiz, çok dallandırılıp budaklandırılmış ama işin özüne indiğimizde orda öğrencinin kendi mesleğiyle ilgili yaparak ve yaşayarak, yaygın eğitimin gerçek amacına uygun olan çok modülün de olduğunu görüyoruz.

ÖYK2: şu anda bizim bütün mesleki programlarımızda teknolojinin çok gerisindeyiz. Bir bütün meslek ders öğretmenlerinin dönem dönem kurslara alınıp eğitilmesi gerekiyor teknoloji anlamında. Özellikle bizim ee branşımız çok hızlı gelişen bir branş. Ve öğretmenlerimiz, ben dahil olmak üzere çok geri kalıyoruz. Bunla ilgi hizmet içi faaliyetlerinin zorunlu hale getirmeli. Özellikle yaz tatilinin mesela bir ayında öğretmenin düzgün bir eğitim verilip, daha sonrasında kariyer sınavı yapıp, sınav sonucuna göre beni görevlendirmesi gerekiyor. Şu anda öğretmenler mezun oldukları bilgiyle duruyorlar. O bilgi de şu anda piyasada sistemde görülen bilgilerin çok çok gerisinde... öğretmen açısından bu şekilde. Öğretmen bilmedikten sonra atölyenizi ne kadar geliştirirseniz geliştirin öğrenciye veremiyor. Bunlar zaten öğretim planlarımızda zaten yani piyasadaki çoğu şey zaten müfredatımızda da yok. Öğrenci bi soru sorduğu zaman onu verecek yeterliliğiniz de yok elinizde imkân da yok. Atölyelerimizin geliştirilmesi lazım.

Öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğretim/içerik boyutu altında aşağıda yer alan tablo 4.10'deki temalara ulaşılmıştır.

Tablo 4.10. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğrencilerden elde edilen temalar

ÖĞRETİM/İÇERİK	
Öğrenci görüşme temaları	
▪ Öğrenim görülen alanda mesleki yeterlikleri ve mesleki beceriyi öğrenciye kazandırması	

Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde öğrenciler derslerin öğrenim görülen alanda mesleki yeterlikleri ve becerileri kazandırmasının kendileri açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğrenci bu konuda görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

ÖK6: bana ne kazandırmalı... yani elektrik okuyoruz sonuçta hani her şeyi bilmemiz lazım hani baştan mesela boş bir bina verdikleri zaman baştan aşağı komple hani tesisatını çekmemiz lazım. Zaten bunu gerektiğinde öğretiyorlar sağ olsunlar hocalar. Hepsini kabloları falan nasıl çıkaracağımızı, nasıl takacağımızı, lehimini falan hepsini her şeyi öğretiyorlar zaten.

4.3. Yöntem Boyutuna İlişkin Bulgular

4.3.1. Nicel bulgular

Tablo 4.11. Öğretim/yöntem boyutunda yer alan anket dereceleme sorularına öğretmen/yönetici ve öğrenciler tarafından verilen yanıtlar

Anket dereceleme soruları	ÖĞRETİM/Yöntem									
	Öğretmen/yönetici					Öğrenci				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Ders içerikleri, öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmektedir.	18,1	39,8	32,5	9,6	0	40,3	32,5	16,7	6,0	4,5
Derslerde, bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmektedir.	18,1	32,5	31,3	18,1	0	35,2	29,6	19,6	7,7	7,9
Derslerin işlenişinde öğrenim görülen meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimler dikkate alınmaktadır.	18,1	33,7	31,3	16,9	0	39,0	33,1	18,0	5,9	4,0
Derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alınmaktadır.	15,9	32,9	36,6	14,6	0	39,7	28,3	17,9	8,5	5,6
Yapılan sınavlar bilgi ve becerileri etkili olarak ölçmektedir.	17,1	32,9	41,5	7,3	1,2	43,4	30,1	17,1	4,3	5,1
Dersler kapsamında yapılan sınavlar derslerde işlenen tüm konuları kapsamaktadır.	26,5	38,6	28,9	6,0	0	47,5	29,4	13,9	3,7	5,5
Değerlendirme sonuçları öğretimi geliştirmek için kullanılmaktadır.	20,6	34,9	33,7	9,6	1,2	44,2	33,5	10,7	3,9	7,7
Değerlendirme sonuçları düzenli olarak öğrencilerle paylaşılmaktadır.	22,9	38,6	30,1	7,2	1,2	42,8	32,9	12,8	5,6	5,9
Uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmektedir.	25,0	40,5	20,2	13,1	1,2	44,7	28,3	13,4	7,7	5,9
Ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmaktadır.	23,8	48,8	22,6	3,6	1,2	40,3	32,1	17,0	5,0	5,6

Yöntem boyutu altında ankette yer alan dereceleme soruları tablo 4.11'de görülmektedir. Tablo 4.11.'e bakıldığında "Ders içerikleri, öğrencilerin konuları

anlamasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmektedir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %90,4'ü katılıyorum yönünde yanıt verirken, %9,6'sı ise katılmıyorum yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %89,5'i de öğretmenlerle benzer şekilde katılma yönünde eğilim gösterirken, %10,5'i ise katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. "Derslerde, bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmektedir." maddesine bakıldığında öğretmen/yöneticilerin %81,9'u katılma yönünde yanıt vermişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %18,1'i ise bu maddeye katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %84,4'ü derslerde, bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirildiği yönünde yanıt verirken, %15,6'sı ise derslerde, bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmediği yönünde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.11.'e bakıldığında "Derslerin işlenişinde öğrenim görülen meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimler dikkate alınmaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %83,1'i katılma yönünde yanıt verirken, %16,9'u ise katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin ise %90,1'i ise katılma yönünde eğilim gösterirken, %9,9'u ise katılmama yönünde eğilim göstermektedirler. Tabloda yer alan bir diğer madde ise "Derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alınmaktadır." maddesidir. Bu maddeye öğretmen/yöneticilerin %85,4'ü katılma yönünde yanıt verirken, %14,6'sı ise katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %85,9'u derslerin işlenişinde iş/yaşam deneyimlerinin dikkate alındığı yönünde yanıt verirken, %14,1'i ise derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alınmadığı yönünde yanıt vermişlerdir. Yöntem boyutunda yer alan bir diğer dereceleme sorusu olan "Yapılan sınavlar bilgi ve becerileri etkili olarak ölçmektedir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %91,5'lik bölümü katılma yönünde yanıt verirken, %8,5'i ise katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin ise %90,6'sı öğretmenlerle benzer şekilde "Yapılan sınavlar bilgi ve becerileri etkili olarak ölçmektedir." maddesine katılma yönünde yanıt verirken, %9,4'ü ise katılmama yönünde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.11.'de yer alan "Dersler kapsamında yapılan sınavlar derslerde işlenen tüm konuları kapsamaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %94'ü katılım gösterme eğiliminde yanıt verirken, %6'sı ise bu maddeye katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin de %90,8'i "Dersler kapsamında yapılan sınavlar derslerde işlenen tüm konuları kapsamaktadır." maddesine katılma yönünde yanıt verirken, öğrencilerin %9,2'si ise katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Yöntem boyutunda yer

alan dereceleme sorularından "Değerlendirme sonuçları öğretimi geliştirmek için kullanılmaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %89,2'si katılma gösterme eğiliminde yanıt verirken, %10,8'i ise katılmama eğiliminde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %88,4'ü "Değerlendirme sonuçları öğretimi geliştirmek için kullanılmaktadır." maddesine katılma yönünde yanıt verirken, %11,6'sı ise "Değerlendirme sonuçları öğretimi geliştirmek için kullanılmaktadır." maddesine katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Son olarak tablo 4.11.'de yer alan "Değerlendirme sonuçları düzenli olarak öğrencilerle paylaşılmaktadır." maddesine öğretmen/yöneticilerin %91,6'sı değerlendirme sonuçlarının düzenli olarak öğrencilerle paylaşıldığı yönünde yanıt verirken, %8,4'ü bu maddeye katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %88,5'i değerlendirme sonuçları düzenli olarak kendileriyle paylaşıldığı yönünde yanıt verirken, %11,5'i ise "değerlendirme sonuçları düzenli olarak kendileriyle paylaşılmadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

4.3.2. Nitel bulgular

Tablo 4.12. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden (öğretmen/yönetici) yöntem boyutu altında elde edilen temalar

Öğretim/Yöntem
Öğretmen/yönetici görüşme temaları
▪ Derslerde kullanılan öğretim yöntemlerinin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiği   ▪ Örgün eğitimde uygulanan ölçme-değerlendirme yöntemlerinin mesleki açık öğretimde uygulanamaması   ▪ Ders içeriklerinin öğretim programlarının öngördüğü şekilde ve yöntemlerle uygulanamaması

Araştırmada öğretmenlerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen veriler yöntem boyutu altında temalandırılmıştır. Tablo 4.12.'e bakıldığında bu temalardan biri derslerde kullanılan öğretim yöntemlerinin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiğidir. Öğretmen/yöneticiler mesleki açık öğretimde öğrenim gören öğrencilere uygun olarak derslerin işlenişinde yöntemler kullandıklarını belirtmişlerdir. Bir öğretmen/yönetici bu konuyu şu şekilde açıklamıştır:

ÖYK1: ee yani ıı burada biz açık lise öğrencilerine az önce söylediğim gibi biraz daha esnek davranmak zorundayız. Yani 40 dakikanın 40 dakikasını da ders işlemek gibi bir şeyin içerisine girersek biz burda hiçbir öğrenciyi bulamayız buraya gelecek ve çoğunda zaten devam devamsızlık noktasında problemlerimiz var. Ee biz eğer aynı şekilde

örgündeki gibi bunlara bir şeyi öğretmeye anlatmaya kalkarsak bu öğrencilerin tamamını kaybedebiliriz.

Öğretmen/yöneticilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen bir tema ise örgün eğitimde uygulanan ölçme-değerlendirme yöntemlerinin mesleki açık öğretimde uygulanamamasıdır. Öğretmenler mesleki açık öğretimde ölçme-değerlendirme noktasında neler yaptıklarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

ÖYK1: şimdi ölçme ve değerlendirme dediğim gibi yani az önce konuları anlatırken nasıl yumuşatarak anlatıyorsak soruları da biz açık lise öğrencilerinin kapasitelerini düşünerek o doğrultuda hazırlamaya çalışıyoruz. Tabi açık lise öğrencilerinin durumu gerçekten çok iç açıcı değil yani ciddi anlamda bir sınav uygulamaya kalktığımız zaman çoğu çok kötü notlar alabilecek seviyede öğrenciler. Ee içlerinde iyi olan öğrenci yok mu yani bi 70'i 80'i zorlayan alabilen öğrenci yok mu tabi ki var ama dediğim gibi çoğu 50'yi zor bulabilecek kapasitede öğrenciler. Biz bunların derse devamı düşünerek derse olan ilgilerini düşünerek performansla notlarını yükseltme yoluna gidiyoruz. Öğrenciyi amacımız burda bizim sistemde tutabilmek.

ÖYK2: ölçme değerlendirmeleri biz normal gündüz öğrenciler gibi yapamıyoruz. Genelde gündüz öğrencileri yaptığımız gibi yaptığımız takdirde ... çok düşük olduğunu görüyoruz. Ona göre toleranslı bir ölçme değerlendirmemiz var. Genelde performans notlarını normal gündüz öğrenciden daha daha yüksek vermek zorunda kalıyoruz. Eğer birebir onlara uyguladığımız ölçme ve değerlendirme ve öğrenim kriterlerini uyguladığımız zaman öğrencilerde başarı bulamıyoruz.

Tablo 4.12.'de görüldüğü üzere öğretmenlerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen yöntem boyutunda yer alan bir diğer tema ise ders içeriklerinin öğretim programlarının öngördüğü şekilde ve yöntemlerle uygulanamamasıdır. Mesleki açık öğretimde hem öğretmen olarak hem de yönetici olarak görev yapan bir katılımcı bu konuyu şu şekilde dile getirmiştir:

ÖYK3: ya biz burdaki düşüncelerimiz öğrenciye bir meslek edindirmek olduğu için, öğrencinin ileride yapacağı mesleğiyle ilgili bu çalışacağı atölyedeki nedir iş disiplini, temizlik, düzen, tertip, mesleki bilgi, mesleki beceri, el aletlerini kullanmak bunların hepsi bizde bir t.. değerlendirme amaçlarıdır. Yani öğrenci bu yapılan çalışmalarla saydığımız yapılan çalışmalarla öğrenci değerlendirilir. Direkt meslekteki yapabilirliği değil bir tertibi, bir düzeni, el aletlerini kullanma, mesleki aletleri kullanma öğrencinin tamamen değerlendirme kriterlerinin içindedir... algı eksikliği, öğrenciler mesela. Ben örgün eğitimde de yaygın eğitim dediğimiz mesleki açık öğretimde de derse giriyorum. Mesela bir konuyu örgün eğitimde anlattığım sınıfa ee modüldeki konu üç haftada iki haftada bittiğinde bunu yaygın eğitimde aynı sürede bu dersi kavratamayabiliyorsun. Çünkü algı eksikliği, başında da dedik konuşmamızın bu öğrencilerde okuma yazma sorunu var. Ben

sene başında bu öğrencilerle yani tutup resmen okuma yazma yaptırdığım öğrenciler var. Bu öğrencilerin algı eksikliği var. El becerileriyle ilgili derse girmiyorum ama atölyeler el becerileri yaparken öğrenciler uygulamada bir iki uygulamadan sonra anlayabiliyorlar.

Tablo 4.13. Yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen yöntem boyutu altında yer alan temalar

Öğretim/Yöntem
Öğrenci görüşme temaları
▪ Derslerde kullanılan öğretim yöntemlerinin öğrenci seviyesine uygun olması
▪ Derslerin teorik bilgi ile beraber uygulamalı olarak işlenmesi
▪ Derslerde öğrencilere uygulama hakkı tanınması
▪ Öğrenci başarısını ölçmede öğrencilerin seviyesine uygun ölçme ve değerlendirme yapılması

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen veriler yöntem boyutu altında temalandırılmış ve tablo 4.13'te gösterilmiştir. Bu temalardan ilki derslerde kullanılan öğretim yöntemlerinin öğrenci seviyesine uygun olmasıdır. Öğrenciler öğretmenlerinin dersleri anlatırken kendilerine uygun şekilde yöntemlerle dersi işlediğini belirtmişlerdir. Bir öğrenci bu konuda görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

ÖK9: Öğretme yöntemleri hakkında, onlar gayet düzgün bir şekilde bize öğretim yapıyorlar. Bire bir uygulamalı yapıyoruz. Sözel olarak anlatılıyor. Bu şekilde.

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen verilerin yöntem boyutu altında yer alan derslerin teorik bilgi ile beraber uygulamalı olarak işlenmesi teması bir öğrenci tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

ÖK6: bana ne kazandırmalı... yani elektrik okuyoruz sonuçta hani her şeyi bilmemiz lazım hani baştan mesela boş bir bina verdikleri zaman baştan aşağı komple hani tesisatını çekmemiz lazım. Zaten bunu gerektiğinde öğretiyorlar sağ olsunlar hocalar. Hepsini kabloları falan nasıl çıkaracağımızı, nasıl takacağımızı, lehimini falan hepsini her şeyi öğretiyorlar zaten... yani hoca bizi şimdi tahtası kendisi anlatıyor hani malzemesi de falan yanında oluyor zaten... yani hoca bizi şimdi tahtası kendisi anlatıyor hani malzemesi de falan yanında oluyor zaten. Kendi önce gösteriyor, hani ilk baş bizi, ilk şimdi en öndeki sıradaki çocuğu çağırıyor öğrenciyi, yapıyoruz baktın yapamıyorsak eğer sonra oturtuyor diğer öğrenciyi çağırıyor. En sonda baktık hepimiz anlamıyorsak eğer bidaha baştan hani anlatmaya çalışıyorlar. Anlamıyorsak da hani bidaha bidaha habire anlayana kadar sürekli devam ediyorlar.

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen bir diğer tema ise derslerde öğrencilere uygulama hakkı tanınmasıdır. Öğrenciler derslerde kendilerine uygulama hakkı tanındığı ve bunun dersi anlamayı ve beceri

kazanılmasına katkıda bulunduğu belirtilmiştir. Bir öğrenci bu durumu şu şekilde belirtmiştir:

ÖK3: biz ne bilim böyle bir arkadaş olarak görerek hani çok yararlı bir şekilde hani... şöyle söyylim örgün eğitim, normal okul hayatımda görmediğim kadar yakın davranarak benim daha rahat anlamamı, daha rahat hani kolaylıkla yapabilmemi sağlıyorlar. Hem de ders içerisinde ne bilim ee bir iş yaparken veya herhangi bir devre, elektrik üzerine bir şey yaparken bazı materyalleri kullanmamıza izin vererek, bazı araçlarla-gereçlerle bize yardım ederek yani hiçbir bize karşı kötü bişey yapmadıkları için hani...

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen bir diğer tema ise öğrenci başarısını ölçmede öğrencilerin seviyesine uygun ölçme ve değerlendirme yapılmasıdır. Öğrenciler yüz yüze eğitimle aldıkları derslerin sınavlarının öğretmenlerinin öğrencilerin seviyesine uygun şekilde gerçekleştirdiğini ve proje, uygulama, ödevlerle de kendilerine uygun başarı değerlendirme yapıldığını dile getirmişlerdir. Bir öğrenci bu durumu şu şekilde belirtmiştir:

ÖK10: Sınavlarımız da gayet iyi. Hocalarımız bize göre hazırlıyor sorularımızı yani gayet iyi.

4.4. İmkân Boyutuna İlişkin Bulgular

4.4.1. Nicel bulgular

Tablo 4.14. *İmkân boyutunda ankette yer alan sorulardan elde edilen veriler*

ÖĞRETİM/İmkân			
Anket soruları			
Öğretmen/yönetici		Öğrenci	
Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerine ders kaydı, ders kredileri, öğrencilik hizmetleri vs. konularda rehberlik verildiğini düşünüyor musunuz?	▪ Evet verilmektedir: %53,5	Mesleki açık öğretim lisesi olarak okulunuzda ders kaydı, ders kredileri, öğrenci hizmetleri gibi akademik konularda yeterince rehberlik aldığınızı düşünüyor musunuz?	▪ Evet: %43,0
	▪ Hayır verilmemektedir: %24,4		▪ Kısmen: %35,2
	▪ Bu konularda rehberlik alabilecekleri bir kişi/ birim / büro bulunmamaktadır.: %9,3		▪ Hayır: %18,8
	▪ Bu konuyla ilgili bir bilgim yok: %12,8		▪ Bu konularda rehberlik alabileceğim bir kişi/birim/büro bulunmuyor.: %3,1
Okulunuz mesleki eğitim için gerekli laboratuvar, atölye, işlik, araç, gereç vb. imkânlar bakımından yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	▪ Yeterli: %39,5		
	▪ Kısmen yeterli: %37,2		
	▪ Yetersiz: %23,3		

Mesleki açık öğretim programlarının öğrenci mesleki yeterliklerinin geliştirilmesi için imkân boyutunda ankette yer alan sorulardan elde edilen veriler tablo 4.14'de görülmektedir. Tablo 4.14. incelendiğinde öğretmen/yöneticilerin %53,5'i mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerine ders kaydı, ders kredileri, öğrencilik hizmetleri vs. konularda rehberlik verildiğini düşünürken, %24,4'ü ise bu konularda rehberlik verilmediğini belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %9,3 bu konularda öğrencilerin rehberlik alabilecekleri bir kişi/birim/büro bulunmadığı yanıtını vermişlerdir. Öğretmen/yöneticilerin %12,8'inin ise bu konuyla ilgili bir bilgisi olmadığı görülmektedir. Aynı soru öğrencilere de sorulmuştur ve öğrencilerin %43'ü okulunda ders kaydı, ders kredileri, öğrenci hizmetleri gibi akademik konularda yeterince rehberlik aldığını belirtirken, %35,2'si kısmen, %18,8'i ise okulunda ders kaydı, ders kredileri, öğrenci hizmetleri gibi akademik konularda yeterince rehberlik alamadığı yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerin %3,1'i ise bu konularda rehberlik alabileceği bir kişi/birim/büro bulunmadığını belirtmişlerdir.

Ankette imkân boyutunda yer alan bir diğer soru olan "Öğrencilerinizin okullarını bitirdikten sonra eğitim gördükleri meslek alanında iş bulabileceğine inanıyor musunuz?" sorusuna öğretmen/yöneticilerin %7,1'i hepsi iş bulabilir, %37,6'sı büyük bir kısmı iş bulabilir, %52,9'u çok az bir kısmı iş bulabilir yanıtını verirken, %2,4'ü ise iş bulabileceklerini düşünmüyorum yanıtını vermişlerdir. Öğrencilere ise "Okulunuzdan mezun olduktan sonra kendi mesleki alanınızla ilgili bir iş yerinde istihdam edilebilme ihtimaliniz sizce nedir?" diye sorulduğunda, öğrencilerin %12,5'i çok az, %30,9'u az, %40,8'i fazla, %15,8 çok fazla yanıtını vermişlerdir. Ankette öğretmenlere "Okulunuz mesleki eğitim için gerekli laboratuvar, atölye, işlik, araç, gereç vb. imkânlar bakımından yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?" diye sorulmuştur. Öğretmen/yöneticilerin %39,5'i yeterli, %37,2'si kısmen yeterli, %23,3'ü ise yetersiz yanıtını vermişlerdir.

Tablo 4.15. *Öğretim/İmkân boyutunda yer alan anket dereceleme sorularına öğretmen/yönetici ve öğrenciler tarafından verilen yanıtlar*

	ÖĞRETİM/İmkân									
	Öğretmen/yönetici					Öğrenci				
Anket dereceleme soruları	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
Okulun sahip olduğu alt yapı olanakları (sınıf, laboratuvar, atölye, dinlenme ortamları vb.) yeterlidir.	21,0	34,6	19,8	16,0	8,6	39,5	30,9	14,5	6,0	9,1
Uygulamalı dersler için okulda uygun makine ve araç-gereçler mevcuttur.	20,5	32,5	25,3	16,9	4,8	38,1	29,6	18,0	7,7	6,6
Uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmektedir.	25,0	40,5	20,2	13,1	1,2	44,7	28,3	13,4	7,7	5,9
Ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmaktadır.	23,8	48,8	22,6	3,6	1,2	40,3	32,1	17,0	5,0	5,6

İmkân boyutunda ankette yer alan dereceleme sorularına tablo 4.15.'te yer verilmiştir. Ankette yer alan "Okulun sahip olduğu alt yapı olanakları (sınıf, laboratuvar, atölye, dinlenme ortamları vb.) yeterlidir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %75,4'i katılma yönünde eğilim gösterirken, %24,6'sı katılmama yönünde eğilim göstermişlerdir. Aynı maddeye öğrencilerin %84,9'u katılıyorum yönünde olumlu bir eğilim gösterirken, %15,1'i ise katılmama yönünde yanıt vermişlerdir. Bir diğer imkân boyutunda yer alan dereceleme sorusu olan "Uygulamalı dersler için okulda uygun makine ve araç-gereçler mevcuttur." maddesine öğretmen/yöneticilerin %78,3'ü katılma yönünde eğilimindeyken, %21,7'si katılmama eğiliminde yanıt vermişlerdir. Aynı maddeye öğrencilerin %85,7'si katılma yönünde yanıt vermiştir. Öğrencilerin %14,3'ü ise bu maddeye katılmama yönünde yanıt vermiştir. "Uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmektedir." maddesine öğretmen/yöneticilerin %85,7'si uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verildiği yönünde yanıt verirken, %14,3'ü ise uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmediği yönünde yanıt vermişlerdir. Öğrencilerin %86,4'ü uygulamalı derslerde kendilerine makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verildiği yönünde yanıt verirken, %13,6'sı ise uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmediği yönünde yanıt vermişlerdir. Anketlerde yer alan dereceleme sorularından imkân boyutunda yer alan bir diğer madde ise ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmasıdır. Bu maddeye öğretmen/yöneticilerin %95,2'si ders materyalleri öğrencilerle paylaşıldığını, %4,8'i ise ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmadığı yanıtını vermişlerdir. Aynı maddeye öğrencilerin %89,4'ü ders materyallerinin

kendileriyle paylaşıldığı yönünde, %10,6'sı ise ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmadığı yönünde yanıt vermişlerdir.

Tablo 4.16. Ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda elde edilen temalar

ÖĞRETİM/İmkân	
Açık uçlu anket soruları	
Temalar	
Öğretmen/yönetici	f
Araç, gereç ve materyal eksikliği/eskiliği/yokluğu	39
İşletmede beceri eğitimi ve staj uygulamalarının olması	15
Çalışırken öğrenim görme imkânı sunması	9
Örgün eğitimi çeşitli sebeplerle yarıda bırakmış, tamamlayamamış kişilere ikinci bir şans ve alternatif sunması	9
Öğrencilere yeterli rehberlik verilmemesi	9
Mesleki açık öğretime kayıt olabilmek için yaş sınırının bulunmaması	7
Okul-sanayi-iş birliğinin yeterli olmaması ve okul-sanayi iş birliğinin sağlanması	7
Bireylerin sosyo-ekonomik olarak topluma kazandırılması	4
Bireylere kıdem, statü sahibi olma imkânı vermesi	2

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda elde edilen temalar tablo 4.16.'da verilmiştir. Bu temalardan ilki araç, gereç ve materyal eksikliği/eskiliği/yokluğudur. 39 öğretmen araç, gereç ve materyal eksikliği/eskiliği/yokluğunu bir sorun olarak dile getirmişlerdir. Mesleki açık öğretim liselerinin araç-gereç ve materyal yönünden imkânlarının geliştirilmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Bazı öğretmen/yöneticiler bu durumu açık uçlu sorularda şu şekilde dile getirmişlerdir:

ÖYK63: ders araç gereç eksikliği. malzeme eksikliği.

ÖYK69: araç, gereç, laboratuvar, atölye eksikliği

ÖYK18: araç gereç materyal niteliği geliştirilmeli

ÖYK35: Araç, gereç, malzeme konusunda biraz fazla destek verilmeli

ÖYK46: Okul donanımı geliştirilmeli

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda elde edilen temalardan bir diğeri ise bireylere lise diploması sahibi olabilme imkânı tanınmasıdır. 12 öğretmen mesleki açık öğretimin kişilere lise diploması sahibi olabilme imkânı tanınmasının bireylerin hayatında önemli bir yeri olduğu konusunda görüş belirtmişlerdir. Açık uçlu sorularda öğretmen/yöneticiler bu konuyu şu şekilde ifade etmişlerdir:

ÖYK37: okuyamamış öğrenciler için öğrenim tamamlama hakkı verildiği için öğrenciler diploma ve meslek sahibi olmaktadır.

ÖYK45: meslek lisesi diploması alabilmeleri

Lisede kalan öğrencinin öğretime devam edebilmesi.

ÖYK56: aslında öğrenci için bazı kolaylık sağlıyor. Örneğin gündüz çalışıp gece ders görerek hem meslekte kendini geliştirip hemde mezun olarak diploma alma şansı doğmakta.

Ankette yer alan açık uçlu sorularda 15 öğretmen/yönetici imkân boyutunda öğrencilerin işletmede beceri eğitimi ve staj uygulamalarının olmasının mesleki açık öğretimin sağladığı imkânlardan biri olduğunu belirtmişlerdir. Böylece öğrenciler öğrenim görülen alanda mesleki becerilerini geliştirme fırsatı elde etmektedirler. Açık uçlu sorulara bu konuda verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

ÖYK20: Staj yaparak iş tecrübesi kazandırılıyor.

ÖYK36: işletmede mesleki eğitim çalışmaları

ÖYK58: İşletmede beceri eğitimi olanağı

Öğretmen/yöneticilerin açık uçlu sorulara verdiği yanıtlardan elde edilen bir diğer tema ise mesleki açık öğretimin öğrencilere çalışırken öğrenim görme imkânı sunması olarak belirtilmiştir. Öğretmenler çoğu öğrencinin çalışmak durumunda kaldığını bu yüzden de örgün eğitimden ayrılmak zorunda kaldıklarını ancak mesleki açık öğretimde sadece meslek dersleri yüz yüze verildiği için öğrencilerin geri kalan zamanda hem çalışıp hem de öğrenim görebilme imkânı bulunduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticilerden bazıları açık uçlu sorularda bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

ÖYK5: öğrencinin çalışırken okuması

ÖYK11: bu sistemin öğrencinin sosyal hayatına etkisi etmemesi. Çalışma hayatına olumsuz yansımaması

ÖYK19: çalışan öğrenciye okuma imkânı

ÖYK58: gündüz çalışıp, akşam veya haftasonu okuyabilme

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan elde edilen bir diğer tema ise örgün eğitimini çeşitli sebeplerle yarıda bırakmış, tamamlayamamış kişilere ikinci bir şans ve alternatif sunması olarak belirtilmiştir. 9 öğretmen/yönetici bu konuda görüş belirtmiştir. Öğretmen/yöneticiler mesleki açık öğretimin örgün eğitimini çeşitli sebeplerle tamamlayamamış kişilere ve tamamlayabilme durumu olmayan kişilere öğrenimlerini tamamlama imkânı tanıdığını belirtmişlerdir. Öğretmen/yöneticiler açık uçlu sorularda bu konuyu şu şekilde dile getirmişlerdir:

ÖYK6: her kesimden bireye hitap ederek kişilerin mesleki gelişimine olanak sağlaması.

ÖYK25: fırsatı kaçırmış kişilere eğitim şansı vermesi

ÖYK42: örgün öğretimde uyum sağlayamayan öğrencilere fırsat tanınması. Farklı bir alanda eğitim/öğretim almak isteyen lise mezunlarına ikinci bir fırsat tanınması.

Tablo 4.16.'da görüldüğü gibi ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda elde edilen temalardan bir diğeri de öğrencilere yeterli rehberlik verilmemesidir. 9 öğretmen bu konuya dikkat çekmiştir. Öğretmenler öğrencilere verilen rehberlik hizmetinin yeterli olmadığını, rehberlik imkânlarının artırılması yönünde görüş belirtmişlerdir.

ÖYK64: Öğrencilere rehberlik yapılmasında yetersizlik

ÖYK78: öğrencilere rehberlik yapılmıyor

ÖYK78: rehberlik hizmetleri artırılmalı

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda elde edilen temalardan mesleki açık öğretime kayıt olabilmek için yaş sınırının bulunmamasıdır. Öğretmen/yöneticiler tarafından dile getirilen bu tema mesleki açık öğretimin sağladığı önemli imkânlardan biridir. Belirli bir yaşa gelmiş kişilere diploma sahibi olabilmek, yarım kalan eğitimlerini tamamlayabilme, meslek sahibi olabilmek ya da çalıştığı işte kendini geliştirme imkânı sunması mesleki açık öğretimin imkânlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Öğretmen/yöneticiler ankette yer alan açık uçlu sorularda bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

ÖYK5: Belirli yaşa gelmiş kişilerde diploma imkânı

ÖYK35: belli yaşın üzerinde olup, diplomanın önemini anlayanlar

ÖYK46: yaş sınırının olmaması

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda öğretmen/yöneticilerin geliştirilmesi gerektiğini imkân olarak dile getirilen tema okul-sanayi-iş birliğinin artırılmasıdır. Öğretmenler, öğrencilere iş imkânlarının sağlanması ve bu imkânların artırılması için okul-sanayi-iş birliğinin yapılması gerektiğini ve bu konudaki imkânların artırılması yönünde görüşlerini dile getirmişlerdir.

ÖYK8: öğrenci 10.sınıftan itibaren işletmeye gönderilmeli. Öğrencinin mesleki alanıyla ilgili iş imkânının artırılması

ÖYK3: atölye ortamı sanayi iş birliği ortaklığı ile geliştirebilir.

ÖYK8: Sanayi okul iş birliği

ÖYK18: araç gereç materyal niteliği geliştirilmeli

Sanayi ve özel sektör kuruluşlarıyla işbirliği yapılmalı.

Tablo 4.16'a bakıldığında bireylerin sosyo-ekonomik olarak topluma kazandırılması 4 öğretmen/yöneticinin mesleki açık öğretimin bireylere sağladığı imkânlar arasında belirtilmiştir. 2 öğretmen/yönetici bunu açık uçlu soruya verdiği yanıtta şu şekilde belirtmişlerdir:

ÖYK26: öğrencilerimizin sosyal ve ekonomik olarak topluma kazandırılmaları.

ÖYK50: öğrencileri topluma kazandırma.

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan imkân boyutunda elde edilen temalardan bir diğeri ise bireylere kıdem, statü sahibi olma imkânı vermesi olarak belirtilmiştir. Bireylerin halihazırda çalıştıkları işte elde edecekleri diplomanın onları kıdem ve statü olarak yukarı taşıması öğretmen/yöneticilerin mesleki açık öğretimin imkânları arasında belirtilmiştir. Bu konuda 2 öğretmenin açık uçlu soruya verdiği yanıt aşağıda verilmiştir:

ÖYK1: Bir iş yerinde çalışanların statü sahibi olması. Bir iş yerinde çalışanların kıdem ve terfi alarak ücretinin artırılması. Çalıştığı kurumda açık öğretim diploması ile görevde yükselmesi

ÖYK20: İş yerlerine kendilerini ispat ve kabul ettirebilme fırsatı sağlıyor.

Ankette yer alan açık uçlu sorulardan öğrencilerin verdiği yanıtlardan imkân boyutunda elde edilen temalar merkezi sistem sınavları kitaplarının zamanında öğrencilere ulaşmaması tablo 4.16.'da yer almaktadır. Öğrencilerin sınavlara ve derslere hazırlanmaları için mesleki açık öğretim tarafından sağlanan kitapların öğrenciler tarafından zamanında elde edilemediği dile getirilmiştir. Bu tema öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerde de elde edilen temalar arasında yer almıştır. Öğrenciler öğretim materyalleri konusunda kendilerine tanınan imkânların geliştirilmesi yönünde görüşlerini dile getirmişlerdir.

4.4.2. Nitel bulgular

Tablo 4.17. Öğretmen/yöneticilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden imkân boyutu altında yer alan temalar

Öğretim/imkân
Öğretmen/yönetici görüşme temaları
▪ Kişilere lise diploması sahibi olabilme imkânı sunması
▪ Örgün eğitimdeki öğrencilerle eşit fırsatlara sahip olmaları
▪ Çalışırken öğrenim görme fırsatı sunması
▪ Kişilere meslek sahibi olabilme imkânı tanınması

Öğretmen/yöneticilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen veriler imkân boyutu altında yer alan temalar tablo 4.17'de görülmektedir. Tablo 4.17.'e bakıldığında bu temalardan kişilere lise diploması sahibi olabilme imkânı sunması öğretmenler tarafından öğrencilere tanınan imkânlar arasında yer almaktadır. Öğretmenlerden biri bunu şu şekilde ifade etmiştir:

ÖYK3: Bizden alacağı iş yeri açma belgesi ve diplomayla da kendini geleceğini teminat altına alabiliyor. Tüm öğrenciler için yükseköğretimi hedef koyamayabiliyorsun. Öğrencinin kişisel becerileri, yapabilirliğini göz önünde bulundurarak öğrenciye hedef de konulabilir.

Öğretmen/yöneticilerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bir diğer tema ise mesleki açık öğretim öğrencilerinin örgün eğitimdeki öğrencilerle eşit fırsatlara sahip olmalarıdır. Öğretmenler mesleki açık öğretimde öğrenim gören öğrenciler ile örgün eğitimde öğrenim gören öğrencilerin aynı öğrencilik imkânlarından faydalandığını belirtmişlerdir. Bir öğretmen/yönetici bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

ÖYK1: güçlü olduğunu düşündüğüm yönler... yani meslek açık lisesinden mezun olan bir öğrencinin aldığı diplomayla örgündeki öğrencinin aldığı diploma arasında hiçbir fark yok. Ee meslek açık öğrencisi de diploması ile beraber üniversite sınavına veyahut da askeri liselere, polis okullarına, sınavlara girebiliyor... Bu öğrencilerimiz de örgündeki öğrencilerin haklarından yararlanabiliyorlar. Benzer işletmelerde staj görüyorlar. Ee eğer iş başvurusu yaparlarsa gördükleri alan mutlaka değerlendiriliyor ama açık olduğundan dolayı açık öğrencisi olduğundan dolayı belki biraz işe girişe sıkıntılar yaşayabiliyorlar çünkü meslek açık lisesi öğrencisi hakkında bi yaygın olan bir kanaat var görüş var, işletme sahipleri de tabi bunu düşünerek biraz açık lise öğrencilerine soğuk bakabiliyor.

Tablo 4.17.'e bakıldığında temalardan bir diğeri ise mesleki açık öğretimin öğrencilere çalışırken öğrenim görme fırsatı sunmasıdır. Öğretmen/yöneticiler mesleki açık öğretimde sadece meslek derslerinin yüz yüze yapıldığını, derslerin şartlara göre akşamları ya da hafta sonları yapıldığı için öğrencilere kalan zamanlarda çalışma fırsatı sunduğu yönünde görüşlerini dile getirmişlerdir. Bir öğretmen/yönetici bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

ÖYK3: mesleki açık öğretim şurada güçlü, mesleki açık öğretim, şimdi öğrenci bizde kaç gün okula geliyor, dört gün. Öğrenciye geriye üç günü kalıyor. Ya da öğrencinin gündüzü boş. Gündüzünde de kendi mesleki alanıyla ilgili sanayi sektöründe ara eleman olarak şimdiden çalışmaya başlayabiliyor. Hem ordan maddi olarak bir kendine imkân sağlıyor hem mesleki olarak kendine bir yaşam alanı oluşturuyor.

Öğretmenlerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen bir diğer tema ise kişilere meslek sahibi olabilme imkânı tanınmasıdır. Öğretmenler mesleki açık öğretimin bireylere mesleki bilgi ve becerileri kazandırarak bir meslek sahibi olabilme imkânı sunduğunu dile getirmişlerdir. Bunu bir öğretmen/yönetici şu şekilde ifade etmiştir:

ÖYK3: yani biz eğitimi ikiye ayırıyoruz. Örgün eğitim ve yaygın eğitim. Öğrencimiz şayet gündüz eğitimi dediğimiz örgün eğitimden...yani örgün eğitim ve yaygın eğitim olarak eğitimi ikiye ayırdığımızda öğrencimiz gündüz eğitimi dediğimiz eğitimde, örgün eğitimde başarılı olamadığı zaman ee bize gelen mesleki edinme amacı olduğu için öğrencinin örgün eğitimde bir meslek edinemediği zaman biz bu öğrencileri eğitimin tamamen dışında tutmayı değil de en azından yaygın eğitimin içinde tutarak öğrenciye bir meslek hedefi edindirek, ilerde meslek kazancı olsun, herhangi bir meslek sahibi olsun diye çocukta bir portföy oluşmasını sağlıyoruz.

Tablo 4.18. Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen temalar

Öğretim/İmkân
Öğrenci görüşme temaları
▪ Lise diploması sahibi olabilme imkânı tanınması   ▪ Devamsızlık, sağlık sorunları gibi sebeplerden eğitimini yarıda bırakmış kişilere ikinci bir şans sunması   ▪ Meslek sahibi olma imkânı tanınması   ▪ Çalışırken öğrenim görme fırsatı tanınması   ▪ Merkezi sistem sınavları kitaplarının zamanında öğrencilere ulaşmaması

Tablo 4.18'de öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen temalar verilmiştir. Bu temalardan ilki mesleki açık öğretimin kişilere lise diploması sahibi olabilme imkânı tanınmasıdır. Öğrenciler çeşitli sebeplerle örgün eğitimden alamadıkları diplomalarını yeniden alabilme ihtimalinin mesleki açık öğretimin tanıdığı önemli imkânlar arasında olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler bu durumu kendileri açısından şu şekilde ifade etmişlerdir:

ÖK3: benim daha doğrusunu söylemek gerekirse, benim sadece liseyi bitirmem için benim için faydalı bir şey mesleki açık öğretimin. Ama elime de bir meslek alabilmem tabi benim çok önemli bir şey çünkü örgün eğitimden devam edemediğim için. Çok önemli bir şey. O yüzden hani mesleki açık öğretim.... ee neleri güçlüydü. Ben Anadolu lisesinden mezun olduğum için, Anadolu lisesini bıraktığım için hem de ben meslek lisesi okuyup, okumak isteyip de hani ailemin bana bi karşı çıkması durumunda olduğu için, ailem hani bana Anadolu lisesinden okumama hoş görmedi. Meslek lisesinde okumak istedim. Meslek lisesinde bi nevi okudum biraz. Ondan sonra onda istediğim içerik ve bölüm olmadığı için ondan da nakil istemiştim. Hem işte dediğim gibi lise diploması alabilmek için hem de elektriği elektroniği cidden sevdiğim için yani bu işi bana nebilim gelecekte çok iyi yerlere getirebileceğine inandığım için, kendimi elimden gelip, gelerek yapabileceğim rahatça, kendimi elimden gelip, gelerek yapabileceğim rahatça, kendi isteğimle yapabileceğim bir iş olduğu için.

ÖK8: Ben... Aslında Mesleki açık öğretimden çok şey beklemiyorum. Sadece lise diploması almak için bide bölümümü daha iyi yapıp iş olanaklarımı çoğaltmak için geliyorum.

ÖK10: Yaa sonunda bi eğer mesleğimizi bırakırsak, bir iş sahibi olursak lise diplomamızla. Tek beklentim bu yani. Elime geçen bir lise diploması.

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen temalardan bir diğeri devamsızlık, sağlık, ekonomik ya da kişisel sorunlar gibi sebeplerden eğitimini yarıda bırakmış kişilere ikinci bir şans sunmasıdır. Öğrenciler bu durumu şu şekilde dile getirmişlerdir:

ÖK9: Yani örgün öğretimde bulamadığım bir şey yok aslında. O zamanlar daha gençtik. Hayatın ne olduğunu bilmediğimiz için orda çok fazla şey yapma okuma şansımız olmadı. Şansımız olmadı derken şöyle diyim yani arkadaş ortamına uyarak biz bıraktık okulu o zaman. Şu an elimizde meslek olsun diye geldik ki ama gayet de memnunuz. Bidaha olsa bidaha okurum yani.

ÖK11: Ben 33 yaşımdayım. 13 yaşında bir kızım var. Daha önceden lise 3'e kadar okumuştum. Üçte babam öldüğü için bırakmak zorunda kaldım. O yüzden şey fabrikalarda falan sorun oldu. Şimdi tekrardan 15 sene sonra diploma için gece okuluna yazıldım... Sebebim diploma içindi. Çünkü yani her taraf... Aslında evde de yapıyorum ben. Yani tamirat yapıyorum, kendi prizlerimi kendim değiştiriyorum ama yani girdiğim sektörlerde genelde hep şey, İtalyan fabrikalarını istiyorum yani kadrolu olsun diye, oralarda diplomayı önemsiyorlar, yan sanayilerde o kadar önemli olmuyor. O yüzden ben de hani kızımın geleceği için, yani iyi bir yerde olmak istediğim için on beş sene sonra tekrardan işte mesleki açık öğretime yazıldım.

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen temalardan bir diğeri ise öğrencilere meslek sahibi olma imkânı tanınmasıdır. Öğrenciler mesleki açık öğretimde öğrenim gördükleri alanda gerekli bilgi ve beceriyi kazanarak bir meslek edinme imkânı tanıdığını belirtmişlerdir. Öğrenciler bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

ÖK7: mesleki açık... meslek kazanmak babında, icabında gerçekten güçlü. Yerinde eğitim alabiliyorsun, yüz yüze yani görsel olarak eğitim alabiliyorsun daha sonra gelecekle yardımcı olabiliyor sana.

ÖK9: Elektrik-elektronik bölümünde elime diploma alıp da bir meslek sahibi olmak... Aynen bir meslek sahibi olmak. İleriye dönük dükkân açabilmek. Yani böyle planlarım var.

Mesleki açık öğretimin öğrencilere tanıdığı imkânlardan bir diğeri ise öğrencilere çalışırken öğrenim görme fırsatı tanınması olarak belirtilmiştir. Öğrenciler yüz yüze eğitimle aldıkları dersler dışından kendilerine kalan zamanda çalışma fırsatı

bulabilmelerinin kendileri için maddi ve manevi olarak imkân tanıdığını belirtmişlerdir. Bir öğrenci bunu şu şekilde dile getirmiştir:

ÖK4: nasıl diyim ben size. Mesleki açıkta örgünden daha daha rahat, örgüne göre. Mesleki açıkta çalışmayı isteyenler oluyor bazen. Çalışmak isterse eğer açıktan okuyup çalışmak istiyorlar.

Öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmelerden elde edilen temalardan olumsuz yönde dile getirilen temalar arasında merkezi sistem sınavları kitaplarının zamanında öğrencilere ulaşmaması yer almaktadır. Bu durum anketlerde açık uçlu sorularda da dile getirilen bir sorun olarak belirtilmiştir. Mesleki açık öğretim öğrencilere materyal olarak öğrencilere kitap imkânı sunmaktadır ancak öğrenciler kitapların kendilerine geç ulaşmasının sorun olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bir öğrenci bu duruma şu şekilde dikkat çekmektedir:

ÖK8: Şey... kitap sorunu mesela kitap. Sınava giriyoruz ya dışardan. Oraya giderken mesela kitap bizim elimize gelmiyor, çalışacağımız kitap.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde mesleki açık öğretim lisesinde görev yapan öğretmen/yöneticiler ve bu liselerde öğrenim gören öğrencilerden elde edilen bulgulardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Tüm bu süreçten elde edilen sonuçlar doğrultusunda mesleki açık öğretim sistemiyle ilgili tartışmalar ışığında öneriler verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmada mesleki açık öğretim programı Hammond değerlendirme modeli doğrultusunda, öğretim boyutunda organizasyon, içerik, yöntem ve imkân alt boyutları kapsamında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda dört araştırma sorusuna yanıt aranmış ve ulaşılan sonuçlar yorumlanarak açıklanmıştır.

5.1.1. Organizasyon boyutuna ilişkin sonuçlar

Mesleki açık öğretim liseleri uzaktan öğretim teknolojilerinden faydalananarak öğretim veren eğitim kurumlarıdır. Mesleki açık öğretim hizmetleri ise merkezi sistemle yürütülmektedir ve bu liselerde müdür, müdür yardımcısı, öğretmen ve diğer personel görev almaktadır. Bu görevliler aynı zamanda yüz yüze eğitim verilen okulda görev alan kişilerden oluşmaktadır. Mesleki açık öğretimde görev yapan öğretmen/yöneticilerin aynı zamanda örgün eğitimde görev almaları zaman zaman sorunlara sebep olmaktadır. Öğretmenler örgün eğitimin hemen ardından mesleki açık öğretimde derslere girdiklerinde bu durumun derslerin etkililiğini azaltmakta ve verimini düşürmektedir.

Mesleki açık öğretim liselerinde ders geçme ve kredi sistemi uygulanmaktadır. Programlar, ortak, alan ve seçmeli derslerden oluşmaktadır. Öğretim yılı birbirinden bağımsız dönemlerden oluşmaktadır. Lisenin öğrenim süresi sekiz dönemdir. Mesleki açık öğretim lisesinde endüstri meslek lisesi, kız meslek lisesi, ticaret meslek lisesi ve imam hatip lisesi programları bulunmaktadır. Program çeşitliliğinin olması öğrenciler açısından programın olumlu yönlerinden birini oluşturmaktadır.

Mesleki açık öğretimde yüz yüze eğitim bulunmaktadır. Meslek dersleri örgün eğitim kurumlarında yüz yüze yapılmaktadır. Yüz yüze eğitimin olması öğrencilerin okuldan kopmamalarını ve öğrenimlerine devam etmede öğrencilere motivasyon sağladığı görülmektedir. Lisede uygulama dersi, işletmelerde beceri eğitimi olarak verilmektedir. Eğer uygun işletme bulunamazsa okul/kurum atölyelerinde uygulamalı

olarak da yapılabilmektedir. Uygulamalı alan derslerinin eğitimini okulda gören öğrenciler, meslek liselerinde en az yapılması gereken süre kadar staj çalışması yapmak zorundadırlar. Mesleki açık öğretimde açık liselerden farklı olarak mesleki becerilerin kazanılmasında önemli rol oynayan uygulamaları derslerin olması ve staj, işletmede beceri eğitimi verilmesi programın önemli avantajlarından biridir.

Mesleki açık öğretim yönetmeliğine göre yüz yüze eğitim yapılan okul/kurum müdürlüklerinin görevleri arasında okulun imkânlarını ve çevrenin ihtiyaçlarını dikkate alarak, yüz yüze eğitim yapabileceği bölüm ve kontenjanları millî eğitim müdürlüklerine bildirmek yer almaktadır. Ancak bu bölümlerin açılırken sadece okulun imkânları değil öğrencilerin istekleri ve de ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda bölümlerin açılması gerekmektedir. Ayrıca yüz yüze eğitim yapılan okul/kurum müdürlüklerinin görevleri arasında açık öğretim bürolarından gönderilen liste ve çizelgelere göre yüz yüze eğitimde okutulacak meslek derslerini belirlemek, yüz yüze eğitim gören öğrencilerle ilgili ders geçme defteri, devam- devamsızlık defteri ile benzeri defter ve çizelgeleri tutmak, dönem sonunda öğrencilerin yüz yüze eğitime ait başarı durumlarını gösteren listeleri okulunda ilân etmek, yüz yüze eğitimi tamamlayan öğrencilere mesleki eğitimi tamamlama belgesi ve başarı durum belgesi düzenleyerek ders geçme defterinin bir örneği ile birlikte açık öğretim bürolarına göndermek, herhangi bir nedenle yüz yüze eğitimle ilişkisi kesilen öğrencileri, açık öğretim bürolarına bildirmek gibi görevler yer almaktadır (Mesleki açık öğretim yönetmeliği, 2005). Ancak tüm bu görevlerin örgün eğitimde de görev alan yöneticilerin yürütmesinde zaman zaman sorunlar yaşanmaktadır. Bunların mesleki açık öğretime özgü okulların kurulması ve burada görev yapan tüm yetkililerin sadece burada görev yapıyor olması bu sorunun çözümünde önemli görülmektedir.

Araştırmada öğretim/organizasyon boyutunda ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında öğrenci ve öğretmen görüşleri teorik derslerin sayı ve nitelikleri konusunda farklılaşmaktadır. Öğrenciler teorik dersleri sayı ve nitelik olarak yetersiz bulurken öğretmenler ise bu konuda teorik dersleri sayı ve nitelik olarak yeterli olduğunu vurgulamışlardır. Teorik derslerin öğrenciler açısından hangi açıdan yetersiz görüldüğünün araştırılması ve bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması önemlidir.

Araştırmada öğretim/organizasyon boyutunda ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında uygulama derslerinin sayı ve nitelik olarak yetersizliği dikkat çekmektedir. Mesleki eğitimde uygulama ağırlıklı eğitim önemlidir. Mesleki bilgi ve becerilerin

edinilmesinde uygulama derslerinin niteliğinin alınan eğitimin etkili ve kalıcı olmasında önemi yadsınamaz. Ancak öğretmen/yönetici ve de öğrencilerden elde edilen bulgulara baktığımızda uygulama ders saatlerinin yetersiz olduğu ve ders saatlerinin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Şentürk (2009) "Mesleki açık öğretim lisesi bilişim teknolojileri alanında verilen eğitimin etkililiğine yönelik öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi." isimli çalışmasında da uygulama ders saatlerinin artırılması yönünde benzer bulgulara ulaşmıştır. Yavuz (2014) de "Mesleki Açık Öğretim Lisesi Öğrencilerinin Sunulan Hizmetlerin Etkililiği Konusunda Görüşleri ve Motivasyon Düzeyleri" isimli çalışmasında yüz yüze eğitim hizmetleri ile ilgili yüz yüze eğitim ders saatlerinin artırılması yönünde bir sonuca ulaşmıştır.

Organizasyon boyutunda dikkat çeken bir diğer sonuç derslere devam/devamsızlık konusunda yaşanan sorunlardır. Bu konu öğretmenler ve öğrenciler tarafından farklı bakış açısıyla dile getirilmiştir. Hem öğretmen/yöneticiler hem de öğrenciler derslere devam zorunluluğunun olmasını ve de yüz yüze derslere devamsızlık yapılmasını bir sorun olarak belirtmişlerdir. Öğretmenler mesleki açık öğretimin açık öğretimle karıştırıldığını, bu yüzden öğrencilerin, yüz yüze eğitime devam etme zorunluluğu yokmuş gibi bir algıları olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca mesleki açık öğretimde öğrenim gören öğrencilerin çoğunluğunun çalışan öğrencilerden oluşması derse devam konusunda sıkıntı yaşayabilmelerine neden olduğu düşünülmektedir. Öğrenciler derslerin iş çıkış saatleri ile çakıştığını, özellikle vardiya sisteminde çalışan öğrencilerin derslere katılım sağlama konusunda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Mesleki eğitimde uygulamanın önemli olması ve derse katılımın mesleki becerilerin edinilmesinde önemli olduğu düşünülürse bu sorunun programın önemli sorunlarından olduğu ve çözümünün hem öğretmen/yönetici hem de öğrenciler için önemli olduğu görülmektedir. Derslerin gün ve saatlerinde yaşanan sorunlar da devamsızlık konusunda problem yaşanmasına sebep olan etkenlerdendir. Öğretmenler açısından bakıldığında, öğretmenler örgün eğitimde de görev aldıklarını, oradaki dersleri tamamladıktan sonra hemen ardından akşamları mesleki açık öğretimde derse girmelerinin sorun olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler, örgün eğitimden sonra yorgun olabildiklerini ve bunun da derslerin verimli işlenmesini olumsuz yönde etkileyebildiğini belirtmişlerdir. Derslerin gün ve saatleri, öğrenciler açısından da sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler yüz yüze eğitim almadıkları gün ve saatlerde bir işte çalıştıklarını ancak derslerin gün ve saatlerinin çalışma takvimlerine uymayabildiği,

bunun da hem işlerine hem de okula olumsuz yansıdığını dile getirmişlerdir. Yüz yüze eğitim derslerinin genel olarak akşam saatlerinde yapılması da kadın öğrenciler için sorun oluşturabilmektedir. Ayrıca örgün eğitimden sonra güvenlik görevlisi okulda bulunmamaktadır ve bu da güvenlik sorunlarına da sebep olabilmektedir. Bu zaman dilimlerinde okul güvenliğinin yeterince sağlanması gerekmektedir. Derslerin gün ve saatlerinin öğretmen ve öğrenci görüşleri alınarak yeniden düzenlenmesi de büyük oranda devam/devamsızlık konusunda yaşanan problemleri çözmeye yardımcı olacaktır. Soylu (2014) da araştırmasında yüz yüze eğitimde zaman zaman, (genelde hafta sonu ve mesai saatleri dışında verilen eğitimden kaynaklı) güvenliğin yeterince sağlanamadığı ve bu yüzden sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşmıştır. Soylu (2014) araştırmasında ayrıca öğrencilerin çoğunluğu yüz yüze verilen derslere devam konusunda sorun yaşadığı ve de ders saatlerinin de eğitimlerini olumsuz etkilediği yönünde sonuçlara ulaşmıştır. Şentürk (2009) da mesleki açık öğretim liseleriyle gerçekleştirdiği araştırmasında ders saat ve günlerinin düzenlenmesi gerektiği ve devamsızlık konusunda sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer bulgulara Yavuz (2014) de mesleki açık öğretim liselerinde gerçekleştirdiği çalışmada da ders saatleri ve devamsızlık konusunda sorun yaşanıldığı görülmektedir. Sarıhan 2010 yılında yaptığı "Mesleki açık öğretim lisesindeki öğrenci hizmetlerinin etkililiği konusunda öğrenci görüşleri (Ankara ili örneği)." çalışmasında "ders saatlerinin uygun olmadığı" bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırmada hem öğretmen/yöneticiler hem de öğrenciler merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olmamasını bir sorun olarak belirtilmişlerdir. Mesleki açık öğretim liseleri Ankara'da bulunan merkezden yönetilmektedir. Yerelde ise öğrenciler öğrenim gördükleri örgün mesleki eğitim kurumunda mesleki açık öğretimden sorumlu müdür yardımcılarında bu konuda danışmanlık almaktadır. Ancak araştırmada öğretmen/yöneticiler, kendilerinin de bu konuda yetersiz kalabildiklerini ve illerde mesleki açık öğretime özgü büroların olmasının hem öğrenciler hem de kendileri için problemlerin çözümünde etkili ve hızlı bir çözüm olacağını belirtmişlerdir. Bu sorun öğretmen/yöneticilerle ve öğrencilerle yapılan görüşmeler ve raporlardan da elde edilen bir sorundur. Kişilerin bulundukları ilde başvurabilecekleri merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olması öğrencilerin sorunlarını daha hızlı ve etkili çözmelerinde yardımcı olacağı gibi, mesleki açık öğretimden sorumlu yetkili müdür yardımcılarının da iş yükünü hafifletecektir. Çünkü mesleki açık öğretimle ilgili sorunların çözümünde

danışman olarak, yalnızca mesleki açık öğretimden sorumlu müdür yardımcıları bulunmaktadır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin her türlü problemiyle de bu kişiler ilgilenmektedir. Yapılan görüşmeler ve raporlardan elde edilen veriler ışığında da yetkili müdür yardımcılarının zaman zaman zora düştükleri, kendilerinin de her türlü problemlerini danışabilecekleri kendi illerinde bulunan bir büroya ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Her ile, o ilde bulunan mesleki açık öğretim liseleriyle ilgilenen genel büroların açılması hem öğrenciler hem de idareciler açısından büyük kolaylık sağlayacaktır.

Mesleki açık öğretim yüz yüze derslerinin örgün okullarda verilmesi ve kendisine özgü okulları bulunmaması hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından dile getirilen sorunlar arasında yer almaktadır. Mesleki açık öğretimde yüz yüze dersler örgün eğitimin de yapıldığı okullarda, kurumların kararları doğrultusunda örgün eğitimden sonra akşam saatlerinde ya da hafta sonları yapılabilmektedir. Öğretmenler mesleki açık öğretimin kendine özgü okulları olmasını ve orada görev yapan öğretmenlerin de sadece o okulda görev yapmalarını böylece daha verimli ve etkili eğitim gerçekleşeceği yönünde fikir belirtmişlerdir. Mesleki açık öğretime özgü okulların olması sistemin uygulanmasında daha etkin rol oynayacaktır.

5.1.2. İçerik boyutuna ilişkin sonuçlar

Araştırmada içerik boyutunda elde edilen sonuçlardan biri derslerde öğrencilere öğrenim görülen meslek alanıyla ilgili nitelikli bilgi ve beceriler kazandırılmasıdır. Hem öğretmen/yöneticiler hem de öğrenciler öğrenim görülen alanda görülen meslek alanıyla ilgili nitelikli bilgi ve beceriler kazandırıldığını düşünmektedirler. Mesleki eğitimin amaçlarından biri de öğrenim görülen alandaki gerekli mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılması olduğu düşünüldüğünde bu araştırma kapsamında elde edilen sonuca göre mesleki açık öğretimin bu amaca ulaştığı söylenebilir.

Öğretmen/yönetici ve öğrencilerden elde edilen bulgular sonucunda mesleki açık öğretimde yer alan derslerin içeriğinin mesleği öğrenmek için yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca seçmeli derslerin de öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda gelişimlerine katkı sağladığı görüşü hakimdir. Buna ek olarak programdaki ders içerikleri ders dışı etkinliklerle desteklenmektedir. Mesleki açık öğretimde uzaktan eğitim ile alınan dersler ile yüz yüze eğitimle alınan derslerin birbirini desteklemesi önemlidir. Öğrenim görülen alanda seçmeli derslerin de uygulamalı derslerle bütünlük

oluşturması programın verimini artırmada faydalı olacaktır. Ayrıca derslerin ders dışı etkinliklerle desteklenmesi de programa olumlu yönde etki edecektir. Sarihan, (2010) da çalışmasında yüz yüze verilen eğitimin içeriğinin mesleği öğrenmek için yeterliği konusunda benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırma sonuçlarından biri de derslerin, meslek alanındaki güncel gelişmeleri kapsamıdır. Mesleki eğitimin gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlaması, teknoloji, ekonomi ve işgücü piyasasındaki gelişmeleri ve değişimleri izlemesi gerekmektedir. Programların ve ders içeriklerinin de bu sürece uyum sağlamaları ve işler hale gelmeleri önemlidir. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlardan bir diğeri ders içeriklerinin, öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmesidir. Ders içeriklerinin öğrenci seviyesine ve hazırbulunuşluğuna uygun şekilde düzenlenmesi önemlidir. Öğrenciye uygunluk ilkesinin temel alınması öğretimde önemli bir unsurdur. Öğretim uygulamalarında, öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesi, bireysel ve gelişimsel özelliklerini, ilgilerini, yeteneklerini, ihtiyaçlarını, psikolojik özelliklerini göz önünde bulundurmak öğretim ilkelerinden biridir.

Ders içerikleri, öğrencilerin iş dünyasına giriş için hazırlanabilmesine katkı sağlamalıdır. Bu araştırmada da bu imkânın öğrencilere sunulduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanda iş bulabilmelerinde önemli olan mesleki bilgilerin verilmesi, mesleki eğitim amacına ulaşmasında önemlidir. Ayrıca araştırmada ulaşılan sonuca göre ders içeriklerinde gelecekte mesleki açıdan işlev görececek bilgiler kazandırılmaktadır. Mesleki hayata geçildiğinde eğer işlevsel bilgiler edinilmediyse, ilgili meslek alanında başarılı olmak zor olacaktır. Öğrenim görülen alanda, derslerin işlenişinde meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimler dikkate alınmalıdır. Bunlar derslerin işlevsel olmasında, uygulamada, iş alanında ve mesleki yaşamda başarılı olabilmek için gereklidir. Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara bakıldığında mesleki açık öğretimin bu amaçlara ulaştığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlardan biri de öğretim programlarının içeriğinin öğrenci seviyesine uygun olmaması ve öğretim programlarının güncel olmamasıdır. Mesleki açık öğretimde örgün eğitimde uygulanan öğretim programları uygulanmaktadır. Ancak öğretmenler örgün ile mesleki açık öğretime gelen öğrenci arasında fark olduğu belirterek, öğretmenler öncelikle öğrenci profiline dikkat çekmişlerdir. Hem anketlerden hem yapılan görüşmelerden hem de araştırma raporlarından elde edilen sonuçlarda da bu soruna vurgu yapılmıştır. Öğrenci profilinin

incelenerek öğretim programlarının bu yönde güncellenmesi gerektiği belirtilmiştir. Mesleki açık öğretime özel, sistemin uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ve de öğrenci profiline uygun programlar oluşturulması öğretimin uygulanmasında hem öğretmen hem de öğrencilere kolaylık sağlayacaktır. Öğretim programlarının hedeflenen başarıya ulaşabilmesi için öğrenci seviyelerine uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca gelişen ve değişen dünya düzeni, ekonomideki ve teknolojiye hızlı gelişimler programların sürekli olarak değerlendirilmesini ve programların güncellenmesini gerektirmektedir. Örgün eğitimdeki programların birebir mesleki açık öğretimde uygulanması, programın bazı yönlerden yetersiz kalmasına sebep olabilmektedir. Bu yüzden mesleki açık öğretim paydaşlarının iyi analiz edilerek yeniden düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Mesleki derslerin yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleşmesi mesleki açık öğretimin olumlu yönlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Açık öğretim liselerinden farklı olarak, mesleki açık öğretimde meslek dersleri, yüz yüze eğitim yoluyla gerçekleşmektedir. Bu da mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılmasında olumlu bir yön olarak programa değer katmaktadır. Öğrenciler yüz yüze eğitim sayesinde eğitim-öğretim ortamından tamamen uzak kalmadıklarını, yüz yüze eğitimin öğrenime devam etme konusunda motivasyonlarını arttırdığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

5.1.3. Yöntem boyutuna ilişkin sonuçlar

Öğrenciler uzaktan eğitimle aldığı derslerin ders kitaplarına mesleki açık öğretim liselerinin resmi internet sitesinden ulaşabilmektedirler. Ayrıca geçmiş dönemde yapılan seçmeli ve ortak derslerin sınavlarına da bu internet sitesinden ulaşabilmektedirler. Ancak öğrencilerin bu materyallere ulaşma yolları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Öğrencilerin bu konuda bilgilendirmeleri gerekmektedir.

Mesleki açık öğretimde sınavlar, uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitim kapsamındaki dersler için ayrı ayrı gerçekleştirilmektedir. Uzaktan eğitim kapsamındaki derslerin sınavları, dönem sonlarında ve sınavları yürütmekle görevli birimce belirlenecek okul veya kurumlarda merkezî sistem ve test yöntemiyle yapılmaktadır. Yüz yüze eğitim uygulamasında öğrenci başarısının değerlendirilmesi; yüz yüze eğitim uygulamasının gerçekleştirildiği örgün eğitim kurumunun tabi olduğu mevzuat çerçevesinde eğitimin yapıldığı okul müdürlüğü tarafından gerçekleştirilir. Mesleki açık öğretimde ölçme ve değerlendirme ders geçme ve kredi esaslarına göre yapılmaktadır (Mesleki açık öğretim

yönetmeliği, 2005). Bu sonuçlara bakıldığında öğrencilerin uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitimde ayrı sistemde sınavlara tabi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin özellikle uzaktan eğitim ile ilgili sınavlar hakkında bilgilendirmeleri sistemin işleyişine ve öğrencilerin başarısına katkıda bulunacaktır.

Araştırma kapsamında yöntem boyutunda ulaşılan sonuçlardan biri ders içeriklerinin, öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmesidir. Öğretmenler konuların anlatımında öğrencilerin konuyu kolay kavramasını sağlayacak, öğrenci seviyesine uygun yöntemler kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca derslerde, bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmektedir. Öğrenciler de bu durumdan memnun olduklarını, dersler işlenirken bireysel farklılıklarının dikkate alındığını ve öğretmenlerin konuyu kavramalarına yardımcı olmak için farklı öğretim yöntemleri kullandıklarını, bu durumun öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve derse olan ilgilerine de katkı sağladığı belirtilmiştir. Araştırmada öğretmenler tarafından, derslerde kullanılan öğretim yöntemlerinin öğrenci seviyesine uygun olması gerektiği vurgulanmıştır. Öğretmenler ders içeriklerinin öğretim programlarının öngördüğü şekilde ve yöntemlerle uygulanamamasından dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sebeple öğretmenler, öğretim yöntemlerini öğrenci seviyelerine uygun şekilde düzenlediklerini ve çeşitlendirdiklerini belirtmişlerdir. Programın uygulanmasında farklı yöntemler geliştirilmesi hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından mesleki bilgi ve becerilerin kazandırılmasında amaca daha kolay ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu sonuç, derslerin öğretim ilkelerinden öğrenciye uygunluk, öğretimin bireyselleştirilmesi ilkelerine uygun olarak işlendiğini göstermektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan bir diğeri ise derslerin işlenişinde öğrenim görülen meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimlerin dikkate alınmasıdır. Mesleki eğitimin öğrenim görülen alanda mesleki bilgi ve becerileri kazandırması beklenmektedir. Ancak bu bilgi ve becerilerin uygulanabilir ve işlevsel olması önemlidir. Derslerin işlenişinde öğrenim görülen alanda meslek alanına yönelik gereksinimlerin dikkate alınması programın etkililiği için önemlidir. Bu sonuç da bize program hakkında olumlu bir sonuç sunmaktadır.

Yöntem boyutunda araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alındığı ortaya çıkmıştır. Okul, yaşam ve iş deneyimleri gibi etkenlerden bağımsız değildir. Bu deneyimlerin derslerin

işlenişinde kullanılması gerçek hayata uygunluk ve işlevsellik ilkelerine uygun öğretimin yapıldığını göstermektedir.

Araştırmada yöntem boyutunda elde edilen sonuçlardan bir diğeri yapılan sınavların bilgi ve becerileri etkili olarak ölçmesidir. Başarıyı ölçmede uygulanan sınavların amacı öğrenim görülen alanda verilen bilgi ve becerilerin kazanılıp kazanılmadığını ortaya koymaktır. Ayrıca dersler kapsamında yapılan sınavlar derslerde işlenen tüm konuları kapsadığı sonucuna da bakıldığında yöntem boyutunda programın olumlu şekilde ilerlediği söylenebilir. Değerlendirme sonuçlarının öğretimi geliştirmek için kullanıldığı ve değerlendirme sonuçlarının düzenli olarak öğrencilerle paylaşıldığı sonucu da bu durumu destekler sonuçlar ortaya koymaktadır. Ancak elde edilen sonuçlara göre öğretmenler, örgün eğitimde uygulanan ölçme-değerlendirme yöntemlerinin mesleki açık öğretimde uygulanmasının kendileri için zor olduğunu belirtmişlerdir. Mesleki açık öğretime gelen öğrenci ile örgün öğretimdeki öğrenci profillerinin farklı olduğunu, bu yüzden de öğrenci başarısını ölçmede öğrencilerin seviyesine uygun ölçme ve değerlendirme yapılması gerektiğini ve bu şekilde farklı ölçme-değerlendirme yöntemleri geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Şüphesiz bu yaklaşım öğretimin ve programın etkililiğini artıracaktır.

Yapılan araştırmada yöntem boyutunda derslerin teorik bilgi ile birlikte uygulamalı olarak işlendiği, uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verildiği, ders materyallerinin öğrencilerle paylaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki eğitimde teorik bilgi ile uygulamanın bütün olması, öğrenimin etkililiğini arttırmada önemlidir. Ayrıca öğrencilere uygulama hakkı tanınması, araç-gereçleri kullanma imkânı tanınması ve kullanımının öğretilmesi mesleki eğitimde oldukça önemli ve etkilidir. Sarıhan (2010) da mesleki açık öğretimle ilgili gerçekleştirdiği çalışmasında, bu sonucu destekler yönde öğrencilere uygulama derslerinde makine ve araç-gereçleri kullanma fırsatı verildiği ve bunların nasıl kullanılacağına anlatıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçlar öğretim ilkelerinden etkin katılım yaparak, yaşayarak öğrenme ilkesiyle de örtüşmektedir.

5.1.4. İmkân boyutuna ilişkin sonuçlar

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan biri uygulamalı dersler için okulda uygun makine ve araç-gereçler mevcut olduğu ve okulun sahip olduğu alt yapı olanakları (sınıf, laboratuvar, atölye, dinlenme ortamları vb.) yeterli olmasıdır. Araştırmada hem

öğretmenler hem öğrenciler tarafından bu konuda olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Ancak öğretmenler araç-gereçlerin, atölyelerin vb. donanımların gelişen ve değişen teknolojiye uygun olarak yenilenmesi gerektiği gerektiğini de belirtmişlerdir. Bilindiği üzere mesleki eğitimin en önemli yönlerinden biri uygulama ağırlıklı olması ve beceri eğitime dayanmasıdır. Bu uygulamalar için gerekli araç, gereç, işlik, laboratuvar vb. gerekli olan donanımların yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Bu donanımların yeterli olması eğitimi daha etkili ve verimli hale getirecektir. Ayrıca bu donanımların günümüz teknolojisi ve gereksinimlerine uygun olarak gerekli yeniliklerin ve geliştirmelerin yapılması da gerekmektedir. Tüm bunlar öğrencilerin mesleki gelişimi ve öğrenim gördükleri meslek alanında becerilerini geliştirmeleri için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu donanımların yeterli olması programın amaçlarına ulaşmasında etkili olacaktır ancak bu donanımların geliştirilmesi ve yenilenmesi gerekmektedir. Bu sonuçları destekler bulgular Soylu'nun 2014 yılında mesleki açık öğretim liselerinde gerçekleştirdiği çalışmasında da ortaya çıkmıştır.

Araştırmada uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç-gereçleri kullanma fırsatı verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, öğrencilerin beceri eğitiminde uygulamanın önemli olduğunu, öğrencilere makine ve araç-gereçleri kullanma fırsatı sunmanın öğrenimin etkililiğini arttırdığını belirtmişlerdir. Öğrenciler de derslerde kendilerine makine ve araç-gereçleri kullanma fırsatı sunulmasının mesleği öğrenmede motivasyonlarını arttırdığını ve öğrenme kolaylığı sağladığını belirtmişlerdir.

İmkân boyutunda araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç, işletmede beceri eğitimi ve staj uygulamalarının olmasıdır. Bu konuda öğretmenler ve öğrenciler olumlu yönde görüş bildirmişlerdir. Öğrenciler staj uygulaması olmasının ve işletmede beceri eğitimi almanın, öğrenim görülen alanda edinilen teorik bilgileri uygulama ve mesleki tecrübe edinmeleri için önemli bir imkân olduğunu belirtmişlerdir. Mesleki eğitimde mesleki tecrübe edinmenin en önemli yolu staj uygulamaları ve işletmede beceri eğitimi olduğu düşünülürse bu sonuç programın önemli bir yönünü ortaya çıkarmaktadır.

Hem öğretmenler hem de öğrenciler, mesleki açık öğretimin öğrencilere sunduğu önemli fırsatlardan biri olarak "çalışırken öğrenim görme imkânı sunması" olarak vurgulamıştır. Mesleki açık öğretimde, öğrenim gören bireylerin birçoğu çalışmak zorunda kaldıkları için öğrenimlerini yarıda bıraktıklarını, bu yüzden de mesleki açık öğretimin kendilerine böyle bir imkân sunmasını, öğrenimlerini tamamlamaları için

önemli bir fırsat olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Günümüz şartlarında çalışırken öğrenimi devam ettirebilmek önemli bir fırsattır. Sözer, (2017) de mesleki açık öğretim liseleri ile ilgili çalışmasında çalışırken öğrenim görme imkânının olmasının programın olumlu yönü olarak, bu sonucu destekler sonuçlara ulaşmıştır.

Bu araştırmada imkân boyutunda ulaşılan önemli ve dikkat çeken sonuçlardan biri de mesleki açık öğretimin, örgün eğitimi devamsızlık, sağlık sorunları, ekonomik sorunlar, kişisel sebepler çeşitli sebeplerle yarıda bırakmış, tamamlayamamış kişilere ikinci bir şans ve alternatif sunmasıdır. Bir şekilde örgün öğretim dışında kamış bireylere bu imkânın sunulması programın önemli artılarından biridir. Sözer, (2017) de mesleki açık öğretim liseleri ile ilgili çalışmasında, mesleki açık öğretimin yarım kalan öğrenimi tamamlamak için fırsat olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlardan biri olan mesleki açık öğretime kayıt olabilmek için yaş sınırının bulunmaması da bu boyutun etkisini arttırmaktadır. Bireyler yarım kalan eğitimlerini yaş sınırına takılmadan tamamlayabilmektedirler.

Araştırmada imkân boyutunda ulaşılan sonuçlardan biri de rehberlik hizmetlerinin önemli olması ancak rehberlik hizmetlerinin yetersiz olmasıdır. Rehberlik hizmetlerinin eğitim-öğretim için önemi yadsınamaz. Öğrencilerin rehberlik alabileceği birimlerin olması sistemdeki öğrencilerin problemlerine çözüm bulmalarında yardımcı olacağı gibi, mesleki yönlendirme gibi önemli konularda da yeni bakış açıları kazanmalarını sağlayacaktır. Öğrenciler mesleki açık öğretim sistemini daha iyi tanıdıklarında öğrenciler için mesleki açık öğretim sadece lise diploması sahibi olma yolu değil, kendini geliştirme, iş imkânları yaratma, meslek yüksek okullarına geçiş yolu, meslek edinimi gibi mesleki açık öğretimin önemli yönlerine daha fazla yönelmelerini sağlayacaktır. Bu sonuçtan yola çıkarak mesleki eğitimde rehberlik hizmetlerinin yeterliği artırılmalı ve etkinliği sağlanmalıdır.

Mesleki eğitimde iş imkânı sağlanması için okul-sanayi iş birliğinin yeterli olması gerekmektedir. Ancak araştırmada ulaşılan sonuçlarda okul-sanayi iş birliğinin yeterli olmadığı görülmüştür. Mesleki eğitimde okul-sanayi iş birliğinin artırılması gerekmektedir. Şentürk (2009) de mesleki açık öğretim ile ilgili araştırmasında okul-sanayi iş birliğinin sağlanmadığı yönünde sonuca ulaşmıştır.

Eğitimin kişilere sunduğu imkânlardan biri de bireylerin sosyo-ekonomik olarak topluma kazandırılması ve bireylere kıdem, statü sahibi olma imkânı vermesidir. Bu araştırmada da mesleki açık öğretimin sunduğu imkânlar arasında bireylerin sosyo-

ekonomik olarak topluma kazandırılması ve bireylere kıdem, statü sahibi olma yer almaktadır. Bu sonuç mesleki açık öğretimin önemli bir yönünü göstermektedir.

İmkân boyutunda mesleki açık öğretim programıyla ilgili ulaşılan bir diğer sonuç ise kişilere lise diploması sahibi olabilme imkânı sunması ve öğrencilerin örgün eğitimdeki öğrencilerle eşit fırsatlara sahip olmalarıdır. Mesleki açık öğretim lise diploması alan öğrenciler bu diplomayla örgündeki öğrencilerle eşit imkânlara sahiptir. Bireyler bu sayede yükseköğrenime başvurabilir, askeri sınavlara girebilir ya da yukarıda bahsedildiği gibi çalıştıkları işte kıdem, statü sahibi olmaya imkân bulurlar. Bu imkânlar dahilinde ulaşılabilecek sonuç da kişilere meslek sahibi olabilme imkânı tanınmasıdır.

Merkezi sistem sınavları kitaplarının zamanında öğrencilere ulaşmaması imkân boyutunda ulaşılan sonuçlardan biridir. Öğrenciler merkezi sistem kitaplarının zamanında ellerine ulaşmamasını bir problem olarak görmektedir. Bu konuda sorunun kaynağı öğrenilerek sorunun çözümü bulunması öğrenciler açısından olumlu sonuçlar verecektir. Soylu (2014), Yavuz (2014) ve Şentürk (2009) da mesleki açık öğretimle ilgili araştırmalarında, ders kitaplarının ellerine geç ulaşması, ulaşmakta zorluk çektikleri yönünde bu sonucu destekler bulgulara ulaşmışlardır. Bu durumun her üç araştırmada da vurgulanması sorunun öğrenciler için önemli olduğunu ve olumsuz sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde uygulamaya yönelik önerilere ve ileriye dönük çalışmalar için önerilere yer verilmiştir.

5.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler

Mesleki açık öğretim programının güçlü yönlerinin uygulamada amacına ulaşması, yetersiz yönlerinin iyileştirilmesi, işleyişteki yetersizliklerin giderilmesi, güçlü yönlerinin devamının sağlanması için öneriler:

5.2.1.1. *Organizasyon boyutunda uygulamaya yönelik öneriler*

Mesleki açık öğretimin dezavantajlı gruplar, belirli yaş üstü bireyler, farklı alanlarda beceri kazanmak isteyen, halihazırda yaptıkları işleriyle ilgili statü sahibi olmak isteyenler gibi kişilere yönelerek ihtiyaç gruplarına daha fazla hitap etmelidir. Özellikle, ülkemizdeki dezavantajlı grupların eğitime eşit oranda katılımlarının sağlanması ve eğitime katılımı yaşadıkları sorunların araştırılarak, mesleki açık öğretimin bu engelleri en aza indirmesi sağlanmalıdır. Mesleki açık öğretimin dezavantajlı gruplar için sahip olduğu potansiyelin geliştirilmesi gerekmektedir.

Mesleki açık öğretimin kendine özgü okulları ve öğretmenleri olmalıdır. Böylece verilen eğitimin etkililiği ve verimliliği hem öğretmen/yönetici hem de öğrenciler tarafından artacaktır. Ayrıca mesleki açık öğretim bölümleri açılırken, ülkenin hangi alanlarda işgücüne ihtiyaç duyduğu iyi belirlenmeli, bölümler bu veriler doğrultusunda açılmalıdır.

Mesleki açık öğretimin illerde kendine ait bürolarının oluşturulması sistemin daha hızlı ve etkili olmasında, problemlerin hızlı şekilde çözümünde etkili olacaktır. Mesleki açık öğretimde yüz yüze derslere devam/devamsızlık konusunda problemlerin çözümü için sebepler araştırılmalı ve bu konuda çözüm yolları sağlanmalıdır.

Mesleki açık öğretimde uygulamalı ders saatlerinin artırılması mesleki becerilerin kazandırılmasında etkili olacaktır. Mesleki eğitimde bilgi ve becerinin bütün olduğu, işlevsel bir mesleki eğitim için uygulama eğitimin önemli olduğu unutulmamalıdır. Uygulamalı ders saatlerinin artırılması mesleki açık öğretimin yüz yüze eğitim boyutundaki etkililiğini artırmada faydalı olacaktır.

Mesleki eğitimde görev yapan öğretmenlerin de mesleki açık öğretimin daha etkili ve verimli olmasında etkili olabilecek hizmet içi eğitimler verilmelidir. Öğretmenlerin mesleki gelişimleri ve yeterliliklerinin artırılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Kadınların mesleki açık öğretim programının kendilerine kazandıracakları mesleki beceri ve diploma dışında da ev ekonomisine katkı, ekonomik özgürlük gibi birçok katkı sağlayacağı, ayrıca tam gün öğrenim görmedikleri için de arta kalan zamanda hayatlarını devam ettirmek için gerekli şartlara da sahip olabilecekleri konusunda bilinçlendirilmelidir.

5.2.1.2. İçerik boyutunda uygulamaya yönelik öneriler

Ders içerikleri öğrenci seviyesine uygun olarak ve öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştıracak biçimde yeniden düzenlenmelidir. Dersler meslek alanındaki güncel gelişmeleri kapsamalıdır ve ders içerikleri, öğrencilerin iş dünyasına giriş için hazırlanabilmesine katkı sağlayacak şekilde yapılandırılmalıdır. Ders içeriklerinde öğrencilere, mesleki açıdan işlev görececek bilgiler kazandırılmalıdır.

Hızla gelişen ve değişen teknoloji her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişimlere yol açmaktadır. Özellikle mesleki alanda teknolojinin etkisi büyüktür. Bu değişim ve gelişim ekonomiyi ve mevcut iş piyasalarını da etkilemektedir. Bu yüzden, mesleki eğitim programlarının işgücü piyasalarının mevcut ve gelecek ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde güncellenmesi gerekmektedir. Ders içerikleri ve uygulamaların günümüzdeki gelişmeleri, yenilikleri kapsamasına önem verilmeli ve ihtiyaçlar ve iş hayatının talepleri doğrultusunda gözden geçirilerek yeniden düzenlenmelidir.

Mesleki açık öğretim programlarının içeriği örgün eğitimden farklı olarak yeniden düzenlenmelidir.

5.2.1.3. Yöntem boyutunda uygulamaya yönelik öneriler

Derslerde, bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmelidir. Öğrencilere mesleki açık öğretime özgü yönelik ölçme ve değerlendirme sistemi oluşturulmalıdır. Uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmelidir. Mesleki eğitimin etkili ve verimli olmasında uygulama önemli rol oynamaktadır. Ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmalı ve öğrencilere ders materyallerine ulaşım kolaylığı sağlanmalı ve bu materyallere ulaşım yolları hakkında daha fazla bilgilendirme yapılmalıdır.

5.2.1.4. İmkân boyutunda uygulamaya yönelik öneriler

Mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun programlara devam etmeleri için mesleki danışmanlık yapılması gerekmektedir.

Mesleki eğitim için önemli olan araç-gereç, materyal, laboratuvar, işlik gibi donanımların günümüz teknolojilerine uygun olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Mesleki açık öğretimde öğrenim gören öğrencilerin yüz yüze eğitimden artı kalan zamanda çalışmaları teşvik edilmeli ve çalışma alanlarının öğrenim gördükleri alanda olması için iş olanakları sağlanması gerekmektedir.

Her öğrenciye eşit derecede uygulama ve araç, gereçleri kullanma şansının verilmesi gerekmektedir. Uzaktan eğitim kitapları ve materyalleri hakkında öğrenciler bilgilendirilmelidir. Kitapların öğrencilerin sınavlardan önce erişimleri sağlanmalı ayrıca öğrencilerin öğretim materyallerine ulaşımı hakkında bilgi eksikliği giderilmelidir.

İşletmelerde beceri eğitimi ve staj eğitiminin niteliğini arttırmak adına gerekli önlemler alınmalıdır. Mesleki açık öğretim mezunlarının istihdam edilebilirlikleri ve istihdam alanlarının genişletilmesi gerekmektedir.

5.2.2. İleriye dönük çalışmalar için öneriler

Mesleki açık öğretim programının uygulamada daha etkili olması, işleyişteki yetersizliklerin giderilmesi, güçlü yönlerinin devamının sağlanması için sistemin ihtiyaçlarının iyi analiz edilmesi ve bu alanda daha fazla çalışma yapılmasıyla mümkün olabilir. İncelendiğinde mesleki açık öğretim ile ilgili yapılmış çalışmaların sayısı diğer alanlara kıyasla oldukça az bulunmaktadır. Bu alanla ilgili çalışmaların çoğaltılarak, mesleki açık öğretimin hem önemi ortaya çıkartılabilir hem de sistemin daha iyi hale gelmesinde katkıda bulunulabilir. Bu çalışmada mesleki açık öğretim programı genel olarak incelenmiştir. Yapılacak çalışmalarda sistemdeki diğer boyutlara odaklanılabilir. Mesleki açık öğretim sistemi içerisindeki belirli bölümlere yönelik program değerlendirme ya da sistemin işleyişine yönelik farklı çalışmalar yapılabilir. Bilindiği gibi mesleki açık öğretimde programlar örgün eğitimle aynı öğretim programlarını uygulamaktadırlar. Meslek dersleri yüz yüze alınırken, kültür dersleri uzaktan eğitim ile verilmektedir. Buradan yola çıkarak mesleki açık öğretim alanlarının programları incelenebilir. Örgün eğitim ile arasındaki farklar ortaya konabilir. Sistemin uzaktan

eğitim ve yüz yüze eğitim boyutları tek tek ele alınabilir. Diğer illerde de benzer çalışmalar yapılarak mesleki açık ğretim sisteminin ülke genelindeki durumu ortaya konabilir. Tüm bu çalışmalar araştırmada vurgulanan mesleki açık öğretimin kişilerin hayatına ve ülke ekonomisine katılımına katkısı göz önünde bulundurulursa büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, O. C. (2011). *Türk eğitim tarihi*. Bölüm Adı: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim. Editör: M. Sağlam. Bölüm Sayfaları: 153-176. Yayın Yeri: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını.
- Adıgüzel, O. C. (2016). *Eğitim programlarının geliştirilmesinde ihtiyaç analizi el kitabı*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Adıgüzel, M. U. (2016). *Öğrencilerin mesleki açık öğretim lisesini seçme nedenleri (Kayseri ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi.
- Adıgüzel, O. C. (2014). Türkiye'nin demografik özellikleri doğrultusunda informal öğrenmelerin sertifikasyonuna yönelik gereksinimin analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Eğitim Özel Sayısı*, 15-24.
- Alkan, C. Doğan, H. ve Sezgin, İ. (1998). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Alkım Yayınları: İstanbul.
- Altay, B. (2018). *Dokuzuncu sınıf İngilizce öğretim programının Hammond küp modeli ile değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, S. (2013). *Ceza infaz kurumlarında verilen mesleki eğitimlerin hükümlü istihdamına katkısı ve bir uygulama örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balaban, Ö. ve Özen, S. (2015). Ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülerin eğitim faaliyetlerine ilişkin algıları: T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. Cilt 6, Sayı 1, Sayfa: 37-52.
- Bedel, Y. (2006). *Açık öğretim lisesi mesleki açık öğretim programı akademik danışmanlık hizmetlerinin etkililiğinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Creswell, J. W. ve Plano, C. V. (2007). *Designing and conducting mixed method approaches*. London: Sage publications.

- Çarkçı, Ş. (2011). *Engellilerin mesleki eğitimi ve istihdamı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, S. (2005) *Kız meslek lisesi açık lise programı uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri (Elazığ, Malatya ve Diyarbakır illeri örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, İ. (2016). *Engellilerin mesleki eğitimi ve istihdamı kapsamında İşkur'un rolü ve etkinliği*. Uzmanlık Tezi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Demiray, E. (2013). Uzaktan eğitim ve kadın eğitiminde uzaktan eğitimin önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 2146-9199.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2012). *Eğitim bilimine giriş*. Pegem Akademi: Ankara.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme, kuramdan uygulamaya*. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Doğan, H., Alkan, C. ve Sezgin, İ. (1980). Mesleki ve teknik eğitim prensipleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*: Ankara.
- Doğan, H. (1983). Mesleki ve teknik eğitimin ilkeleri ve gelişmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 167-181.
- Erdem, A. R. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Editör: Ruhi Sarpkaya. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Eser, Y. (2011). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarının Hammond modeliyle değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hammond, R. L. (1967). Evaluation at the local level. Adress to the Miller Committee for the National Study of ESEA Title III. ERIC, ED016547.

- Hunkins, F. P., ve Ornstein, A. C. (2016). *Curriculum: Foundations, principles, and issues*. Pearson Education.
- İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kamer, V. K., (2015). Hükümlülerin topluma kazandırılmasında meslek eğitimi ve hükümlülerin çalışmaları –işyurtları. *Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi*. Yıl :2- Sayı.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1990). Mesleki ve teknik eğitim araştırma ve geliştirme merkezi. *Örgün ve Yaygın Mesleki-Teknik Öğretim Kurumları Tanıtıcı El Kitabı*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2005). *Mesleki ve teknik eğitim tarihçesi*. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi: Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2019). *Geçmişten günümüze fotoğraflarla meslekî ve teknik eğitim 11. yy- 21. yy*. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No: 5. Mart 2019: Ankara.
- Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (2017). *Curriculum--foundations, principles, and issues*. Pearson Education.
- Özüdoğru, F. ve Adıgüzel, O. C. (2016). Aydınlatıcı program değerlendirme modeli. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(5 (Özel Sayı)), 25-34.
- Özkahveci, Ö. (2001). *Açık öğretim lisesi mesleki açık öğretim programı öğrencileri ile kız meslek liseleri öğrencilerinin akademik başarılarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Sanders, James R. ve Nafziger, Dean H. (1976). *A Basis for, Determining the Adequacy of Evaluation Designs*.
- Sarıhan, Ş. (2010). *Mesleki açık öğretim lisesindeki öğrenci hizmetlerinin etkililiği konusunda öğrenci görüşleri (Ankara İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

- Sipahi, K. B. (2019). *Mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik algıladıkları engeller ile tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Soylu, S. (2014). *Mesleki açık öğretim lisesi muhasebe eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2015). *Örnekleriyle eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, Y. (2017). Mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin örgün eğitim dışında olma nedenlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. Dicle Üniversitesi, *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 30, 493-507.
- Şentürk, E. (2009). *Mesleki açık öğretim lisesi bilişim teknolojileri alanında verilen eğitimin etkililiğine yönelik öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, A. (1999). *Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması*. TÜSİAD. Lebib Yalkın Yayınları:İstanbul.
- Taşpınar, M. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Edge Akademi: Ankara.
- Yavuz, H. (2014). *Mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin sunulan hizmetlerin etkililiği konusunda görüşleri ve motivasyon düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi: Ankara.
- Yılmaz, E. (2009). *Açık öğretim lisesi ve mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin insani değer profillerinin karşılaştırılması (İstanbul ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

- Yörük, S., Dikici, A., ve Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye’de mesleki eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 299-312.
- Yüksel, İ. ve Sağlam, M. (2010). *Türkiye için program değerlendirme standartları oluşturma çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Uşun, S. (2016). *Eğitimde program değerlendirme: Süreçler yaklaşımlar ve modeller*. Anı Yayıncılık.
- Ünal, F. (2019). *Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin hak, sorumluluk ve katılımcılık bağlamında vatandaşlık bilincine ilişkin görüşlerinin Hammond modeliyle değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Worthen, Blaine R., James R. Sanders ve Jody L. Fitzpatrick, (2011). *Program evaluation: Alternative approaches and practical guidelines*.
- Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Şubat 2020.
- Mesleki Açık Öğretim Lisesi Yönetmeliği, 2005.
- Mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı (Taslak) 2013-2017. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No:1. Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitimin Görünümü, 2018.
- Milli Eğitim İstatistikleri. Örgün Eğitim, 2018/2019.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Ulusal eğitim istatistikleri veri tabanı, 2018.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. Hane halkı araştırması, 2018.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2019. Uluslararası göç istatistikleri 2018.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Ocak Ayı Bülteni, 2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Mart Ayı Bülteni, 2020.
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, 2013. 25. Genel kurul çalışma raporu.

http-1: <http://maol.meb.gov.tr/www/sayisal-veriler/icerik/15> (Erişim tarihi: 24.03.2020).

http-2: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33705> (Erişim tarihi: 08.04.2020).

EK-1 ÖĞRENCİ ANKET FORMU

Tarih:

ÖĞRETMEN/YÖNETİCİ ANKET GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, “Mesleki Açık Öğretime Yönelik Gereksinimin İncelenerek Mesleki Açık Öğretim Lise Eğitim Programının Bilimsel/İnsancıl Yaklaşımlar Doğrultusunda Değerlendirilmesi” başlıklı bir araştırma çalışması olup sizlerin mesleki açık öğretime yönelik görüşlerinizin, olası sorunlarınızın ve eğitim gereksinimlerinizin incelenmesi amacını taşımaktadır. Çalışma Prof. Dr. Oktay Cem Adıgüzel yürütücülüğünde gerçekleştirilmektedir. Araştırma sonuçları ile mesleki açık öğretim programının geliştirilmesi ve iyileştirilmesine katkı sağlanacaktır.

Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anket formuna İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgiyi vermek zorunda değilsiniz. Anketin kişisel bilgiler ile ilgili diğer sorularına verdiğiniz yanıtlar gizli tutulacaktır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır. İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.

Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm mesleki açık öğretim programına; İkinci bölümde yüz yüze eğitim ile ilgili konulara; Üçüncü bölüm ise kişisel bilgilerine yönelik sorular içermektedir.

Araştırmanın sağlıklı bulgulara ulaşması anketteki ifadelere vereceğiniz cevaplara bağlı olacağından, tüm soruları yanıtlamanız ve yanıtlarınızın gerçek anlamda tutum ve görüşlerinizi yansıtmaları çok önemlidir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı aşağıdaki iletişim bilgilerini kullanarak tarafıma yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı : Sibel Küçükkayhan

Cep Tel: (541) 622 3691

E-mail: kucukkayhans@gmail.com

II. MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM İLE İLGİLİ GENEL GÖRÜŞLER

1. Öğrencilerinizin okullarını bitirdikten sonra eğitim gördükleri meslek alanında iş bulabileceğine inanıyor musunuz?
  - a. ☐ Hepsi iş bulabilir.
  - b. ☐ Büyük bir kısmı iş bulabilir.
  - c. ☐ Çok az bir kısmı iş bulabilir.
  - d. ☐ İş bulabileceklerini düşünmüyorum.
2. Okulda verilen eğitim sizce mesleki yeterlilikleri ne ölçüde kazandırmaktadır?
  - a. ☐ Çok Az b. ☐ Az c. ☐ Fazla d. ☐ Çok Fazla
3. Öğrencilerinize okulda verilen eğitimle, beceri eğitimi gördükleri işyerlerindeki uygulamalar birbirleriyle uyumlu mu?
  - a. ☐ Evet uyumlu
  - b. ☐ Kısmen uyumlu
  - c. ☐ Uyumlu değil
  - d. ☐ Her ikisinde de uyum sorunu yaşanıyor
4. Okulunuz mesleki eğitim için gerekli laboratuvar, atölye, işlik, araç, gereç vb. imkânlar bakımından yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
  - a. ☐ Yeterli
  - b. ☐ Kısmen yeterli
  - c. ☐ Yetersiz
5. Mesleki açık öğretim lisesinde öğretmen olmaktan memnun musunuz?
☐ Memnunum ☐ Kısmen Memnunum ☐ Memnun Değilim
6. Mesleki Açık Öğretim Lisesi öğrencilerine ders kaydı, ders kredileri, öğrencilik hizmetleri vs. konularda rehberlik verildiğini düşünüyor musunuz?
☐ Evet verilmektedir
☐ Hayır verilmemektedir
☐ Bu konularda rehberlik alabilecekleri bir kişi/ birim / büro bulunmamaktadır.
☐ Bu konuyla ilgili bir bilgim yok
7. Mesleki açık öğretim uygulamalarında karşılaşılan size göre önemli sorun/sorunlar nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)
  - a. ☐ Araç, gereç ve materyal eksikliği/esikliği/yokluğu
  - b. ☐ Dal derslerinin yüz yüze yapılması
  - c. ☐ Öğretmenlerin yeterlikleri
  - d. ☐ Sınıfların sayıca kalabalık olması
  - e. ☐ Sanayi ve özel sektör kuruluşlarıyla yeterli iş birliğinin olmaması

- f. ☐ Derslere devam zorunluluğu olması
- g. ☐ Derslere devam zorunluluğuna uyulmaması
- h. ☐ Uygulama derslerinin sayı ve nitelik olarak yetersizliği
- i. ☐ Teorik derslerinin sayı ve nitelik olarak yetersizliği
- j. ☐ Merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olmaması
- k. ☐ Önemli bir sorun yok

* Konuyla ilgili eklemek istediğiniz sorun, öneri veya beklentiniz varsa lütfen aşağıda bırakılan boşluğa yazınız.

8. Mesleki açık öğretim programlarına ilişkin güçlü olduğunu düşündüğünüz yönlerden en az 3'ünü belirtiniz (Gerekli görmeniz durumunda madde sayısını lütfen arttırınız).

- 1.
- 2.
- 3.

9. Mesleki açık öğretim programlarına ilişkin yetersiz olduğunu düşündüğünüz yönlerden en az 3'ünü belirtiniz (Gerekli görmeniz durumunda madde sayısını lütfen arttırınız).

- 1.
- 2.
- 3.

10. Mesleki açık öğretim programlarının niteliğinin geliştirilmesine yönelik neler yapılması gerektiğini lütfen belirtiniz (Gerekli görmeniz durumunda madde sayısını lütfen arttırınız).

- 1.
- 2.
- 3.

III. YÜZ YÜZE DAL DERSLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Derslerde öğrencilere öğrenim görülen meslek alanıyla ilgili nitelikli bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır.					
2. Derslerin içeriği mesleği öğrenmek için yeterlidir.					
3. Teorik ders saatleri yeterlidir.					
4. Dersler için ayrılan gün ve saatler uygundur.					
5. Uygulamalı ders saatleri yeterlidir.					
6. Okulun sahip olduğu alt yapı olanakları (sınıf, laboratuvar, atölye, dinlenme ortamları vb.) yeterlidir.					
7. Seçmeli dersler öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda gelişimlerine katkı sağlamaktadır.					
8. Uygulamalı dersler için okulda uygun makine ve araç-gereçler mevcuttur.					
9. Uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmektedir.					
10. Yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşanmaktadır.					
11. Programdaki ders içerikleri ders dışı etkinliklerle desteklenmektedir.					
12. Ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmaktadır.					
13. Dersler meslek alanındaki güncel gelişmeleri kapsamaktadır.					
14. Ders içerikleri öğrencilerin mesleki gelişimine katkı sağlamaktadır.					
15. Ders içerikleri, öğrencilerin konuları anlamasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmektedir.					
16. Ders içerikleri, öğrencilerin iş dünyasına giriş için hazırlanabilmesine katkı sağlamaktadır.					
17. Ders içeriklerinde gelecekte mesleki açıdan işlev görececek bilgiler kazandırılmaktadır.					
18. Derslerde, bireysel farklılıklar dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmektedir.					
19. Derslerin işlenişinde öğrenim görülen meslek alanına					

dönük ilgi ve gereksinimler dikkate alınmaktadır.					
20. Derslerin işlenişinde öğrencilerin iş/yaşam deneyimleri dikkate alınmaktadır.					
21. Yapılan sınavlar bilgi ve becerileri etkili olarak ölçmektedir.					
22. Dersler kapsamında yapılan sınavlar derslerde işlenen tüm konuları kapsamaktadır.					
23. Değerlendirme sonuçları öğretimi geliştirmek için kullanılmaktadır.					
24. Değerlendirme sonuçları düzenli olarak öğrencilerle paylaşılmaktadır.					

III. KİŞİSEL BİLGİLER

1. **Cinsiyetiniz:** ☐Kadın ☐Erkek
2. **Branşınız:**
3. **Okuldaki göreviniz**
  - a. ☐Müdür
  - b. ☐Müdür Yardımcısı
  - c. ☐Bölüm şefi
  - d. ☐Meslek dersleri öğretmeni
  - e. ☐Diğer dersler öğretmeni
4. **Görev yaptığınız Mesleki Açık Öğretim Lisesi Programı:**
5. **Meslekteki çalışma süreniz**
  - a. ☐5 yıldan az
  - b. ☐6-10 yıl arası
  - c. ☐11-20 yıl arası
  - d. ☐21 yıl ve üstü
6. **Sorumlu olduğunuz ders/ dersler**

.....

EK-2 ÖĞRENCİ ANKET FORMU

Tarih:

ÖĞRENCİ ANKET GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, “Mesleki Açık Öğretime Yönelik Gereksinimin İncelenerek Mesleki Açık Öğretim Lise Eğitim Programının Bilimsel/İnsancıl Yaklaşımlar Doğrultusunda Değerlendirilmesi” başlıklı bir araştırma çalışması olup sizlerin mesleki açık öğretime yönelik görüşlerinizin, olası sorunlarınızın ve eğitim gereksinimlerinizin incelenmesi amacını taşımaktadır. Çalışma Prof. Dr. Oktay Cem Adıgüzel yürütücülüğünde gerçekleştirilmektedir. Araştırma sonuçları ile mesleki açık öğretim programının geliştirilmesi ve iyileştirilmesine katkı sağlanacaktır.

Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır. Anket formuna İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgiyi vermek zorunda değilsiniz. Anketin kişisel bilgiler ile ilgili diğer sorularına verdiğiniz yanıtlar gizli tutulacaktır. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır. İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.

Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm mesleki açık öğretim programına; İkinci bölümde yüz yüze eğitim ile ilgili konulara; Üçüncü bölüm ise kişisel bilgilerine yönelik sorular içermektedir.

Araştırmanın sağlıklı bulgulara ulaşması anketteki ifadelere vereceğiniz cevaplara bağlı olduğundan, tüm soruları yanıtlamanız ve yanıtlarınızın gerçek anlamda tutum ve görüşlerinizi yansıtmaları çok önemlidir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı aşağıdaki iletişim bilgilerini kullanarak tarafıma yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Sibel Küçükkayhan

Cep Tel: (541) 622 3691

E-mail: kucukkayhans@gmail.com

IV. MESLEKİ AÇIK ÖĞRETİM İLE İLGİLİ GENEL GÖRÜŞLER

1. Öğrencisi olduğunuz programı hangi amaçla tercih ettiniz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- a. ☐ Bir meslek sahibi olmak için;
- b. ☐ İş bulabilmek için;
- c. ☐ Sağlık sorunları, çalışma zorunluluğu vb. nedenlerle örgün eğitime devam edemediğim için;
- d. ☐ Lise diploması alabilmek için;
- e. ☐ Yarım kalan eğitimimi tamamlamak için;
- f. ☐ Kendimi geliştirmek için;
- g. ☐ Çalıştığım işte başarılı olmak ve ilerlemek için;
- h. ☐ Yükseköğrenime devam etmek için;
- i. ☐ İş imkânlarımı artırmak için;
- j. ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz .....)

2. Okula kayıt yaptırmadan önce mesleki açık öğretim programlarında yüz yüze eğitim verildiğinden haberdar mıydınız?

☐ Evet ☐ Hayır

3. Mezuniyet sonrasında herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam etmeyi planlıyor musunuz?

- a. ☐ Evet (evetse lütfen belirtiniz .....)
- b. ☐ Hayır

4. Okulda almakta olduğunuz eğitimin mesleki yeterlilikleri ne ölçüde kazandırdığını düşünüyorsunuz?

- ☐ Kazandırmaktadır
- ☐ Kısmen kazandırmaktadır
- ☐ Kazandırmamaktadır

5. Okulunuzdan mezun olduktan sonra kendi mesleki alanınızla ilgili bir iş yerinde istihdam edilebilme ihtimaliniz sizce nedir?

☐ Çok Az ☐ Az ☐ Fazla ☐ Çok Fazla

6. Mesleki açık öğretim lisesinde öğrenim görmekten genel olarak memnun musunuz?

☐ Memnunum ☐ Kısmen memnunum ☐ Memnun Değilim

7. Yaşadığınız akademik ve bürokratik sorunlarla ilgili okulunuzda yardım alabileceğiniz ve problemlerinizi danışabileceğiniz herhangi bir birim bulunmakta mıdır?

☐Evet var ☐Hayır yok

8. Mesleki açık öğretim lisesi öğrencisi olarak okulunuzda ders kaydı, ders kredileri, öğrenci hizmetleri gibi akademik konularda yeterince rehberlik desteği aldığınızı düşünüyor musunuz?

☐Evet

☐Kısmen

☐Hayır

☐Bu konularda rehberlik alabileceğim bir kişi/ birim / büro bulunmuyor

9. Mesleki açık öğretim uygulamalarında karşılaşılan size göre önemli sorun/sorunlar nedir? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- a. ☐Araç, gereç ve materyal eksikliği/eskiliği/yokluğu
- b. ☐Dal derslerinin yüz yüze yapılması
- c. ☐Öğretmenlerin yeterlikleri
- d. ☐Sınıfların sayıca kalabalık olması
- e. ☐Sanayi ve özel sektör kuruluşlarıyla yeterli iş birliğinin olmaması
- f. ☐Derslere devam zorunluluğu olması
- g. ☐Derslere devam zorunluluğuna uyulmaması
- h. ☐Uygulama derslerinin sayı ve nitelik olarak yetersizliği
- i. ☐Teorik derslerinin sayı ve nitelik olarak yetersizliği
- j. ☐Merkezi mesleki açık öğretim bürolarının olmaması
- k. ☐Önemli bir sorun yok

* Konuyla ilgili eklemek istediğiniz sorun, öneri veya beklentiniz varsa lütfen aşağıda bırakılan boşluğa yazınız.

V. YÜZ YÜZE DAL DERSLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Derslerde öğrenim gördüğümüz meslek alanıyla ilgili nitelikli bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır.					
2. Derslerin içeriği mesleği öğrenmem için yeterlidir.					
3. Teorik ders saatleri yeterlidir.					
4. Dersler için ayrılan gün ve saatler uygundur.					
5. Uygulamalı ders saatleri yeterlidir.					
6. Okulun sahip olduğu alt yapı olanakları (sınıf, laboratuvar, atölye, dinlenme ortamları vb.) yeterlidir.					
7. Seçmeli dersler ilgi alanlarım doğrultusunda gelişmeye katkı sağlamaktadır.					
8. Uygulamalı dersler için okulda uygun makine ve araç-gereçler mevcuttur.					
9. Uygulamalı derslerde öğrencilere makine ve araç gereçleri kullanma fırsatı verilmektedir.					
10. Yüz yüze yapılan dal derslerine devam etmekte sıkıntı yaşanmaktadır.					
11. Programdaki ders içerikleri ders dışı etkinliklerle desteklenmektedir.					
12. Ders materyalleri öğrencilerle paylaşılmaktadır.					
13. Dersler meslek alanındaki güncel gelişmeleri kapsamaktadır.					
14. Ders içerikleri mesleki gelişmeye katkı sağlamaktadır.					
15. Ders içerikleri, konuları anlamamızı kolaylaştıracak biçimde düzenlenmektedir.					
16. Ders içerikleri, iş dünyasına giriş için hazırlanabilmemize katkı sağlamaktadır.					
17. Ders içeriklerinde gelecekte mesleki açıdan işlev görecektir bilgiler kazandırılmaktadır.					
18. Derslerde, bireysel farklılıklarımız dikkate alınarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmektedir.					
19. Derslerin işlenişinde öğrenim gördüğümüz meslek alanına dönük ilgi ve gereksinimlerimiz dikkate alınmaktadır.					
20. Derslerin işlenişinde iş/yaşam deneyimlerimiz dikkate alınmaktadır.					
21. Yapılan sınavlar bilgi ve becerilerimizi etkili olarak ölçmektedir.					
22. Dersler kapsamında yapılan sınavlar derslerde işlenen tüm					

konuları kapsamaktadır.					
23. Değerlendirme sonuçları öğretimi geliştirmek için kullanılmaktadır.					
24. Değerlendirme sonuçları düzenli olarak bizimle paylaşılmaktadır.					

VI. KİŞİSEL BİLGİLER

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek

3. Devam etmekte olduğunuz mesleki açık öğretim lisesi programı:

4. Öğrenim gördüğünüz bölüm:

5. Sınıf düzeyiniz:

☐ 9.sınıf ☐ 10. sınıf ☐ 11. sınıf ☐ 12. sınıf

6. Mesleki açık öğretim lisesi'ne bir önceki okulunuzdan mezun olduktan kaç yıl sonra girdiniz?

- a. ☐ Mezun olduğum yıl
b. ☐ Mezuniyetten 1-5 yıl sonra
c. ☐ Mezuniyetten 6-10 yıl sonra
d. ☐ Mezuniyetten 11-15 yıl sonra
e. ☐ 16 yıl ve üzeri

7. Ücret karşılığı herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Çalışıyorsanız, ne iş yapıyorsunuz? Lütfen belirtiniz.

9. Toplam çalışma deneyim yılınız (varsa):

☐ 5 yıl ve altı ☐ 6 – 10 yıl arası ☐ 11-15 yıl arası ☐ 16 yıl ve üstü

10. Ailenizin aylık toplam geliri nedir?

- a. ☐ 3700 ve altı
b. ☐ 3701-7400 arası
c. ☐ 7401 ve üzeri

11. Annenizin öğrenim düzeyi:

- ( ) Okur-yazar değil ( ) Lise
( ) Okur-yazar ( ) Üniversite
( ) İlkokul ( ) Lisansüstü
( ) Ortaokul

12. Babanızın öğrenim düzeyi:

- ( ) Okur-yazar değil ( ) Lise
( ) Okur-yazar ( ) Üniversite
( ) İlkokul ( ) Lisansüstü
( ) Ortaokul

**EK-3 ÖĞRETMEN/YÖNETİCİ YARI YAPILANDIRILMIŞ BİREYSEL GÖRÜŞME
SORULARI**

SORU TEMALARI	SORULAR
Görüşmenin amacının özetlenmesi ve katılımcının kendini tanıtmayı	1. Bize kendinizi tanıtabilir misiniz? 1.1. Branşınız nedir? 1.2. Kaç yıldır görev yapmaktasınız? 1.3. Yüz yüze eğitimde hangi derse girmektesiniz?
Mesleki açık öğretim programının amacı/işlevi	2. Size göre mesleki açık öğretimin amaçları/işlevleri neler olmalıdır?
Mesleki açık öğretim programlarının içeriğine, öğrenme-öğretme ve ölçme değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşler	3. Yüz yüze dal derslerinin içerikleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? 4. Yüz yüze dal derslerinin yürütülmesinde başvurulan öğretim stratejileri/yöntemleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? 5. Yüz yüze dal derslerinde kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
Mesleki açık öğretim programının güçlü-yetersiz ve geliştirilebilir yönleri	6. Mesleki açık öğretim programlarına ilişkin güçlü olduğunu düşündüğünüz yönler nelerdir? 7. Mesleki açık öğretim programlarına ilişkin yetersiz olduğunu düşündüğünüz yönler nelerdir? 8. Mesleki açık öğretim programlarının niteliğinin geliştirilmesine ilişkin neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
Mesleki açık öğretim programının sorunları	9. Mesleki açık öğretim uygulamalarında size göre sorunlar nelerdir?
	10. Örgün meslek lisesi öğrencileri ile mesleki açık öğretim lisesi öğrencileri arasında bilgi ve beceri yönünden fark olduğunu düşünüyor musunuz? 10.1. Motivasyon yönünden bir fark olduğunu düşünüyor musunuz? 10.2. Akademik başarı yönünden bir fark olduğunu düşünüyor musunuz? 10.3. Beceri yönünden bir fark

	olduğunu düşünüyor musunuz?
Görüşmenin sonlandırılması	11. Ekleme istediğiniz başka hususlar nelerdir?

EK-4 ÖĞRENCİ YARI YAPILANDIRILMIŞ BİREYSEL GÖRÜŞME SORULARI

SORU TEMA VE ALT TEMALARI	SORULAR
Görüşmenin amacının özetlenmesi ve katılımcının kendini tanıtmayı	1. Bize kendinizi tanıtabilir misiniz? 1.1. Mesleki açık öğretim lisesine kayıt olma sebebiniz nedir?
Mesleki açık öğretim programının amacı/işlevi	2. Size göre mesleki açık öğretimin amaçları/işlevleri neler olmalıdır? 2.1. Size göre mesleki açık öğretimin bu amaç ve işlevlerine ulaşılabilmesi için neler yapılmalıdır?
Mesleki açık öğretim programlarının içeriğine, öğrenme-öğretme ve ölçme değerlendirme süreçlerine ilişkin görüşler	3. Yüz yüze dal derslerinin içerikleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? 4. Yüz yüze dal derslerinin yürütülmesinde başvurulan öğretim stratejileri/yöntemleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? 5. Yüz yüze dal derslerinde kullanılan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
Mesleki açık öğretim programının güçlü-yetersiz ve geliştirilebilir yönleri	6. Mesleki açık öğretim programlarına ilişkin güçlü olduğunu düşündüğünüz yönler nelerdir? 7. Mesleki açık öğretim programlarına ilişkin yetersiz olduğunu düşündüğünüz yönler nelerdir? 8. Mesleki açık öğretim programlarının niteliğinin geliştirilmesine ilişkin neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
Mesleki açık öğretim programının sorunları	9. Mesleki açık öğretim programında size göre sorunlar nelerdir?
Görüşmenin sonlandırılması	10. Eklemek istediğiniz başka hususlar nelerdir?

EK- 5 ARAŞTIRMA İZİN BELGELERİ

Evrak Kayıt Tarihi: 17.12.2018

Protokol No: 116118

Tarih: 23.01.2019

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yayın ve Teşvik Projesi-Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Mesleki Açık Öğretime Yönelik Gerekisinin İncelenerek Mesleki Açık Öğretim Lise Eğitim Programının Bilimsel/İnsancıl Yaklaşımlar Doğrultusunda Değerlendirilmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL
TEZ YAZARI:	Sibel KÜÇÜKAYHAN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof.Dr. Coşkun BAYRAK (Başkan-Eğitim Fak.)	
Prof.Dr. T. Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	KATILMADI Prof.Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof.Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof.Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

EK- 5 ARAŞTIRMA İZİN BELGELERİ (DEVAM)

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12377788-604.01.02-E.4310079
Konu : Araştırma İzni

27.02.2019

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi: 14/02/2019 tarih ve 19994 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sibel KÜÇÜKKAYHAN'a ait Araştırma Projesi Müdürlüğümüz Araştırma ve Sosyal Etkinlik İzinleri İnceleme Komisyonu tarafından değerlendirilmiş ve Valiliğimizce uygun görülmüş olup, Araştırma Değerlendirme Formu ile Valilik Oluru ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Hakan CIRIT
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER :

- 1-Araştırma Değerlendirme Formu
- 2-Valilik Oluru

**BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR**
Tarih: 27.02.2019
Önder ÜLKE
Memur

EK- 5 ARAŞTIRMA İZİN BELGELERİ (DEVAM)

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12377788-604.01.02-E.4183972
Konu : Araştırma İzni

26/02/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Yazı İşleri Müdürlüğü'nün 14/02/2019 tarih ve 19994 sayılı yazısı.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sibel KÜÇÜKKAYHAN'ın, "Mesleki Açık Öğretime Yönelik Gereksinimin İncelenerek Mesleki Açık Öğretim Lise Eğitim Programının Bilimsel/İnsancıl Yaklaşımlar Doğrultusunda Değerlendirilmesi" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamındaki uygulama çalışması Müdürlüğümüz Araştırma ve Sosyal Etkinlik İzinleri İnceleme Komisyonu tarafından değerlendirilmiş ve uygulanmasında sakınca görülmediği bildirilmiştir.

Müdürlüğümüzce de uygun görülmüş olan, Mesleki Açık Öğretime Yönelik Gereksinimin İncelenerek Mesleki Açık Öğretim Lise Eğitim Programının Bilimsel/İnsancıl Yaklaşımlar Doğrultusunda Değerlendirilmesi konulu araştırma çalışmasının, 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde ve eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla, İlimizdeki Mesleki Açıköğretim Programı bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde uygulanmasını takdirlerinize arz ederim.

Hakan CIRIT
İl Millî Eğitim Müdürü

O L U R
.../02/2019

Dr.Erdinç YILMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK- 5 ARAŞTIRMA İZİN BELGELERİ (DEVAM)

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN

Adı Soyadı	Sibel KÜÇÜKKAYHAN
Kurumu / Üniversitesi	Anadolu Üniversitesi
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Eskişehir İli Mesleki Açıköğretim Programları bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri
Araştırmanın Konusu	Mesleki Açıköğretime Yönelik Gereksinimin İncelenerek Mesleki Açık Öğretim Lise Eğitim Programının Bilimsel/İnsancıl Yaklaşımlar Doğrultusunda Değerlendirilmesi
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma / Proje / Ödev / Tez Önerisi	Tez
Veri Toplama Araçları	1. Öğrenci Anket Gönüllü Katılım Formu (1 Sayfa) 2. Mesleki Açık Öğretim İle İlgili Genel Görüşler (2 Sayfa – 9 Madde) 3. Yüz yüze Dal Derslerine İlişkin Görüşler (2 Sayfa – 25 Madde) 4. Kişisel Bilgiler (1 Sayfa – 12 Madde) 5. Öğretmen/Yönetici Anket Gönüllü Katılım Formu (1 Sayfa) 6. Mesleki Açık Öğretim İle İlgili Genel Görüşler (2 Sayfa – 9 Madde) 7. Yüz yüze Dal Dersine İlişkin Görüşler (2 Sayfa – 25 Madde) 8. Kişisel Bilgiler (2 Sayfa – 6 Madde) 9. Öğrenci Yarı Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Soruları (1 Sayfa – 10 Madde) 10. Öğretmen/Yönetici Yarı Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Soruları (1 Sayfa – 10 Madde) 11. Anket Araştırmasına Gönüllü Katılım Formu/Öğrenci (1 Sayfa) 12. Öğretmen/Yönetici Anket Araştırmasına Gönüllü Katılım Formu (1 Sayfa) 13. Öğrenci Yarı Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Gönüllü Katılım Formu (1 Sayfa) 14. Öğretmen/Yönetici Yarı Yapılandırılmış Bireysel Görüşme Gönüllü Katılım Formu (1 Sayfa)
Görüş İstenecek Birimler	

KOMİSYON GÖRÜŞÜ

İlgi: Milli Eğitim Bakanlığı'nın 22.08.2017 tarih ve 12607291 sayılı 2017/25 Nolu Genelge Kapsamında Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Genelgesi. Genelgenin ilgili maddeleri gereğince yapılan incelemede 2018-2019 öğretim yılını aksatmayacak şekilde uygulanmasında sakınca yoktur.		
Komisyon Kararı	KABUL (oybirliği ile)	
(Varsa) Muhalif Üyenin Adı ve Soyadı	Gerekçesi :	

KOMİSYON

22/02/2019

Okın ERER

Öğretmen

Gülseren TOPUZ

Öğretmen

Cemile KARALAR

Öğretmen

Ayşe AYDIN AKKURT

Öğretmen

EK- 5 ARAŞTIRMA İZİN BELGELERİ (DEVAM)

ANKET VE ARAŞTIRMA İZİN KOMİSYONU ARAŞTIRMA ÖN İNCELEME FORMU

Adı Soyadı : Sibel KÜÇÜKKAYHAN

Kurumu : Anadolu Üniversitesi

Konu : Mesleki Açıköğretime Yönelik Gereksinimin İncelenerek Mesleki Açık Öğretim Lise Eğitim Programının Bilimsel/İnsancıl Yaklaşımlar Doğrultusunda Değerlendirilmesi

Tarih : 22.02.2019

MEB 22.08.2017 tarih ve 12607291 sayılı 2017/25 Nolu Genelge Kapsamında Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerinde Dikkat Edilecek Hususlar	Uygun	Uygun Değil	Açıklama
Anayasa, Millî Eğitim Temel Kanunu ve Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarına uygunluğu,	X		
Millî ve manevî değerlere uygunluğu,	X		
Kişilik haklarına uygunluğu (kişisel bilgiler istenilmemeli, ad-soyad vb.),	X		
Cinsiyet, din, dil ve ırk gibi farklılıkları istismar etmeme durumu,	X		
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve uluslararası bağlayıcılığı olan diğer belgelerce suç kabul edilen hususları içermemesi,	X		
Kişisel ve ailevi mahremiyetini ifşa eden sorular, ifadeler, resimler ve simgeler yer almaması,	X		
Veri toplama araçlarında kişi, kurum ve kuruluşlara yönelik reklâm veya tanıtım gibi ifade ve öğeler yer almaması,	X		
Araştırma önerisi ile veri toplama araçlarının tamamının idareye sunulması,	X		
Araştırma, veri toplama araçlarının okul ve kurumlarda uygulanması, eğitim-öğretim faaliyetini aksatmaması için ilk ve ikinci yarıyılın bitimine en az üç hafta kalıncaya kadar yapılması,	X		
Uygulamanın sadece Eskişehir ilinde yapılmasıdır.	X		

Komisyon Üyeleri	Uygun	Uygun Değil	İmza
Okan ERER	X		
Gülseren TOPUZ	X		
Cemile KARALAR	X		
Ayşe AYDIN AKKURT	X		